

Gardeners' World

**Groene
missie**
Ambachtelijke
Plantenmarkt

Kleur bekennen!

**Bloemen voor een
vlammend najaar**

Inspiratie

Met deze planten
ga je vlammend
het najaar in

Aan de slag

Kweek bijzondere
tuinkruiden
in potten

In de moestuin

Leg nu de basis
voor volgend
seizoen

F&L

€ 7,99

**En nog
veel meer!**

ARBOREALIS
KWEKERIJ

SAVE
THE
DATE!

Voedselbos Weekend

20 en 21 september 2025
Kwekerij Arborealis

Tijdens deze dagen presenteren we onze nieuwe oogst met daaronder weer heel wat eetbare nieuwigheden! De plantenwinkel staat dan vol frisse nieuwe planten, de keuze is het grootst en het perfecte plantseizoen staat voor de deur. Beide dagen kun je aansluiten bij interessante activiteiten over eetbaar groen. Een lezing bijwonen? Reserveer dan via de website. Zien we je dan?!

*Scan de QR-code en
bekijk het programma.*

Datum en tijd:

Zaterdag 20 sept. van 9.00 - 16.30 uur
Zondag 21 sept. van 10.00 - 16.00 uur

Entree:

De toegang is gratis, dus
neem je tuinvrienden mee!

Adres:

Dirk de Ruiterpad 2
Wilhelminaord

www.arborealis.nl/agenda

Kleur bekennen

Onze bloemige cover deze maand gaat over kleur bekennen. Als tuinredactie bedoelen we hier uiteraard mooie planten en bloemen mee, maar deze maand is de boodschap tweeledig. Het beeld gaf ons ook een seventies gevoel, en het is niet voor niets dat we hier vol voor gingen. We geloven namelijk ook in de meer activistische boodschap van 'kleur bekennen'. Er wordt zoveel over duurzaamheid gesproken en geschreven, maar er zijn weinig mensen die gewoon aan de slag gaan en het als een werkwoord zien. Bij Gardeners' World doen we dit wel. Er is bij ons geen plek voor adverteerders die bespoten planten willen promoten. We kiezen onze partners, ondanks dat we geld zullen moeten verdienen om te kunnen bestaan, zorgvuldig.

Er zijn veel mensen geweest die op voorhand tegen mij zeiden dat het niet ging lukken om het magazine evenals onze Ambachtelijke Plantenmarkt gifvrij te houden. Na twee succesvolle, uitverkochte edities en aldoor stijgende aantal abonnees hebben we laten zien dat het wél kan. 'Wie stappen zet, krijgt grond onder de voeten', blijkt hier maar weer. Soms moet je het gewoon doen, en je komt vanzelf wel tegen waar de knelpunten liggen. Wanneer je altijd maar naar mitsen en maren luistert verlam je en ga je niet aan de slag.

Datzelfde geldt voor tuinieren, en deze maand is voor mij echt een feest. Het is de start van mijn volgende tuinseizoen. Er gaan honderden bollen de grond in, samen met de niet te vermijden aankopen van de Ambachtelijke Plantenmarkt. Met een beetje geluk doe ik dit met een zacht najaarszonnetje op mijn rug. De eerste pan dampende pompoensoep staat op tafel, de zonnebloemen en suikermais roeptoeteren dat het oogstseizoen is, en mijn kelder is in volle paraatheid om alles op te bergen voor de donkere maanden die komen. Maar daar denken we nog even niet aan! Eerst september vieren.

Geniet van deze heerlijke tuinmaand!

Liefs,

Anne

Seizoen

- 10 Wij houden van september**
Onze tuinen vieren het einde van de zomer.
- 15 The Full Monty**
Kweek alleen groenten in je moestuin die je echt graag eet, adviseert Monty.
- 16 Topkeuze**
Welkom in de verwarrende wereld van hortensia's (*Hydrangea macrophylla*).
- 18 Red de bij**
Tips van de Bijenstichting.
- 20 Tuingast van de maand**
De mol (*Talpa europaea*).
- 22 Seizoensbak**
Geef een schaduwrijke hoek direct meer kleur.
- 24 Kweken in de klei**
Bij kwekerij KleiKracht ligt de focus nu op het belangrijkste tuinseizoen: het najaar.
- 26 Vers uit de tuin**
Geef je gerechten meer pit met pepers.
- 30 Kiemen is leven**
Op de kwekerij van Heleen Calcoen is het nu zaden oogsten gelazen.

Groene school

- 36 Fruitige favorieten**
Voor fruitbomen zou in elke tuin ruimte moeten zijn, vindt Monty.
- 41 Jouw snoeimaand**
Snoei taxushagen om ze gezond en in vorm te houden.
- 44 Plant, maar dan anders**
Deze maand stellen we Bulgaarse ui (*Allium siculum*) aan je voor.
- 48 Kanjers van kruiden**
Deze smakelijke, aantrekkelijke en aromatische planten kun je overal kweken.
- 54 Vraag het Anne**
Anne geeft antwoord op tuinvragen.

Inspiratie

- 60 Heldere sterren**
Carol Klein vertelt waarom Japanse anemonen een plek in elke tuin verdienen.
- 68 Duurzaam tuinieren**
Maak je tuin ecovriendelijk met de tips van Arit Anderson.
- 73 Inheemse held**
Adderwortel (*Persicaria bistorta*) stelt zichzelf voor.
- 74 Toegankelijk tuinieren**
Ralph Stoové bezoekt een voorbeeld-tuin voor tuiniers met een beperking.

- 78 Geheimen van een kleurrijke tuin**
Nick Bailey vat zijn belangrijkste tips uit deze serie samen.
- 83 Moeiteloos oogsten**
Jack Wallington zaait gewassen voor de winter.
- 88 Samen pompoenen kweken**
Pompoen 'Fictor' is (bijna) klaar om te oogsten.
- 89 Ambachtelijke Plantenmarkt**
Mary Gatacre en Anne Wieggers vertellen over hun groene missie.
- 94 Een kluis vol goud**
Govert gidst je door het flora-erfgoed van het Levend Archief.

Aan de slag

- 100 Algemene tuintaken**
- 103 Adams tuintaak van de maand**
- 105 In de kas**
- 106 Bloemen**
- 108 Groente en fruit**
- 110 Heggenschaar slijpen**
- 111 Stekken**

En verder

- 6 Prikbord**
- 8 In de tuin van**
- 82 Puzzel en win**
- 112 Colofon**
- 113 Kweekgids**

OP DE COVER

FOTO: LIES COUCKUYT

- 6 Kleur bekennen!
- 10 Met deze planten ga je vlammen het najaar in
- 30 Leg nu de basis voor volgend seizoen
- 48 Kweek bijzondere tuinkruiden in potten
- 89 Ga voor gifvrij: alles over ons duurzame plantenfeest!

Anne Wiegers *hoofdredacteur*

Anne is het liefst van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat in de tuin. Komt geregeld aan op de redactie met snoeischaar in de tas en modderige voeten, terwijl ze haar pen en agenda vergeten is. Kweekt zich suf waardoor zij en haar gezin jaarrond uit de tuin eten, en doet niets liever dan anderen net zo enthousiast maken over duurzaam tuinieren als zij. Gardeners' World is de plek waar ze dit allemaal bij elkaar brengt.

Lizanne Croonen *redacteur*

Lizanne kreeg tuinieren met de paplepel ingegoten. Die lepels maakt ze inmiddels zelf, want houtbewerken als hobby is echt haar ding. In haar weelderige stadstuinje kan ze naar hartenlust experimenteren: van planten vermeerderen tot een insectenhotel of bladkorf maken. Komen de schuttingen op haar af, dan gaat ze wandelen, haar andere grote passie.

Jos Heijmans *redacteur*

Jos is gek op tuinieren, met een speciale voorliefde voor vurig gekleurde esdoorns, spetterende kniphofia's en schoenen met bloemenpatronen erop. Lees je een leuke woordgrap in ons magazine, dan komt die waarschijnlijk van hem. In zijn schilderachtige tuin (werk-in-uitvoering) aan de IJssel kweekt hij tomaten in zijn kas, zoekt hij de beste plek voor jasmijn en *Hibiscus* (XL) en denkt hij na over het leven (én een mini-boomgaard).

Iona van den Dries *redacteur*

Ondanks dat ze in het hart van een drukke stad woont, tuiniert Iona erop los. Op haar dakterras tuin experimenteert ze met allerlei planten, van eetbare soorten tot plukbloemen. Ook haar appartement staat vol, aangezien ze met haar groene vingers menig kamerplant stekt en ze altijd wel plek weet te maken voor nog één plant. Haar liefde voor taal en tuinieren komt goed van pas bij Gardeners' World.

Govert de Jong *redacteur*

De natuurgids van onze redactie. Doen we een wandeling tijdens de lunch, dan duikt hij geregeld de bosjes in om een bijzonder beestje te onderzoeken. Maakte thuis een prachtige natuurtuin met (inheemse) planten waar het ene na het andere zeldzame diertje zich laat zien. In zijn vrije tijd leidt hij mensen rond in de natuur.

Volg ons ook op onze socials en zoek op @GardenersWorldNL

Prikbord

Lees hier alles over wat er deze maand te doen valt op tuingebied, nieuws, weetjes en nog veel meer ...

Volg ons ook op onze socials en zoek op @GardenersWorldNL

agenda

De leukste tuin- en natuurevenementen voor deze maand.

Nazomer en 'Buurvrouw'

Wanneer: 6 & 7 september

Waar: De Stekkentuin & Bloemenpark De Wei, Noordermiddenweg 13-15, Espel
Info: destekkentuin.nl

De Stekkentuin en Bloemenpark De Wei in Espel (oftewel 'Buurvrouw en Buurvrouw') organiseren, samen met Boerderijtuin Het Zwaluwhuis in Ens, een speciaal Nazomerweekend. In deze drie tuinen kun je genieten van najaarsbloeiers, heesters, dahlia's, kleurrijke gladiolen en beplanting in prairiestijl. In Bloemenpark De Wei kun je een vers geplukt boeket laten maken. De tuinen zijn geopend van 10.00 – 17.00 uur. De entree bedraagt 3 euro.

Oogstfair

Wanneer: 13 september

Waar: Kwekerij De Boschhoeve, Boshoeve 3, Wolfheze

Info: boschhoeve.nl

Tijdens de Oogstfair kun je je te goed doen aan wat De Boschhoeve, samen met een groep standhouders, te bieden heeft. Denk aan streekproducten, veel voorjaarsbollen, planten en bijzondere rozen, boeketten en kransen, pompoenen en siervruchten, bijzondere kleding, siervogels en keramiek. In de grote schuur vind je zaden, tuingereedschap, terracotta, brocante, serviezen en kaarten. Je kunt genieten van koffie of thee met taart, en voor de lunch zijn er soep en broodjes. En als het meezit kunnen er nog boeketten worden geplukt in de pluktuin. De Oogstfair is op zaterdag 13 september duurt van 10.00 tot 16.00 uur. De toegang is gratis.

Ambachtelijke plantenmarkt

Wanneer: 27 & 28 september

Waar: De Wiersse, Wiersserallee 9, Vorden

Info: dewiersse.com/plantenmarkt

De Ambachtelijke Plantenmarkt is dé plek waar gepassioneerde kwekers van duurzame planten en bijzondere tuinbenodigdheden samenkomen – een feestje voor plantenliefhebbers. Tickets zijn alleen online te koop (€ 15,50, of met zomerkorting tot 31 aug.). Er is geen kaartverkoop aan de poort.

Zaai met ons mee tijdens de

INHEEMSE ZAAIWEEK

Tijdens de Inheemse Zaaieweek, van 22 tot en met 28 september, gaan we weer met zijn allen zoveel mogelijk inheemse planten zaaien in onze tuinen, op terrassen en balkons. Inheemse planten zijn planten die van nature hier voorkomen en zijn ontzettend belangrijk voor wilde bijen, vlinders en andere insecten die hier óók van nature voorkomen. Zonder inheemse planten kunnen veel van 'onze' bestuivers niet overleven. En andersom kunnen inheemse planten voor hun voortplanting niet zonder 'hun' insecten.

Zaai tijdens de Inheemse Zaaieweek zoveel mogelijk inheemse planten in je tuin, op het

balkon, op je dak, in potten op het terras of in je volkstuin! Hoe meer mensen er meezaaien, hoe meer wilde bijen, vlinders en andere insecten we voorzien van voedsel, schuilplekken en plaatsen om zich voort te kunnen planten.

Wij vinden het belangrijk dat er zoveel mogelijk mensen meedoen. Daarom vinden onze abonnees met vroege toegang tijdens de Ambachtelijke Plantenmarkt van 27 en 28 september, een zakje met gratis zaden in de goodiebag. Voor alle andere bezoekers staan wij in de Gardeners' World-tent klaar om gratis zakjes uit te delen (op = op). Ga voor meer informatie naar inheemsezaaiweek.nl.

Boekentip

De dagen die komen

– MéliSSa Da Costa

De dagen die komen is het tweede boek in Nederlandse vertaling van MéliSSa Da Costa, auteur van de bestseller 'Al het blauw van de hemel'. Amande trekt zich terug in een afgelegen huis in Auvergne om haar verdriet te verwerken. De dagen volgen elkaar op, de zon schijnt uitbundig, maar Amande ziet het niet. Wanneer ze bij toeval op de tuinkalenders van de voormalige bewoonster van het huis stuit, besluit ze de oude, verwaarloosde tuin nieuw leven in te blazen. Met behulp van de handgeschreven aantekeningen van mevrouw Hugues gaat Amande aan de slag. In de loop van de seizoenen put ze uit dit contact met de aarde de kracht om opnieuw te bloeien en zich open te stellen voor unieke ontmoetingen.

De dagen die komen | MéliSSa Da Costa | Standaard Uitgeverij | 288 pagina's | ISBN: 9789022341155 | € 22,99

Jos: Ik beken: ik heb een zwak voor Suzanne. Niet die van VOF de Kunst, Leonard Cohen of The Hollies, maar Suzanne-met-de-mooie-ogen (*Thunbergia alata*), bij ons thuis Susie genoemd. Elk jaar weer kocht ik in het voorjaar een paar nieuwe, om tot ver in oktober te genieten van de oranje bloemetjes (want zo eenkennig ben ik dan ook wel weer). Maar dit jaar heb ik ze uit zaden opgekweekt. Dat is leuker én duurzamer dan elk jaar opnieuw plantjes kopen.

Anne: Kleur bekennen is voor mij tweeledig. Het is letterlijk kleur in de tuin brengen, en in het najaar doe ik dat met warmgekleurde zinnia's, dahlia's en zonnebloemen. Mijn favoriete soorten van het moment zijn dahlia 'Waltzing mathilda', zinnia 'Benary Giant Salmon Rose' en zonnebloem 'Astra rose cream'. Kleur bekennen heeft voor mij ook te maken met de manier waarop ik tuinier en in het leven sta. Mijn tuin is er niet alleen voor mij, hij is er om in geleefd te worden door insecten, egels, kikkers, mijn gezin en mijn hond. Dat betekent dat ik altijd voor gifvrij ga, en ik het hier en daar bewust rommelig laat zijn.

Kleur bekennen

Elk seizoen is ons even lief, maar het najaar maakt iets bijzonders in ons los.

Lizanne: In mijn achtertuin kies ik heel bewust voor planten met een meerwaarde voor insecten en andere tuindieren. Dat betekent ook dat de roder dan rode *Salvia microphylla* 'Royal bumble' mag blijven, ondanks dat-ie misschien niet zo goed past bij het kleurenpalet van de rest van de tuin. De nectar van de bloemetjes trekt maandenlang hordes hommels, dus dat wil ik ze niet ontnemen! Natuurlijk kan ik er iets nieuws planten dat zachter afsteekt qua kleur, maar ik vind het eigenlijk wel leuk om mee te bewegen.

Govert: Hoewel ik absoluut geniet van de prachtige roodgele zonnebloemen die ik dit jaar heb opgekweekt van Kwekerij Kweek, beken ik dat vooral de (heel) kleine, subtiele bloemen het voor mij doen. In de tuin moet je op sommige plekken wat meer op zoek naar kleur, maar juist door met je neus in het groen te duiken, ontdek je de prachtige bloemen van bijvoorbeeld teer guichelheil, ijzerhard (inheems sinds de Romeinse tijd), grote egelskop en gewone ereprijs.

De bloemen van ijzerhard (*Verbena officinalis*) zijn niet groter dan 0,5 cm.

Deze leeuwenbek verkleurt prachtig naarmate hij uitbloeit.

Iona: Kleur bekennen betekent voor mij onder andere omarmen hoe ik ben – en hoe ik tuinier: ietwat chaotisch en vol enthousiasme. Het ene moment doe ik een nauwkeurig experiment, het volgende moment zaai ik op de bonnefooi en hoop ik op het beste. Vorig jaar kwamen mijn leeuwenbekken (*Antirrhinum majus*) niet op, maar dit jaar stond er opeens een in al zijn glorie, schijnend als de kleuren aan de horizon. Als er ook maar één bloem opkomt van wat ik heb gezaaid, geniet ik al met volle teugen van mijn tuin. Deze vlammeende leeuwenbek is mijn favoriete tuingschenk van het jaar.

In jouw tuin

Wil jij iets vertellen over
jouw tuin? Ga naar
[gardenersworldmagazine.nl/
jouw-tuin](http://gardenersworldmagazine.nl/jouw-tuin) en stuur ons
jouw verhaal.

In de tuin van ...

Miranda Engels

uit 's-Heer Arendskerke

De tuin van Miranda is een kleine boomgaard
met daaromheen een natuurlijke, en
grotendeels eetbare, siertuin.

Miranda Engels

Rode ribes met
akkerhommel.

Bloemenheuvel in
wording met zand
dat onder de
tegels lag.

Project boombank.

Toen wij het huis kochten in 2021 bestond het perceel uit een kort gemaaid grasveld met zes fruitbomen en de rest was een tegeltuin met lelijke betontegels. In 2022 hebben we onze tuin getransformeerd tot de klimaatbestendige tuin van nu. Zo vangen we op meerdere manieren regenwater op en hebben we een groendak in combinatie met zonnepanelen.

De basis van de tuin is ontworpen door een ecologisch tuinontwerper van de Wilde Weelde, maar inmiddels ontwerp ik nieuwe borders zelf. Het tuingedeelte dichtbij het huis hebben we rolstoelvriendelijk gemaakt, omdat ik deels in een rolstoel zit.

Alle planten zijn gekweekt zonder bestrijdingsmiddelen en ze zijn zoveel mogelijk inheems. De niet-inheemse planten zijn voor verlenging van de bloeihoogte of gebruiken we als voedsel of voor medicinaal gebruik. Er is naast aangeplante planten ook ruimte voor spontane planten die opkomen, zoals kruipend zenegroen of pinksterbloemen.

“Onze manier van tuinieren is minder stressvol, want er is geen continue strijd met plaagdieren of onkruid.”

In het midden van de boomgaard hebben we een bloemenheuvel aangelegd met de arme grond die onder de tegels vandaan kwam tijdens het tegelwippen. Inmiddels is het een oase van bloemen en zoemt er van alles rond op zonnige dagen.

Mijn man en ik ontdekten in deze tuin dat we dol zijn op klusprojecten met herbruikbare materialen. Zo hebben we compostbakken en een oppottafel gemaakt van pallets. We hebben van gewipte tegels een stenen muurtje gemaakt voor onze border met

zonnige en kalkminnende planten. Ecologisch tuinieren is voor ons tuinieren met de natuur mee. Deze manier van tuinieren vind ik minder stressvol, want er is geen continue strijd met plaagdieren of onkruid.

Drie jaar na aanplant zien we steeds meer dieren in onze tuin. Het oranje zandoogje en de sint-jacobsvlinder, steeds meer bijensoorten, egels, salamanders, muizen, kikkers, padden en zelfs de mol. Elk jaar zien we ook nieuwe vogelsoorten die meermaals onze tuin bezoeken en zelfs bij ons nestelen.

Salamanderpoel en
bloemenheuvel linksachter.

Wij houden van september

Ligt het aan ons of vliegen de maanden steeds sneller voorbij? Het lijkt wel alsof we gisteren nog vol lof waren over deze prachtige maand, maar dat zal dan wel vorig jaar zijn geweest. Toch is het fijn dat het weer september is, want de warmte van augustus is voorbij, onze tuinen vieren met bewonderenswaardige moed het einde van de zomer en de bladeren maken zich klaar voor een sprankelende herfst.

Ster van de maand

Dahlia 'Labyrinth Twotone'

Je hebt vast wel gemerkt (ervan uitgaande dat je niet in het buitenland in een ligstoel hebt liggen zonnen) dat onze tuinen langzaam maar zeker hun laatste kleuren laten zien. We hebben een paar weken lang dahlia's en soortgelijke bloemen gehad, maar de meeste zijn op hun retour. Deze soort gaat echter door tot de eerste nachtvorst. Deze decoratieve dinnerplate-dahlia is een nieuwe variëteit en heeft roze met witte bloemen. Hij doet het geweldig op vaas.

Regelmatig koppen om de bloei gaande te houden. **Hoogte x Breedte** 80 cm x 80 cm

“We weten dat we in september door de warme winden van de restanten van de zomer zullen dwalen.”

HENRY ROLLINS (AMERIKAANS SPOKENWORD-ARTIST)

▲ Kalmpjes aan

Blauw is doorgaans de kleur die stabiliteit en rust brengt in een rumoerige omgeving. Te midden van alle drukte van de nazomer is het fijn om een beetje zachtblauw te hebben om alles wat te kalmeren. Zoals de aanblik van de azuurblauwe zee aan de overkant van een vallei, een slaapliedje te midden van gillende gitaren of een zacht briesje in een uitgedroogde woestijn.

Caryopteris incana 'Delft Blue'

Handige laatbloeiende struik die goed gedijt in de volle zon. Vermeerderen uit stekken in de lente of zomer. **H x B** 70 cm x 1,2 m

◀ Verenigde kleuren

Niet iedereen is dol op tweekleurige dahlia's – waarschijnlijk dezelfde mensen die in het algemeen niet zo weg zijn van bonte planten. Wij kijken niet zo nauw en staan open voor elke plant in elke kleur, zolang die maar iemand gelukkig maakt. Deze dahlia's staan prachtig in een border, pot of vaas, dus als je ze mooi vindt, sla dan je slag.

Dahlia 'Liquid Desire'

In koude gebieden kun je je dahlia's het beste na de eerste vorst uitgraven en op een vorstvrije plaats bewaren.

H x B 80 cm x 50 cm

Bloemetjes en bijtjes

De zomer is een stuk minder leuk zonder salvia's. Het is een van de belangrijkste planten die er zijn in hoogzomer en het vroege najaar. Niet alleen vanwege hun kleur en betrouwbaarheid, maar ook omdat ze een perfecte magneet zijn voor een hele vrachtwagenlading aan nuttige insecten en bestuivers. Plant ze en je krijgt volop bijen en vlinders.

Salvia 'Salmia Orange'

Verwijder uitgebloeide bloemen om de bloei te verlengen. Bescherm tegen wintervorst om er volgend jaar weer van te kunnen genieten.

H x B 90 cm x 60 cm

FOTO'S: SARAH CUTTLE, PAUL DEBOIS

▲ Koninklijke framboos

Het is een behoorlijk fruitige maand op deze pagina's: we hadden al de sinaasappel-salie en nu hebben we framboos, bijna een complete smoothie! De *x jamesensis*-familie van salvia's mogen we best wel een favoriet noemen, omdat het de allerbeste planten zijn met de mooiste kleuren voor zomerbakken.

Salvia x jamensis 'Raspberry Royale'

Heeft enige bescherming nodig tegen strenge winters, maar gelukkig zijn ze gemakkelijk te stekken in de zomer. **H x B** 80 cm x 80 cm

◀ Blijvertje

Dit is een plant die de hele zomer bloeit. Als je er een beetje op tijd bij bent, kun je hem in juni al laten bloeien en nu, in september, bloeit hij nog steeds. In tegenstelling tot de andere, opvallendere planten op deze pagina's, is dit een stabiele plant met schermen van fris-witte bloemen. Een geweldige aanvulling op zowel de vroege rozen als de latere dahlia's en salvia's.

Ammi majus

Geweldig voor bestuivers. Geschikt voor elke grondsoort, mits hij het grootste deel van de dag in de zon staat.

H x B 1,2 m x 40 cm

The Full Monty

Beschouw je moestuin als een lijst met ingrediënten op het menu van je favoriete restaurant en kweek alleen groenten die je echt graag eet, adviseert **Monty**.

Ik heb mijn groenteteelt opnieuw onder de loep genomen. Al meer dan een halve eeuw lang kweek ik groenten als een soort ritueel, zonder me af te vragen waarom, waar, wanneer en wat. Er zijn variaties van jaar tot jaar en af en toe introduceer ik iets nieuws, maar over het algemeen is het onveranderd gebleven. Het kweken van een goed gevulde en zeer productieve moestuin staat al sinds mijn jeugd centraal in elke tuin die ik heb gehad.

Ik ben niet van plan om dit te veranderen. Ik hou van het kweken en eten van (bijna) alle soorten groenten en ben van plan dit nog heel lang te blijven doen. Maar het vraagt wel om enige aandacht en de grote vragen hebben niet altijd een eenvoudig antwoord.

Neem bijvoorbeeld asperges. Jarenlang hebben we tijdens het aspergeseizoen, tussen half april en juli, genoten van heerlijke asperges die vlak voor het bereiden waren geoogst. Zij waren (en zijn) veel lekkerder, verser en duurzamer dan alles wat we konden kopen. Maar de afgelopen vijf jaar zijn mijn asperges achteruitgegaan. Dat komt deels door een nieuwe standplaats, deels door de klimaatverandering, waardoor ze ondanks de enorme hoeveelheden toegevoegde grind veel te nat zijn in de winter op mijn kleigrond, en deels doordat ik het eten van asperges een beetje beu ben.

Officieel ben ik dol op asperges. Het is een traktatie. Ze worden alleen in het seizoen gegeten en ik kijk ernaar uit als naar Kerstmis of mijn verjaardag. Nou ja, min of meer. Ik realiseer me namelijk dat, net als met Kerstmis en mijn verjaardag, je moet genieten met mate. Als je het een week lang elke dag eet, wordt het vervelend en eentonig. Bovendien hebben we de afgelopen jaren vrij gewone asperges in kleine hoeveelheden gekweekt en ontdekten we dat de lokaal geteelde asperges net zo goed zijn als die van ons.

Ik benadruk dat dit in strijd is met alle opvattingen die ik mijn hele leven lang trouw heb aangehangen. Ik heb blindelings vastgehouden aan de overtuiging dat zelfgekweekte producten altijd beter zijn dan ge-

kochte. Ik laat dat niet los, maar pas het een beetje aan. Het plezier van het kweken van je eigen voedsel, het eten ervan in het seizoen, vers en rijp, blijft van het grootste belang. Maar soms moet ik toegeven dat anderen het beter doen dan ik. Erg hè?

Dit sluit aan bij het advies dat ik altijd geef aan beginnende groentetelers: kweek wat je graag eet. Maar als ik eerlijk ben, kweek ik een breed scala aan groenten, waaronder een aantal die ik niet zo lekker vind en die ik nooit zou kopen of eten in een restaurant. Waarom doe ik dit? Omdat ik dat altijd heb gedaan. Het

“Hoeveel van de groenten uit moestuinen wordt er daadwerkelijk met smaak gegeten?”

eerste tuinboek dat ik verslond, was mijn vaders editie uit 1962 van *The Vegetable Garden Displayed*. Dat is altijd mijn maatstaf geweest voor hoe een moestuin eruit moet zien. Ik zeg dit ondanks dat ik op de hoogte ben van alle ontwikkelingen door de jaren heen en het werk van Joy Larkom, Charles Dowding, Eliot Coleman en vele anderen bewonder. Mijn tuinierhoofd is open en nieuwsgierig, maar mijn tuinierhart houdt vast aan een zeer ouderwetse kijk op het kweken van groenten.

Ik vermoed dat veel mensen dezelfde keuzes maken zonder echt een verband te leggen tussen de producten en hun bord.

Hoeveel van de groenten uit Britse tuinen en volkstuinten wordt er daadwerkelijk met smaak gegeten? Maakt dat iets uit? Ik weet dat ik waarschijnlijk een kwart van alles wat ik kweek op de composthoop gooi of recycle via de kippen. Ik verschoon me met het idee dat mijn moestuin er goed uit moet zien voor de tv-camera's en dus waarschijnlijk meer van alles kweek dan ik nodig heb, maar er is zeker sprake van verspilling, ook al wordt alles gerecycled.

Maar het beste advies blijft om te kweken wat je graag eet. Beschouw de moestuin als een plek om ingrediënten te kweken en niet als een doel op zich. De groenten die ik het liefst eet, zijn bladgroenten. Alle soorten sla, spinazie, snijbiet, rucola, mizuna, peterselie, boerenkool, broccoli en af en toe kool. Ik

ben dol op tomaten en Spaanse pepers, courgettes, pompoen en verse erwten, tuinbonen en sperziebonen. Nu ik erover nadenk, hou ik ook van wortelen, pastinaak, koolraap, knolraap en aardappelen. En rode biet. En venkel. Ik kan niet zonder suikermais en ik ben dol op cichorei.

Eigenlijk is dat toch wel heel veel. Ik moet ophouden met erover na te denken, mijn blik op oneindig zetten en doorgaan met kweken. Misschien is dat wel de beste oplossing voor de meeste problemen in het leven.

Topkeuze

Hydrangea macrophylla

Deze populaire sierstruiken zijn verkrijgbaar in verschillende bloemvormen en veel soorten kunnen zelfs van kleur veranderen.

Welkom in de verwarrende wereld van hortensia's, waar dezelfde soort – zelfs dezelfde plant – roze of blauwe bloemen kan hebben. En dan zijn er nog soorten die gedeeltelijk van kleur veranderen en soorten die helemaal niet van kleur veranderen.

De hortensia's waar we het over hebben zijn variëteiten van *Hydrangea macrophylla* (macrophylla betekent 'groot blad') en ze hebben allemaal grote bladeren. Maar ze komen in twee verschillende bloemvormen voor: bolhortensia's, met grote, ronde bloemhoofden vol met vierbladige/straalvormige bloemen die nooit zaad vormen, en schermbloemige hortensia's, met minder straalvormige bloemen in een ring rond een centrale cluster van kleine zaadvormende bloemen.

Nu komen we bij de kleur: dat heeft alles te maken met aluminium. De bodem bevat kleine hoeveelheden van allerlei metalen, maar het is aluminium dat hortensia's bloemen blauw kleurt. Hortensia's nemen meer aluminium op in zure omstandigheden, dus hoe zuurder de bodem, hoe blauwer de bloemen. Zo simpel is het.

Maar, let op: bolhortensia's met witte straalbloemen blijven meestal wit, en bij witte schermbloemige variëteiten veranderen de kleine centrale bloemen van kleur, maar de buitenste bloemen niet.

■ **Standplaats** Past zich goed aan, maar staat het liefst op een ietwat zonnige plek (niet in de volle zon) of in halfschaduw. De meeste grondsoorten zijn geschikt, tenzij ze drassig worden.

■ **Snoeien** Laat uitgebloeide bloemhoofdjes staan voor herfst- en winterkleur en om nieuwe groei te beschermen tegen late vorst. Snoei vervolgens in het voorjaar de uitgebloeide scheuten terug tot een paar dikke, veelbelovende knoppen.

1 'Zorro'

Grote randbloemen omringen een centrum van kleine bloemetjes, beide kunnen roze of blauw zijn. Schermbloemig. **H x B** 1,5 m x 1,5 m

2 Fireworks Blue ('jōgasaki')

Een cirkel van dubbele randbloemen op lange stelen omringt de centrale bloemen. Schermbloemig. **H x B** 1,5 m x 1,5 m

3 'Ayesha'

De trossen van kleine komvormige bloemen lijken op sering. Ook licht geurend. Roze of lila. Bolhortensia. **H x B** 1,5 m x 1,5 m

4 'Lanarth White'

Platte bloemhoofdjes met kleine centrale bloempjes, omringd door grote, witte straalbloemen. Schermbloemig. **H x B** 1,2 m x 1,2 m

5 'Magical Revolution' ('Hokomarevo')

Langbloeiend; bloeit na tot groenpaars. Bolhortensia. **H x B** 90 cm x 90 cm

Hortensia (*Hydrangea macrophylla*)

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Snoei												
Bloei												

Gehoornde metselbij

De gehoornde metselbij kan 11 tot 15 mm groot worden en heeft een oranjekeurig achterlijf en rechte hoorntjes op zijn kop. Deze bij komt vooral voor in de noordelijke provincies en is soms al te zien in februari tot medio mei. De metselbijen zijn bekende bezoekers van bijenhôtels. Ze nestelen in gaten in hout of bamboe en smeren de opening dicht met 'cement', vandaar de naam metselbijen. In zo'n gang kunnen tot wel twaalf broedcellen achter elkaar worden

gemaakt. In de voorste broedcellen zitten de mannetjes. Die komen daardoor in het voorjaar het eerste uit het nest. Ze wachten de vrouwtjes op die 4-12 dagen later verschijnen en paren daar gelijk mee. De vrouwtjes gaan op zoek naar stuifmeel. Ze verzamelen dit tussen de haren van hun buik. Dat noemen we een buikschuier. In het nest 'schudt' ze de stuifmeel van haar buik en stampt ze het stuifmeel aan. Op het stuifmeel wordt één ei gelegd.

Red de bij

Iedere maand geeft de Bijenstichting ons de perfecte tips om onze tuinen nog natuur- en bijvriendelijker te maken.

Met de code
BOLGW25 ontvang je
10% korting op biologisch
geteelde bloembollen in de
webshop op [bijenstichting.nl](https://www.bijenstichting.nl).

De gehoornde metselbij is niet kieskeurig, maar zoekt stuifmeel op veel verschillende planten die in het vroege voorjaar bloeien. Wel is het zo dat als één plantensoort uitbundig bloeit, dat de gehoornde metselbij een duidelijke voorkeur heeft om alleen deze plant te bezoeken. We noemen dit 'bloemvast' zijn, iets dat is ook het geval is bij honingbijen. Daarom zijn gehoornde metselbijen efficiënte bestuivers.

Koop op tijd bloembollen

In het vroege voorjaar, wanneer de meeste planten nog in rust zijn, worden de eerste solitaire

bijen al wakker. Deze vroege vliegers, zoals de gehoornde metselbij en vroege zandbijen, hebben dringend voedsel nodig om te overleven en hun nest aan te leggen. Vroegbloeiende bolgewassen zoals krokussen, blauwe druifjes, sterhyacint en botanische tulpen bieden dan onmisbare nectar en stuifmeel.

Kies bij voorkeur voor biologisch geteelde bloembollen. Die zijn vrij van schadelijke bestrijdingsmiddelen die bijen kunnen verzwakken of doden. Zo help je niet alleen de vroege bijen, maar draag je ook bij aan een gezonder bodemleven en een bloeiende biodiversiteit in je tuin.

Gehoornde metselbij op
slangenkruid (*Echium webbia*).

Blauw druifje (*Muscari*).

*Tulipa
turkestanica*.

Sterhyacint (*Scilla*).

De Bijenstichting

zet zich in voor bijen en beschermt ze tegen uitsterven. Via cursussen, workshops en open dagen leer je alles over bijen. Je kunt ook altijd een kijkje komen nemen in de demonstratietuin in Vorden, waar met veel vrijwilligers gewerkt wordt aan de bloemenborders.

[bijenstichting.nl](https://www.bijenstichting.nl)

Tuingast

van de maand

Ook al vliegen sommige bijen, vlinders, wespen en zweefvliegen nog steeds rond, het is nu rustiger in de tuin. 's Nachts zijn egels bezig met het aanleggen van vetreserves voor de winterslaap, hoewel sommige nog een laat nestje krijgen. Jonge egels die nu worden geboren, lopen het risico dat ze onvoldoende op gewicht komen om de winterslaap te overleven. Daarom komen ze overdag naar buiten om voedsel te zoeken, dat echter steeds schaarser wordt naarmate de dagen korter worden.

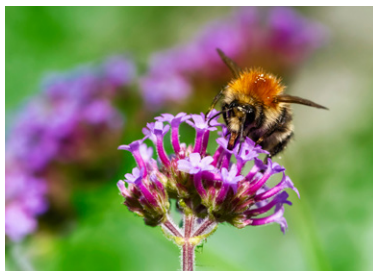
Als je in deze tijd van het jaar overdag een egel ziet, zet dan een schaalje water en kattenbrokjes voor hem neer en bel een egelopvangcentrum, dierenambulance of de Egelbescherming.

Dit kun je tegenkomen

Mol, *Talpa europaea*

De mol heeft een fluweelachtige vacht, enorme poten, een felroze snuit en kleine ogen. Hij leeft ondergronds en gebruikt zijn poten om tunnels te graven en op jacht te gaan naar regenwormen en andere ongewervelde dieren in de bodem. Je ziet waarschijnlijk eerder de molshopen dan de mollen zelf. Dit zijn hopen aarde die mollen vanuit ondiepe tunnels naar de oppervlakte duwen. De meeste mol tunnels liggen echter dieper onder de grond, waarbij de diepste tunnels worden gebruikt in tijden van droogte. Elk tunnelsysteem heeft minstens één nestkamer om in te slapen en te broeden.

Mollen zijn solitair, maar in de late winter breiden mannetjes hun territorium uit op zoek naar vrouwtjes. Vrouwtjes krijgen in het voorjaar drie of vier jongen. De jongen worden na vier weken zelfstandig en verlaten na vijf tot zes weken het nest om hun eigen territorium te stichten. Ze komen meestal boven de grond om zich te verspreiden, en dan is de kans het grootst dat je ze ziet.

Een akkerhommel op de buisbloemen van *Verbena*.

Kijk ook uit naar

■ Regenwormen, want nu begint het aantal wormenhopen op gazons een hoogtepunt te bereiken, een teken dat de bodem in goede gezondheid verkeert.

■ Akkerhommels, een van de laatste hommelse soorten die nog vliegen. Werksters kunnen bijna kaal zijn door het bezoeken van buisvormige bloemen zoals *Verbena*.

■ Boktorren. De meeste voeden zich met dood hout en zijn actief tot half september.

“Elk tunnelsysteem heeft minstens één nestkamer om in te slapen en te broeden.”

Mollen worden zelden gezien, maar de kans is groter wanneer de jongen na vier weken op zoek gaan naar hun eigen territorium.

Seizoensbak

Geef een schaduwrijke hoek direct meer kleur met een compacte pot met kleurrijke bloemen en contrasterend, helder blad.

Licht in de schaduw

Bij het kiezen van planten voor schaduwrijke plekken is contrast essentieel. Zo kunnen bloemen met zachtere kleuren, zoals een lichtroze hortensia, een donkere hoek minder saai maken. Wat het blad betreft, zijn er eindeloos veel opvallende variaties van heuchera's, zoals 'Lime Marmalade'.

Deze past goed bij een bonte zegge zoals 'Evergold'. Beide zijn ideaal voor halfschaduw naast de klimmende *Muehlenbeckia*. Het mooie van potten in de schaduw is dat ze langer vocht vasthouden, dus deze plek is perfect voor poreuze terracotta potten zolang het nog warm weer is.

Geef regelmatig water. Vooral hortensia's hebben veel water nodig.

Verwijder verwelkte bladeren om de planten gezond en mooi te houden als het vochtig weer wordt.

Tips

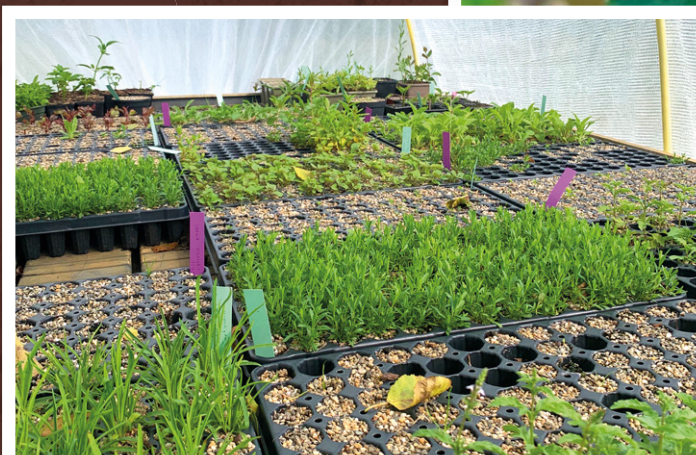

Wij gebruikten

- 1 *Hydrangea macrophylla* 'Little Pink' x 1
- 2 *Viola* 'Deltini Honey Bee' x 3
- 3 *Carex oshimensis* 'Evergold' x 3
- 4 *Heuchera* 'Lime Marmalade' x 2
- 5 *Muehlenbeckia complexa* x 2
- 6 Terracotta pot, ca. 40 cm x 30 cm

Kweken in de klei

Een moment om bij stil te staan: **kwekerij Kleikracht** heeft alle seizoenen een keer meegemaakt! Ze gaan nu de tweede herfst tegemoet en dit keer kweken ze niet vanuit de achtertuin maar op een prachtig stukje land aan de Lange Dreef in Culemborg. Na een welverdiende zomersluiting ligt de focus nu op het belangrijkste tuinseizoen én de mooiste plantenmarkt van het jaar: de Ambachtelijke Plantenmarkt bij De Wiersse!

Over kwekerij Kleikracht

Jordy, Rowenna en Pien zijn samen kwekerij Kleikracht, een vasteplantenkwekerij in Culemborg. Hun doel is om mensen te voorzien van gezonde, mooie en bovenal gifvrij gekweekte planten. In het assortiment van Kleikracht vind je veel wilde, inheemse soorten, maar ook een aantal cultivars en exoten die een positieve bijdrage leveren aan de biodiversiteit. Ga naar kwekerijkleikracht.nl of [@kwekerij_kleikracht](https://www.instagram.com/kwekerij_kleikracht) op Instagram.

Landkaartje op *Origanum vulgare*.

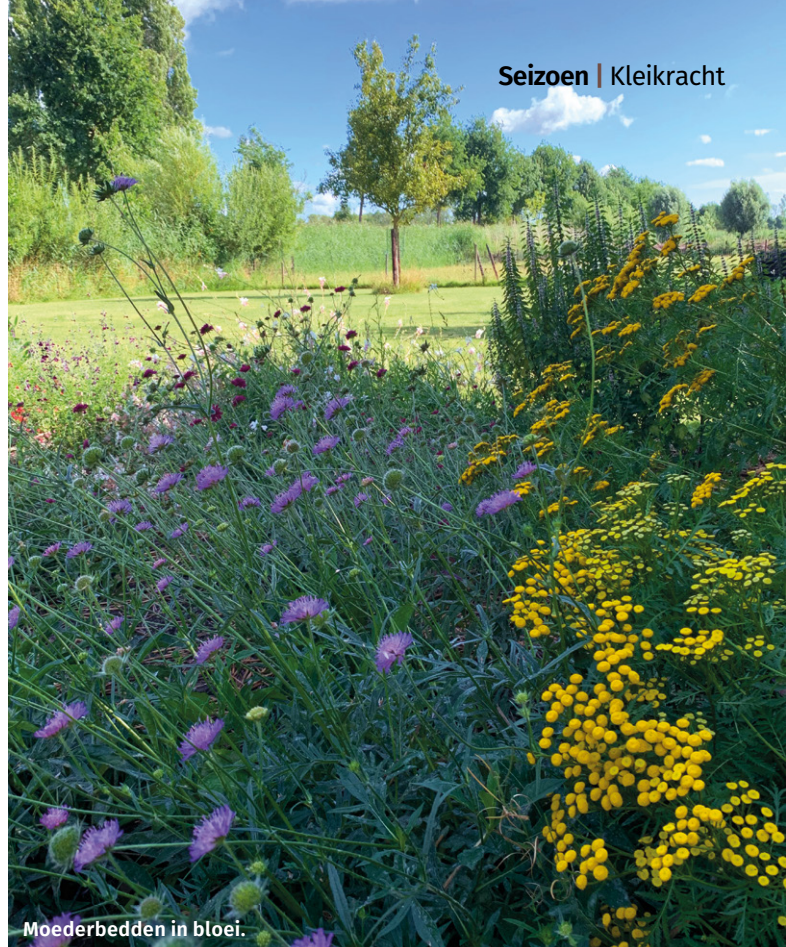

De kwekerij is inmiddels uit z'n voegen gebarsten. Er staat ontzettend veel in bloei en het is een drukte van jewelste wat klanten én dieren betreft. Geregeld maken we een rondje door de moederbedden om met behulp van de app *Obs-identify* te determineren wat er kruipt en vliegt. We mogen onder andere koninginnenpages, icarusblauwtjes, kattenstaartdikpootbijen en landkaartjes tot onze vaste bezoekers rekenen. Of zijn wij op bezoek?

Ontdekkingstocht

Tijdens de aanleg van de moederbedden hebben we verschillende soorten plan-

ten bewust op verschillende standplaatsen gezet om te zien wat dit zou doen met de groei, en inmiddels hebben we al wat leuke ontdekkingen gedaan. Zo staat er een koninginnenkruid (*Eupatorium cannabinum*) in de schaduw die het verrassend goed doet! De groei is minder fors dan dezelfde plant in de zon, maar het werkt prima. Of neem bijvoorbeeld de veldsalie (*Salvia pratensis*). Deze staat op twee plekken volledig in de zon en doet het daar fantastisch, maar een paar meter verderop, op een plek met een uur of twee meer schaduw, komt de plant niet meer goed tot z'n recht. De komende maanden gaan we

Moederbedden in bloei.

Icarusblauwtje op *Lathyrus tuberosus*.

verder met ontdekken en gaan we aanpassingen maken aan de moederbedden op basis van de ontdekkingen.

De herfst is bij uitstek een fantastisch tuinseizoen en de beste tijd om vaste planten in je tuin te zetten of te verplaatsen: de bodem is warm en vochtig waardoor de planten stevig kunnen wortelen voor de winter. Op die manier heeft je tuin een voorsprong de komende lente! Je kunt in de herfst veel planten goed vermeerderen, ook in je eigen tuin. Heb je in de zomer ontdekt dat een bepaalde plant het goed doet in je tuin? Misschien kun je 'm wel scheuren en herplanten op

meerdere plekken in je tuin! Dit doe je het best op een bewolkte dag. Bepaal eerst waar de nieuwe plant komt en graaf hier vast een gat. Graaf de plant met kluit en al op en splits de kluit met een scherpe spade of twee spitvorken. Herplant de twee delen met een flinke scheut water en dek goed af met aarde.

De puzzel van het vermeerderen

Behalve scheuren leren wij ook elke dag meer over wortelstekken, topstekken, zaaien en plantverzorging, en de leercurve is soms behoorlijk steil! Sommige zaden ontkiemen

niet. Sommige stekken slaan niet aan. Het is een eindeloze puzzel om te ontdekken welke behoeften de verschillende zaden en stekken hebben. Het is een complex samenspel tussen vocht, zonlicht en grondstructuur. Onze mooie platte kas blijkt in de zomer te veel zon te vangen en daardoor extreme temperaturen te bereiken, en dus moeten de zaailingen snel ergens anders heen verhuizen. Soms kunnen dit soort problemen behoorlijk frustrerend zijn, maar we blijven experimenteren. Een enorme opsteker is de aanschaf van twee watertafels. Hiermee kunnen we de zaitrays en stektrays eenvoud-

dig en gelijkmatig van onder water geven. Het resultaat is merkbaar: zaden ontkiemen gelijkmatiger en stekjes die het voorheen niet overleefden, blijven nu sterk overeind staan.

Als we het afgelopen jaar in één woord moeten vatten, dan is dat 'ontdekking'. We experimenteren, lezen en speuren naar antwoorden op alle vragen die zich voordoen. Als we vastlopen kunnen we aankloppen bij collega-kwekers van Noorderbloemen en Van Houtum. Bovenal hebben we ontdekt dat dit kwekersvak iets in ons drieën losmaakt wat ons enorm blij maakt. En dus graven we, letterlijk en figuurlijk, verder!

Hapklaar & heerlijk

Geef je gerechten meer pit met pepertjes, zoals de pepers die **Rukmini Iyer** oogst in haar eigen tuin.

Ik moet bekennen dat ik al het loodje leg bij een snufje chilivlokken door de spaghetti met olijfolie en knoflook, of in een kom met noedelsoep. Maar chilipeper is wel een plant die ik altijd graag kweek – decoratief en nuttig – en het is een echt hoogtepunt in de herfst als ik een snoer zelfgekweekte pepers te drogen hang, zelfs als de meeste eindigen op het bord van mijn man. Pepers en aubergines zijn eindelijk oogstrijp, al was ik wel be-

zorgd toen ik in augustus een week weg was of de planten het zonder mij zouden redden (antwoord: ja hoor, in een grote, plastic bak met een paar centimeter water in de schaduw). En dit jaar hebben we met succes paksoi gekweekt: om van te water-tanden in het gerecht op de volgende pagina, met miso, gember en Spaanse peper. Serveer met gekochte knoedels of Japanse dumplings, of je favoriete roerbaknoedels.

“Een snoer zelfgekweekte chilipepers te drogen hangen, is echt een hoogtepunt.”

FOTO: PAUL DEBOIS

Oogst pepers door ze af te snijden, anders breek je de stengel en beschadig je de plant.

FOTO: DAVID LOFTUS

Grillpan met paksoi, miso, chilipeper en gember

Dit is een verrukkelijk bijgerecht, en makkelijk te maken op de barbecue. Je kunt het ook bereiden in een zware grillpan op het fornuis, zodat je lekkere grillstrepen krijgt.

Voor 2 personen

Voorbereiding: 10 minuten

Bereiding: 25 minuten

- ❑ 4 stronkjes paksoi, in de lengte gehalveerd
- ❑ 1 el misopasta met kop
- ❑ 4 el sesamolie
- ❑ 2 el sojasaus
- ❑ 1 teentje knoflook, fijngehakt
- ❑ 5 cm gemberwortel, fijngehakt
- ❑ 2 limoenen, rasp en sap
- ❑ 2 rode chilipepers, in fijne ringetjes

Bereidingswijze

1 Verwarm een grillpan op het fornuis op hoge temperatuur, of wacht tot de vlammen op je barbecue afnemen.

2 Meng de misopasta en 2 el sesamolie door elkaar en smeer dit met een bakkwast over de gehele gesneden kant van de gehalveerde paksoi.

3 Leg de paksoi met de gesneden kant naar beneden op de grillplaat en grill of barbecue hem 4-6 minuten. Controleer na 3 minuten of hij grillstrepen heeft en bak de andere kant.

4 Blijf bakken tot je mooie grillstrepen hebt en het bolle uiteinde lekker zacht is. Klop onder tussen de resterende 2 el sesamolie, sojasaus, knoflook, limoensap en chilipepers door elkaar voor de dressing.

5 Proef en voeg naar smaak zout of sojasaus toe. Leg de paksoi als die gaar is op een serveerbord of bakplaat en sprenkel de dressing eroverheen.

6 Serveer warm. Dit is een heerlijk bijgerecht bij gebakken rijst, vis, noedels of dumplings.

Ster van de show: gehalveerde paksoi met grillstrepen, heerlijk en knapperig.

Veelzijdige pepers kun je vullen, tot saus maken of vers gebruiken in smakelijke salsa's.

Groente van de maand

Je kunt chilipepers nu oogsten en drogen voor later gebruik.

Als je pepers langzaam laat sudderen, worden ze rijker van smaak en ik kan geen lekkerder toepassing bedenken dan een peperonata.

Officieel fruit je gehakte uitjes en knoflook langzaam in een royale hoeveelheid olijfolie, voeg je de pepers en een snuf zout toe en laat je ze minstens 40 minuten sudderen tot ze helemaal zacht zijn. Ik heb hier door de jaren heen allerlei varianten van gemaakt: voor vleeseters met chorizo of voor vegans met limabonen uit een pot en verse tomaten (tegelijk met de pepers toegevoegd).

Beide versies zijn prima te maken als eenpans-ovengerecht als je geen zin hebt om te roerbakken. Doe alles 45 minuten in de oven op 180 °C en roer het een beetje als het aanbakt. De truc is idioot veel olijfolie te gebruiken en het gerecht te serveren op dik, geroosterd brood: focaccia of zuurdesem is er lekker bij.

Wat de Spaanse pepers betreft: afhankelijk van de variëteit die je kweekt, kun je die in

allerlei gerechten verwerken. Ik heb als tiener eens mijn allereerste oogst minipepers (tenminste, dat dacht ik) voorzichtig gevuld met gekruide paneer en geroosterd als voorgerecht voor een verjaardagsetentje. Het bleken echter hete Scotch Bonnet-pepers te zijn en we moesten heel veel yoghurt gebruiken!

Als je lekkere Mexicaanse chilipepers zoals ancho of arbol hebt gekweekt, kun je ze drogen om volgend jaar te gebruiken. Fris ze op door ze in een hete, droge koekenpan te roosteren tot ze aan alle kanten een beetje donker worden. Verwijder de zaadjes (ik draag dan handschoenen) en rehydrateer ze 10 minuten in kokend water. Ik doe ancho-chilipepers altijd in mijn driebonenchili, en met arbol-chilipepers, pinda's en zout maak je een heerlijke salsa de cacahuete, een verslavend lekkere (en heel pittige) Mexicaanse pindasalsa. Verrukkelijk na een week in de koelkast en te gebruiken bij alles van sandwiches tot taco's.

Over Heleen van Kwekerij Kweek

Heleen Calcoen leeft dag in dag uit haar droom door te zaaien, kiemen, kweken en groeien op haar eigen kwekerij in de Vlaamse stad Gent (Drongen). Haar bijzondere, zelf gekweekte zaden (helemaal natuurlijk, natuurlijk) hebben een ongekend hoge kiemkracht. In het voorjaar kweekt ze uit haar eigen zaden biologisch plantgoed op dat ze samen met de zaden verkoopt op plantenbeurzen. Alle zaden zijn ook jaarrond verkrijgbaar in de webshop kwekerijkweek.be.

'Kiemkracht' is een term die echt bij Heleen past. Daarbij refereert ze aan een citaat van Vincent van Gogh: 'In ieder mens zit als in een graankorrel kiemkracht. Wat de kiemkracht in het graan is, is de liefde in ons.' Zo zijn zaadjes voor Heleen een metafoor voor het leven, want ... kiemen is leven.

In 2024 ging Heleen langs plantenmarkten met een assortiment van paarse groenten.

Overvloed en verval

De overvloed van augustus en september maakt op de kwekerij van **Heleen Calcoen** plaats voor verval én een heleboel zaden die nieuw leven beloven. Zet je schrap voor een onverbloemd beeld van vuile, rotte groenten in dit nette tuinmagazine.

Elke vollemaan van het jaar kreeg oorspronkelijk door inheemse Amerikaanse stammen een eigennaam die refereert aan seizoensgebonden gebeurtenissen of opvallende verschijnselen in het planten- en dierenrijk. De vollemaan in januari bijvoorbeeld heet 'Wolfsmaan' omdat de wolven dan vaker huilen in de nacht. De vollemaan in februari heet 'Sneeuwmaan' vanwege de sneeuwval en die in mei heet de 'Bloemenmaan', omdat de bloemen bloeien. Mijn hart klopt snel voor dit soort tradities die onze natuurlijke verbinding met de planeet vieren.

Oogstmaan

De meest bekende vollemaan moet wel de 'Oogstmaan' of 'Harvest moon' zijn, die het dichtst aanleunt tegen de herfstequinox, het etmaal waarop dag en nacht even lang

duren. Die vollemaan valt dit jaar niet in september, maar op 7 oktober. De Oogstmaan markeert een periode van hard werken op de velden om de overvloedige oogst binnen te halen. Ook de maand september heeft tal van synoniemen die daaraan refereren: havermaand, gerstmaand, korenmaand, vruchtmaand ...

Wat ik onder meer fijn vind aan moestuinieren is dat je die natuurlijke cadans meemaakt van op de eerste rij. Je zet even een deugddoende stap opzij van je geglobaliseerde, technologische luxelevens en kruipt

met volle aanwezigheid in die dragende, groene cocon van je moestuin.

In september ben je in jouw moestuin tegelijk getuige van overvloed en van verval. De groenten en bloemen rollen nog uitbundig in je oogstmandje, maar je ziet aan het voorkomen van de planten dat het hun laatste inspanningen zijn. Je bedenkt manieren om die overvloed zo lang mogelijk vast te houden zodat je ook in de wintermaanden kunt genieten van je kweek. Een droge, koude opslagruimte voor de bewaargroenten inrichten, sauzen maken, wecken, invriezen ...

“Pijn en schoonheid
gaan in de natuur
op miraculeuze
wijze hand in hand.”

In september oogst je pepers in overvloed.

De oogst van preizaad.

Erwtenzaden kuisen.

Het zinderend groene blad vertoont tekenen van verval en ook de vruchten krijgen een doffe kleur, omdat alle energie nu gaat naar de zaadproductie binnenin de vruchten. En dan komt de zadenkweker in actie!

Slijmerige, stinkende zaden

September en oktober zijn maanden waarin ik geconfronteerd word met het gespleten karakter van verval. Pijn en schoonheid in verval gaan in de natuur op miraculeuze wijze hand in hand. Op een dag, eind september, stap ik door de poort van de kwekerij en valt het mij te binnen dat er een kantelpunt heeft plaatsgevonden. Het hangt plots in de lucht. Elk jaar opnieuw voel ik een weerstand hiertegen, maar het valt niet te stoppen. Alle gewassen die je hebt gezaaid en grootgebracht vervullen hun cyclus met zaden voor de volgende generatie.

Afgelopen maanden haalde ik al veel zaden binnen: van alle tweejarige en eenjarige overwinterende gewassen, zoals snijbiet en kolen. Ook heel wat eenjarige groenten en bloemen gaven hun zaden al af in juli of augustus, zoals erwten, paksoi, prei, ui, bladmosterd, sla, nigella, goudsbloem, reukerwten.

Vanaf september, maar vooral in oktober, start de verwerking van alle 'natte zaden'. Dat zijn de zaden die binnenin een natte vrucht gehuld zijn: tomaat, paprika, komkommer, aubergine. De term 'natte zaden' is een heel beleefde verwoording. Een meer

Zo oogst je natte zaden

Pak een emmer en een keukenmachine (met sikkelmes) en ga aan de slag met het spoelen en oogsten van de volgende zaden.

Tomaten

Zodra tomaten hun eindkleur hebben bereikt, zijn de zaden binnenin rijp. Wil je de zaden oogsten, dan mix je de tomaten tot pulp. Je laat de pulp enkele dagen in een emmer staan tot er een wit-groene schimmellaag bovenop de pulp drijft. De zure geur van fermentatie slaat in je neus. Maar door die fermentatie breekt het gelei-velletje rondom de zaden af en zakken de zware zaden naar de bodem van de emmer. Nu rest je enkel nog de drijvende schimmel en pulp af te gieten en de zaden te spoelen met water.

Komkommer

Komkommer kleurt geel zodra de zaden rijp zijn voor oogst. Je snijdt de vrucht in de lengte open en lepelt alle zaden in een emmer. Komkommer heeft net zoals tomaat een gelei-velletje dat ook door fermentatie wordt afgebroken. Volg dus hetzelfde procedé als bij tomaat.

Aubergine

Aubergine kleurt dof paars tot geel zodra de zaden rijp zijn. Dat kan tot november duren: laat ze dus lange tijd aan de plant hangen. Ik vind het makkelijk om de aubergine eerst even te schillen, het vruchtvlees in stukken te scheuren, om het vervolgens door de mixer te halen. Auberginezaden hebben geen fermentatie nodig. Na het mixen kun je aanlengen met water en meteen pulp en schuim afgieten om de blinkend rijpe zaden onderaan de emmer te ontwaren.

Paprika

Paprikazaden zijn rijp als de paprika zijn eindkleur heeft bereikt. Oogst ze dus zeker niet groen. Snij de paprika open en wrijf de zaden in een emmer water uit de vrucht. De rijpe zaden zakken op de bodem van de emmer. Wees voorzichtig bij het uitvoeren van deze handeling met pikante pepers. Draag handschoenen en raak je huid, ogen en mond zo weinig mogelijk aan tijdens de klus. En stel dat toiletbezoek ook maar even uit (glimlach).

Pompoen en courgette

Pompoen en courgette laat je na het oogsten best nog enkele weken narijpen om zeker te zijn dat de zaden binnenin mooi gerijpt zijn. Open de pompoen zonder in de zaden te snijden – een pompoen kapotslaan is nog het beste – en lepel de zaden eruit. Om het draderige vlees van de zaden te scheiden, werk je opnieuw via fermentatie in een emmer. Ook daar zakken de zaden naar beneden.

Meer tips

Blijven er toch zaden in de emmer drijven? Dan kun je ervan uitgaan dat het onrijpe of beschadigde zaden zijn. Die giet je dus gewoon mee af met de pulp. Laat de zaden na het spoelen zo snel mogelijk drogen op een koele, droge en geventileerde plaats zodat ze geen schimmel vangen of beginnen te kiemen. Denk niet dat je binnen enkele dagen nog weet welke zaden van welk ras zijn, dat loopt altijd wel eens mis. Voorzie dus meteen na het spoelen een naamlabel.

De tomatenpulp is binnen enkele dagen bedekt met een laag schimmel.

Komkommers met rijpe zaden kleuren geel.

Voor het oogsten van auberginezaden maak je eerst een pulp.

Paprikazaden wrijf je onder water uit de vrucht.

Gekuiste courgettezaden, klaar voor in de droogoven.

Een expo van beeldschone groenten.

Aubergines met rijpe zaden kleuren dof en geel.

De droge zaden van zinnia's kun je zeven.

Eind september staan de trays met wintergroenten klaar om uitgeplant te worden in de kas.

“Als zadenkweker van groenten moet je wel de geur van rot kunnen verdragen.”

accurate omschrijving zou zijn 'slijmerige, stinkende zaden'. De geur van rottende vruchten daalt in oktober neer op de kwekerij. Als zadenkweker van groenten moet je wel de geur van rot kunnen verdragen. Terwijl je voor droge zaden best wel baat hebt bij wat zeven met verschillende maaswijdtes, heb je voor natte zaden niets bijzonders nodig. Ik veronderstel dat iedereen wel over een emmer en een mixer met sikkelmes beschikt. Haal ze maar boven!

Plantenbeurzen

September en oktober zijn alvast drukke maanden voor mij als kweker. Naast de zadenoogst loop ik opnieuw een rondje langs de plantenbeurzen van De Wiersse, Beervelde, Kalmthout en Hex. Ik hou ervan

om in het najaar de groenten, bloemen en kruiden te etaleren die mij afgelopen seizoen gezelschap hebben gehouden op de kwekerij. Wie dat wenst, kan op beide dagen van de Ambachtelijke Plantenmarkt op Landgoed De Wiersse, aan mijn stand om klokslag 15.45 uur, mij luidop horen mijmeren bij mijn expo over al die beeldschone moestuinplanten.

Zaai je winter groen

Naast de zaadoogst en de beurzen tracht ik begin september nog heel wat winterharde groenten voor te zaaien om de kas groen te doen kleuren in de wintermaanden. Hier komt een lijstje van wat je nog allemaal in de kas kunt zaaien in september: sla, andijvie, spinazie, bladkool, snijbiet, korian-

der, kervel, veldsla, cime di rapa (rapini of broccoletti), lente-ui, winterpostelein, herts-hoornweegbree, bladmosterd, knolvenkel en rucola. Heb je geen kas, dan kun je al deze gewassen ook nog rechtstreeks buiten zaaien, in rijtjes dicht bijeen, voor een snelle oogst van snijsla. Heb je een microklimaatdoek of vliesdoek, dan bescherm je de zaailingen tegen het gure najaarsweer en help je ze zo een heel eind op weg.

Wie geen serre of doeken heeft maar wel wintergroenten wil oogsten, zaait volgend seizoen best al wat wintergroenten in augustus. Zo heb je al in de herfstmaanden wat meer volgroeide planten die de najaarskoude beter kunnen verdragen. Mijn favoriete najaarsgewassen zijn de Aziatische bladgroenten zoals paksoi, tatsoi, hon tsai tai, kailaan, mizuna, mibuna, mosterdspinazie en mini Chinese kool. Ze verrijken het aanbod op je bord en zijn vaak in zijn geheel en in verschillende stadia eetbaar.

VOLGENDE KEER De moestuin van Heleen gaat de winter in.

Groene school

Leer elke maand iets nieuws in de tuin. Van basistechnieken als met onkruid omgaan en snoeien, tot het vergroten van je moestuinoogst. In deze rubriek komt het allemaal aan bod.

41

44

Deze maand

36 Fruitige favorieten

Voor fruitbomen zou in elke tuin ruimte moeten zijn, vindt Monty.

41 Jouw snoeimaand

Snoei taxushagen om ze gezond en in vorm te houden.

44 Plant, maar dan anders

Deze maand stellen we Bulgaarse ui (*Allium sicutum*) aan je voor.

48 Kanjers van kruiden

Deze smakelijke en aromatische planten kun je overal kweken.

54 Vraag het Anne

Anne geeft antwoord op tuinvragen.

48

54

Monty heeft het geluk dat hij op Longmeadow niet alleen cordons en leibomen heeft, maar ook een boomgaard met veel hoogstamfruit.

Fruitige favorieten

Voor fruitbomen, met hun mooie bloesem, smakelijke oogsten en aantrekkelijke vormen, zou in elke tuin ruimte moeten zijn, vindt **Monty Don**.

“Het idee alleen al van een boomgaard is een plattelandsluxe, maar het is een luxe die ik mijzelf graag permitteer.”

Longmeadow ligt in het hart van een gebied waar veel cider wordt gemaakt en in die periode ruikt het overal indringend naar rijpend fruit. Onze boomgaard is nu zo'n beetje volgroeid en tot en met oktober moeten de meer dan 40 appelrassen dagelijks geplukt worden. Daarmee voorkomen we dat ze beschadigen voor we ze bewaren, zodat we tot ver in de lente een overvloed aan appels hebben. Gevallen appels kunnen niet bewaard worden. Die worden tot sap gemaakt of opgegeten door onszelf en door vogels, vossen en egels als het winter wordt.

We hebben op Longmeadow cordonappels en -peren rond het stuk met zacht fruit, 'step-over'-appels in de moestuin en leiperen op de Mound. Maar ik hou ook van de hoogstambomen in de boomgaard. Het idee alleen al van een boomgaard is een platte-landsluxe, maar het is een luxe die ik mijzelf graag permitteer. Zelfs in een gemiddelde tuin kan één grote appel- of perenboom in de lente onder de bloesem zitten, in de zomer schaduw en structuur geven en in de herfst honderden vruchten dragen. Fruitbomen zijn in alle opzichten tuinwaardig.

Ik heb een mix van hoogstambomen (een stam van minstens 2 m voor de eerste tak) en laagstambomen (1 m hoge stam) en vaak snoei ik lagere takken weg om de zichtlijn eronder open te houden. We hebben ze 27 jaar geleden geplant en nu zijn ze 'jongvolwassen', al zouden ze allemaal nog 100 jaar mee moeten gaan en in het geval van de ciderpeer nog 300-400 jaar. Alles bij elkaar hebben we meer dan 50 verschillende appelrassen en ik hou van hun veelzijdigheid, verschillen en streekgebondenheid.

Mijn schatting is dat in de helft van alle Engelse tuinen ruimte is voor een paar hoogstamappels en zes kleinere bomen. Samen zouden die een echt diverse mix van oogsten geven en net zo mooi zijn als welke andere soort tuin dan ook. In het algemeen zou je altijd minstens twee fruitbomen moeten kopen en als ze niet dezelfde variëteit zijn, dan moeten ze dezelfde bestuivers bedienen. Simpel gezegd betekent dit dat ze tegelijkertijd bloeien. Elke goede kweker zal je hiermee kunnen helpen als je twijfels hebt.

Kijk om je heen

De kans is groot dat je lokale tuincentrum maar een heel beperkt aantal saaie variëteiten heeft. Het is alsof je winkelt in een overdekt winkelcentrum in plaats van in leuke, karakteristieke winkeltjes. Maar dankzij internet en catalogi van kwekerijen kun

Je kunt appels en peren makkelijk leiden als cordon, leiboom, waaier of kleine struik.

Door schurft worden vruchten en bladeren bruin en valt het fruit onrijp op de grond.

Sommige peren, zoals 'Conference', zijn resistenter tegen kanker dan andere.

Verwijder aangetaste vruchten zodat het appelrotkelkje zich niet verspreidt.

“Een rijpe peer is zo uitgesproken, zo onmiskenbaar, dat het altijd een genot is er eentje te verslinden.”

je allerlei zeldzame en ongewone planten vinden, ook fruit.

Denk niet alleen na over welke variëteiten je wilt hebben, maar ook over wat het goed zal doen in je tuin. Over het algemeen houden appels van zon en goede afwatering. Belangrijk bij het situeren van een boomgaard is dat je die beschermt tegen wind en zorgt dat hij een zo groot mogelijk deel van het jaar een gezonde dosis zon krijgt.

Perenwensen

Peren hebben meer zon nodig dan appels, maar het zijn sterke bomen en in veel opzichten makkelijker te kweken, omdat ze meer vochtigheid verdragen zolang de afwatering en luchtcirculatie goed zijn.

Een rijpe peer is zo uitgesproken, zo onmiskenbaar, dat het altijd een genot is alles even opzij te zetten en er eentje te verslinden. Hij is zoet, maar niet weëig en een verrukkelijke ervaring. De kans dat je peren

zo kunt kopen, is klein. In dit land tenminste. Verreweg de beste plaats om deze ervaring te krijgen, is je eigen tuin. Een hoogstampeer is enorm imposant, zo hoog als een grote es of beuk, maar je kunt ze ook makkelijk leiden als leiboom, cordon, waaier of kleine struik. Ze kunnen heel oud worden en winterhard zijn, vooral als ze op hun eigen wortelstok groeien. Maar moderne bomen worden meestal gekweekt op de wortelstok van een kweeper (wortelstok A wat krachtiger, wortelstok B een dwergpeer). Dat levert een kleinere boom op die vroeger vrucht draagt.

Peren kunnen slecht tegen koude, natte zomers. Het zijn weliswaar sterke bomen (meer winterhard dan de meeste appels), maar de vruchten hebben zon nodig om te rijpen. Ik heb zo'n dertig bomen, die allemaal last hebben van het appelrotkelkje, kanker en schurft. Het appelrotkelkje ziet eruit als chocoladebruine plekken op de schil. Peren zijn dan niet meer te redden.

“Als we weer zoveel mogelijk fruit zelf kunnen kweken, is dat des te beter.”

De schimmel heeft een ingang nodig die veroorzaakt is door een scheur, vogel of insect en je kunt verspreiding ervan beperken door aangetaste vruchten weg te halen. Ook schurft is een schimmelprobleem dat bruine plekken veroorzaakt op bladeren en vruchten, meestal met diepe scheuren en kloven. In een goed jaar is dat alleen maar een lelijk gezicht, maar in een slecht jaar verliest de boom zijn blad en valt het fruit onrijp op de grond. Het helpt als je je peren snoeit, zodat er genoeg ruimte tussen de takken is. Snoei terug tot gezond hout en vernietig alle sporen van schurft.

De laatste ziekte is kanker. De oorzaak is een schimmel die rond de stammen cirkelt, waardoor ze barsten en afsterven. Men zegt dat je alle tekenen ervan moet wegsnoeien, tot ver in gezond hout, en al het snoeisel

moet vernietigen, maar mijn ervaring is dat het altijd terugkomt. De variëteiten 'Concorde' en 'Conference' lijken resistenter te zijn, terwijl de vruchten van mijn leipere 'Doyenné du Comice' zo verschrompeld en gerimpeld zijn als een zoonanbiddende pensionado in Florida. Ervan uitgaande dat ze het redden, is de herfst hun seizoen. De eerste variëteit die hier rijp is, is 'Williams' Bon Chrétien', die ik half september pluk, en de laatste is 'Conference', die zelden oogstrijp is voor oktober.

Oogst een peer altijd door de vrucht voorzichtig op te tillen tot hij horizontaal is. Leg hem in de kom van je hand en til hem voorzichtig op. Als hij niet gewoon loslaat in je hand is hij nog niet oogstrijp. Peren zijn nog niet rijp als ze geplukt worden: bewaar ze op een koele, donkere, liefst vochtige plek om te rijpen.

Monty's favoriete apperassen

Ik beschouw apperassen als verschillende wijnen: elk met zijn eigen kwaliteiten en karakter, en elk goed bij specifieke gelegenheden. Maar als ik toch moet kiezen, zijn dit mijn favorieten:

Handappels

- 'Crimson Queening'
- 'Herefordshire Russet'
- 'Jupiter'
- 'Ribston Pippin'
- 'Rosemary Russet'
- 'Strawberry Pippin'

'Herefordshire Russet'

Moesappels

- 'Arthur Turner'
- 'Blenheim Orange'
- 'Hambledon Deux Ans'
- 'Newton Wonder'
- 'Reverend W. Wilks'
- 'Tillington Court'

'Blenheim Orange'

Check of ze rijp zijn door zachtjes te duwen op het vruchtvlees rond de steel. Als dat meegeeft, breng de peer dan naar de warmte van de keuken en eet hem binnen een dag of twee. Geniet van dat moment en de ongeganeerde sensualiteit van de peer.

De meeste mensen verwachten tegenwoordig dat ze altijd maar vruchten van de andere kant van de wereld kunnen eten (bananen, sinaasappelen, mango's) terwijl het veel logischer is die als een traktatie te beschouwen. Ik hou van allerlei soorten fruit van overal ter wereld, maar als we weer zoveel mogelijk fruit zelf kunnen kweken, is dat des te beter.

De combinatie van prachtige bomen, de bloesems (die tot de mooiste bloemen in de plantenwereld behoren), de schoonheid van het rijpende fruit en het genot dat het geeft je oogst op te eten, maken een boomgaard tot een heerlijke plek om te vertoeven. Om nog maar te zwijgen over de wilde bloemen rond de bomen.

VOLGENDE MAAND Monty vertelt over zijn liefde voor tulpen en hoe hij ze op Longmeadow toepast.

Draag veilige kleding

Heggenscharen met een accu maken minder lawaai dan heggenscharen op benzine, dus meestal zijn gehoorbeschermers niet nodig. Maar overweeg wel een helm te dragen als je hoog boven je hoofd snoeit. Bedek je armen, benen, handen en voeten volledig. Bescherm je ogen en draag stevige schoenen.

Jouw snoeimaand

Snoei nu taxushagen om ze gezond en in vorm te houden.
Frances Tophill laat stap voor stap zien hoe je dat doet.

September is een van de mooiste maanden van het tuinseizoen. In tegenstelling tot de flitsende, frisse kleuren van de lente, overheersen in september de zwoele, gedempte tinten van late zomerbloeiërs, zaadhoofden en hopelijk zachte najaarszon. Wat het weer betreft, is september zelden consistent. In sommige jaren regent en stormt het en in andere – en dat zien we de laatste tijd vaker – is het onverwacht warm, meestal na een teleurstellende augustus.

September vormt de brug tussen de seizoenen, dus de temperaturen zijn hoog genoeg om klusjes aan het eind van de zomer, zoals zaad oogsten en opruimen, aangenaam te maken. Het is ook koel genoeg om hagen te snoeien zonder dat de zwaardere, veiligere kleding die daarvoor nodig is te warm is. Maar de planten zijn nog niet in rust, dus begin niet te enthousiast aan winterklussen: je kunt planten die nog groeien, beschadigen. De herfst is de perfecte tijd om hagen en heesters aan te pakken die in de lente en zomer onderdak gaven aan tuindieren. Vanaf september kun je daar in principe mee aan de slag zonder broedende of jonge vogels te verstoren.

Check voordat je hagen snoeit of je gereedschap in orde is.

Snoei deze planten nu ook

Je kunt van alles doen in september, van zorgen dat zomerframbozen en vroege kamperfoelie niet verwilderen, tot lavendel en jonge berken in vorm snoeien.

Zomerframbozen Snoei stengels die vrucht hebben gedragen terug tot de grond en bind jonge uitlopers van dit jaar aan.

Berk Als je berken vóór de herfst snoeit, kunnen ze gaan bloeden, maar jonge berken kun je nu een vormsnoei geven.

Kamperfoelie Snoei meteen na de bloei, zodat hij niet te groot wordt. Snoei flink terug als hij te houtig wordt.

Lavendel Snoei hem nu (en in de lente om hem compact te houden) zodat de plant tijd heeft om te herstellen voor de winterkou inzet.

Nu niet snoeien

Cercidiphyllum japonicum is geliefd om zijn herfstgeur en -kleur, dus snoei die nu niet.

- ✗ **Katsuraboom.** Heesters of bomen met indrukwekkende herfstkleur (zoals *Prunus*, pruikenboom en sumak) moet je deze maand met rust laten.
- ✗ **Forsythia.** De bloemen voor het komende voorjaar zijn nu gevormd, dus snoei deze plant niet.
- ✗ **Sierkwee.** Als je nu snoeit, gaat dat ten koste van de bloei in de winter of het vroege voorjaar.
- ✗ **Rudbeckia.** Deze en andere overblijvende vaste planten zijn geliefd om hun sterke winterstengels en aantrekkelijke zaadhoofden, omdat ze de tuin 's winters boeiend houden en tuindieren voorzien van habitats en voedsel.

Een taxushaag snoeien

Groenblijvende hagen geven een tuin uitstraling, structuur en duidelijke grenzen. Ze kunnen er prachtig uitzien als ze een beetje wollig en bossig zijn, maar bakenen een tuin beter af als je ze een of twee keer per jaar snoeit zodat hun randen scherp en strak blijven.

Met de toenemende aandacht voor tuindieren, proberen we vogels die in hagen nestelen of schuilen niet te verstoren. Maar nu het broedseizoen voorbij is, is het de perfecte – en soms zelfs de enige – tijd om dit te doen zonder kans op vorstschade.

De meeste delen van de taxus zijn giftig, dus wees voorzichtig met de snoeiresten.

STAP VOOR STAP

Snoei eerst de zijkanten met een schone, scherpe heggenschaar. De vorm moet verticaal zijn of smaller worden richting de bovenkant. Voorkom dat de bovenkant breder wordt dan de onderkant.

Zet de accu uit en bevestig een verlengsteel zodat je bovenaan kunt snoeien in een hoek van 90°. Taxus reageert goed op snoeien en als je strak snoeit blijft de haag compact en dicht.

Controleer steeds van een afstandje of je over de hele lengte recht gesnoeid hebt en of het er mooi uitziet. Gooi het snoeiafval op de composthoop.

Tip

Hou je gereedschap in topconditie, zodat het optimaal snoeit. Dat betekent regelmatig onderhoud (alleen als het apparaat helemaal uitgeschakeld is), zoals schoonmaken en oliën, en waar nodig kun je hiervoor een professioneel bedrijf inschakelen. Heel belangrijk is dat je gereedschap bewaart op een droge, koele plek. Laat accu's niet te koud worden in de winter en koppel de opladers los. Goed onderhouden gereedschap is efficiënter en veiliger in gebruik.

Vet messen na het schoonmaken in met olie.

Ook zo snoeien

Veel hagen die een stevige snoei verdragen, kun je nu op dezelfde manier snoeien. Zoek uit waar jouw haag behoefte aan heeft.

□ **Liguster** wordt vaak gebruikt als haagplant en moet in het groeiseizoen 2-3 keer worden gesnoeid.

□ **Hulst** kan goed tegen snoeien en behoudt zijn vorm maandenlang.

□ **Laurierkers** snoei je niet met een heggenschaar, maar met een takkenschaar en een snoeischaar om het blad niet te beschadigen.

Taxushagen

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Planten												
Snoeien												

VOLGENDE MAAND Tom Brown laat zien welke vaste planten je moet snoeien en hoe.

Deze maand stellen we aan je voor:

Bulgaarse ui

Deze bijzondere *Allium* heeft een lang seizoen. De paarsbruine en roomkleurige hangende klokjes openen zich in mei en worden gevolgd door ongewone, rechtopstaande zaadhoofden.

Als je een tuin vol blijde bestuivers en fascinerende bloemen wilt zolang het weer het toelaat, dan is de Bulgaarse ui (*Allium siculum*) een aanrader voor in je borders volgend voorjaar. Deze elegante sierui, die je nog vaak tegenkomt onder zijn oude naam *Nectaroscordum*, bloeit de hele maand mei en is opzichtiger dan de strakke 'pompons' van zijn verre verwanten zoals 'Purple Sensation' en *Allium cristophii*. Hij heeft dezelfde enkele, rechte stengel, met bovenop in zijn geval een carillon van veelkleurige klokjes aan sierlijk buigende stelen. De afzonderlijke bloemen (tot wel 30 per stengel) gaan achtereenvolgend open, wat een wekenlang spektakel oplevert. De bloemblaadjes zijn paars-gestreept met een roomkleurig randje. En op alle klokjes zie je regelmatig hommels, bepoederd met stuifmeel,

die zich tegoed doen aan de nectar. Het brede en knikkende blad van alliums vraagt vaak veel ruimte in een border, maar voor de bladeren van deze soort is altijd wel plek. Je hoeft het niet te verstoppen achter slim geplaatste burens en het verwelkt snel.

Met zijn 70-90 cm hoge bloemstengel zorgt de Bulgaarse ui voor dynamiek in de border. De klokjes hangen eerst ingetogen omlaag, tot de puntige zaadhoofden zich vormen, die omhoog wijzen. Dat is het moment om de stengel tot de voet terug te knippen als je wilt dat de plant zich niet uitzaait. Maar waarom zou je dat willen?

De Bulgaarse ui houdt van volle zon, maar doet het verrassend goed in de halfschaduw, zolang de bodem niet drassig is. Plant de bollen vroeg in het najaar op 15 cm diepte en bijna twee keer zover uit elkaar.

Zo plant je alliums

Plant alliumbollen rechtstreeks in borders, bakken of, zoals hier, in verplaatsbare vijfvermanden die je na de bloei makkelijk uit de border kunt halen: ideaal als je weinig ruimte in de tuin hebt.

Plant de bollen met het puntje omhoog. Daar komen de uitlopers uit. De wortels groeien vanuit de onderkant. Plant alleen bollen die stevig aanvoelen als je er zacht in knijpt.

Bedek de bollen met 10-15 cm aarde of potgrond en druk zacht aan, zodat er geen luchtbelletjes achterblijven. Geef goed water en zet ze buiten op een plek waar ze genoeg regen, maar geen natte voeten krijgen. *A. siculum* is winterhard tot -10 °C.

Waarom Bulgaarse ui kweken?

- Sierlijke bloemhoofden met knikkende paarsbruine en roomkleurige klokjes.
- Aantrekkelijke verticale zaadhoofden als de torens van een sprookjeskasteel.
- Bomvol nectar en pollen voor bijen en andere bestuivers.

Jos: De Latijnse naam van deze plant is opgebouwd uit de woorden nectar (honing) en scordium (knoflook). Dat is dan ook exact de geur die je neus binnenkomt als je de bollen een beetje kneust.

O.a te koop bij:

- naturalbulbs.nl
- sterkebollen.nl

Wat plant jij anders?

Stuur ons foto's van welke 'andere' plant jij kweekt. Het kan een zeldzame parel zijn of gewoon eentje die nieuw en anders is voor jou. Deel die op socials met de hashtag #plantanders of in de opmerkingen bij onze berichten over bijzondere planten. Je kunt ze ook sturen naar redactie@gardenersworldmagazine.nl o.v.v. 'Plant anders'.

**Doe
mee met
plant
anders!**

**Kom ook naar
de Open Serre
Dag op 13
september**

Wil je live inspiratie opdoen én heb zin in een gezellig evenement? Kom dan op 13 september 2025 naar de Open Serre Dag van Euro-Serre! Je vindt er gratis workshops voor volwassenen en kinderen, een markt met lokale makers en hun prachtige, handgemaakte creaties, heerlijke hapjes en drankjes, livemuziek en kindanimatie. Daarbij geldt er een speciale kortingsactie bij de aankoop van een kas van Euro-Serre. Toegang en parkeren zijn gratis en vooraf inschrijven voor de workshops is niet nodig.

Euro-Serre
**Waarom is het najaar
de beste tijd om een
serre te plaatsen?**

Het najaar is dé tijd om de basis te leggen voor jouw droomtuin. Van het aanplanten van bomen en struiken tot het zaaien van winterharde soorten en het verbeteren van je grond: we kunnen volop aan de slag. Het is daarmee ook een goed moment om een serre te plaatsen, zodat je jouw tuinseizoen verlengt én je in het voorjaar vroeger kunt beginnen.

In het najaar, als de oogst binnen is en je de zaden van uitgebloeide eenjarigen hebt verzameld, komt er ruimte vrij in je tuin voor iets nieuws. Dit is dan ook hét ideale moment om te bepalen waar je jouw kas gaat plaatsen. Het is een prima tijd om struiken en bomen te verplaatsen, dus als er een paar op de plek staan waar je jouw serre wilt hebben, kun je ze prima verhuizen naar hun nieuwe standplaats.

En niet alleen voor een tuinier, maar ook voor vorstgevoelige planten is een serre een droom. Soorten als pelargoniums, bananenplanten, oleanders, citrusbomen en vorstgevoelige fuchsia's redden het niet altijd in de winter, zeker niet als het af en toe flink vriest. Met een serre hoeft je deze planten niet meer in huis of op de veranda te zetten, maar zorg je ervoor dat ze beschermt staan tegen wind en regen. Toch kan het ook in een serre flink afkoelen en is het verstandig om voor de zekerheid stekken te nemen van je favoriete soorten om je kansen te spreiden. Help de planten

in je serre verder door ze op een schap of rek zetten in plaats van direct op de koude grond, of door je serre (of je tropische planten zelf) te isoleren met noppenfolie.

Nooit meer lang wachten of overvolle vensterbanken

Het is een feestje wanneer we in de lente weer los kunnen gaan met zaaien. Wie direct in de vollegrond zaait, moet vaak lang wachten en wie binnen voorzaait, weet ook dat de vensterbank op een gegeven moment vol staat. In een kas heb je daarentegen meer mogelijkheden. Daar kun je vaak al eerder beginnen met het (voor)zaaien, bijvoorbeeld van lentegroenten als veldsla, radijsjes of lente-ui. Deze soorten kunnen direct de vollegrond van je kas in. Zo geniet je extra snel van je zelfgekweekte, verse groenten, fruit en kruiden.

Daarbij kun je in het najaar alvast aan de slag gaan met je favoriete wintergroenten. Denk aan spruiten, boerenkool, veldsla

of winterpostelein, maar ook verse kruiden als bieslook en munt doen het uitstekend in een koude kas. Verschillende bloemensoorten, zoals *Lathyrus* en leeuwenbekjes, kun je alvast voorzaaien en opkweken, zodat je de lente met sterke planten begint. Zo haal je ook tijdens de koudste maanden het meeste uit je serre.

Begin je tuinseizoen wanneer jij dat wilt

Wanneer de zaaikoorts opkomt in het voorjaar, stijgt ook de vraag naar serres – en dat merk je onder andere aan de wachttijden bij leveranciers en installateurs. Dit betekent dat je soms weken moet wachten, en dat terwijl het najaar doorgaans een rustiger moment is. Als je gebruik maakt van de luwte, kun je straks precies tuinieren wanneer en zoals jij dat wilt. Zo zit je niet met onverwachte wachttijden en kun je aan de slag gaan zodra je groene vingers beginnen te kriebelen.

Over de Open Serre Dag

Wanneer?

Zaterdag 13 september
10.00 - 17.00 uur

Adres

Euro-Serre
Geleenlaan 1
3600 Genk, België

Parkeren en entree

Gratis parkeren aan de overkant van de straat (Taunusweg 8, 3600 Genk).
Gratis entree.

Meer informatie

www.euroserre.com

Kanjers van kruiden

Smakelijke, aantrekkelijke en aromatische planten die je overal kunt kweken: **Alan Titchmarsh** steekt de loftrompet over het nederige kruid.

“Ik hou van kruiden als randplanten, als magneten voor vlinders en bijen die de fruitbomen en groenten bestuiven die dat nodig hebben.”

Regelmatig plukken houdt je
kruiden vers en lekker.

Avontuurlijk koken begint vaak met kruiden. Vooral nu er zoveel verschillende soorten verkrijgbaar zijn. Een of twee snufjes tijm transformeren een saaie omelet en een beetje koriander brengt een salade tot leven. Het is niet altijd zo geweest. Toen ik een peuter was, was munt het enige kruid in onze tuin: onmisbaar bij het geroosterde lam op zondag. Het groeide op een droog, verschaald stukje grond naast de liguster die aan weerszijden van het hek van onze achtertuin in Yorkshire stond.

Ik probeerde het aan de burens te verkopen en maakte daartoe een handgeschreven bordje: 'KWEKERIJ DE KWARTELKONING – 1 bosje munt voor een stuiver.' De oude man die aan het eind van de straat woonde, kwam langs toen ik op school was. Hij gaf mijn moeder een grote, koperen stuiver en liep weg om zijn munt op te halen. Wat ze niet gezien had, was dat hij achter zijn rug een spitvork vasthield. Hij groef de hele kluit op en ging ermee vandoor. Mocht ik al commerciële aspiraties gekoesterd hebben in de wereld der tuinders, dan stierven ze die dag. Maar over het kweken van kruiden ben ik nog altijd even enthousiast.

Eindeloze variatie

Elk jaar word ik weer verleid door nog wat meer kruiden. Wilde selderij fleurt een pot mayonaise op als je de blaadjes erdoorheen mengt en rozemarijn heeft diepblauwe bloemen. Limonadetijm is mijn laatste aanwinst, die ik samen met sinaasappeltijm heb gekocht op de Royal Windsor Flower Show. Ik vind het al leuk om ze tussen mijn vingers te wrijven

Overblijvende kruiden zoals bieslook sterven af in de winter en komen de lente erna weer terug.

en te genieten van de geur. Culinaire experimenten komen later wel.

Ik zou de waarheid geweld aandoen als ik zou beweren zelf te koken: het is Mrs. T die de door haar wederhelft gekweekte kruiden gebruikt nadat hij ze geoogst heeft. Maar ik hou van kruiden als randplanten, als magneten voor vlinders en bijen die de fruitbomen en groenten bestuiven die dat nodig hebben. Hun beste eigenschap is dat ze bijna allemaal maar weinig ruimte nodig hebben. Tijm en peterselie zijn geweldige randplanten, rozemarijn (vooral de soorten met donkerblauwe bloemen) vormt een

FOTO'S: SARAH CUTTLE; GETTY/ANALINE, NATHALIE DE FRANCA GUIMARAES; JASON INGRAM; JUSTIN LAMBERT

Alan kweekt een mix van kruiden in een grote, makkelijk bereikbare bak bij zijn voordeur.

6 ongewone kruiden

Limonadetijm

(*Thymus 'Cascata Lemonade'*)

Deze kruiptijm heeft losse stengels en smalle, lichtgroene blaadjes. Hij ruikt echt naar limonade in plaats van naar citroenen, wat het geval is bij 'gewone' citroentijm. Je kunt hem toevoegen aan limonade of ermee experimenteren in toetjes zoals citroensoufflé.

Bananenmunt

(*Mentha arvensis 'Banana'*)

Vaak leidt het tot teleurstelling als een plant moet ruiken naar iets anders dan het is. Zo niet bij deze plant. Deze munt ruikt niet alleen naar bananen, maar smaakt er ook naar! Hij heeft lichtgroene, donzige blaadjes en woekert net als alle andere muntsoorten, dus kweek hem in een grote pot.

Mojitomunt

(*Mentha x villosa 'Mojito'*)

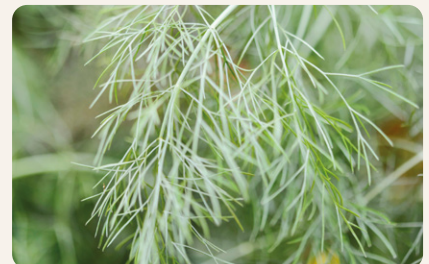
Dit is de munt die je moet kweken als je van mojito's houdt. Meestal wordt pepermunt gebruikt, maar dit is het echte werk. Zachter van smaak dan pepermunt, met een vleugje citrus. Niet dat Mrs. T op haar munt kauwt als ze een mojito drinkt, maar ik denk dat ze wel weet dat ik het beste met haar voor heb.

Rode venkel

(*Foeniculum vulgare 'Purpureum'*)

De hoge, sierlijk venkel is met zijn veerachtige, donkerrode bladeren een geweldige plant voor achter in een border. De bladeren hebben die klassieke anijsgeur die de plant zo'n geliefd kruid maakt voor in visschotels. In de winter sterft hij af tot een flinke wortelstok, maar in de lente komt hij gewoon weer terug.

Vietnamese koriander

(*Persicaria odorata*)

Deze vorstgevoelige overblijvende vaste plant lijkt totaal niet op de eenjarige koriander die we het vaakst zien. Hij heeft smalle blaadjes met een donkerpaarse vlek in de vorm van een hoefijzer. De blaadjes worden scherper van smaak naarmate ze ouder worden. Kweek ze in de winter in afgedekte potten.

Sellerieblad

(*Apium graveolens*)

Als je al het gedoe dat nodig is om bleekselderij te kweken (al dat aanaarden en bleken) het gewoon niet waard vindt, kweek dan selderie om zijn naar selderij smakende blaadjes. Mayonaise uit een pot wordt echt iets bijzonders als je er fijngehakte selderijblaadjes aan toevoegt.

aantrekkelijke, oprijzende struik en salie heeft mooie, kniehoge pollen geurend blad.

Er zijn medicinale kruiden die mensen vroeger gebruikten vanwege hun veronderstelde geneeskrachtige eigenschappen, maar de meeste tuiniers van nu kweken vooral culinaire of decoratieve kruiden. Je hebt eenjarigen, zoals peterselie, basilicum of koriander (die je het best regelmatig in kleine beetjes kunt zaaien) of vaste kruiden, zoals salie en rozemarijn. Sommige zijn overblijvend en sterven in de winter af tot de wortelstok, bijvoorbeeld dragon, venkel en munt.

ZO KWEK JE kruiden in potten

Als je weinig ruimte hebt, zijn kruiden in een pot een voor de hand liggende keuze op bijvoorbeeld een zonnige vensterbank. De meeste kun je het best buiten op een vensterbank zetten, want binnen worden ze slungelig en minder smakelijk. Een uitzondering is basilicum. Zaai regelmatig om je voorraad op peil te houden.

Terracotta kruidenpotten met van die uitstekende vakjes zijn prima bij de deur of op het terras voor kruiden als tijm, marjolein en oregano, maar zorg dat alle potgrond vochtig wordt als je water geeft. Het is handig om een kleine waterfles in het midden van de pot te zetten voor je die opvult met potgrond. Maak met een vleespen gaatjes aan de zijkanten van de fles, zodat het water dat je erin giet langzaam wordt afgegeven aan de potgrond. Simpel maar effectief.

Potten moeten op een zonnige plek staan en daarom is het slim om meerdere kruiden samen in een bak te planten, zodat de potgrond minder snel uitdroogt. Geef ze tussen mei en september eenmaal per week verdunde voeding.

Eenjarige kruiden zoals peterselie en koriander kun je elk voorjaar zaaien in de potten waarin je wilt dat ze groeien. Vaste kruiden leven in potten niet heel lang en je kunt ze het beste om de paar jaar verjongen door ze te stekken of te delen.

Voor alle kruiden is het goed als je ze regelmatig oogst. Dit houdt ze jong en zorgt dat ze sappig en vol smaak blijven. Knip jonge uitlopers af en voeg ze toe aan je maaltijden, terwijl je jezelf voorhoudt dat 'aardappels, groente, vlees' niet meer van deze tijd is!

Vervang vaste kruiden in potten door planten die je uit stekken hebt opgekweekt.

Kruiden houden van zon en arme grond, en veel kruiden vragen weinig verzorging.

“In het algemeen houden kruiden van zon en groeien ze in meestal vrij schrale grond.”

Na munt was peterselie vroeger het gewoonste kruid en mijn moeder zaaide het soms in de tuin op Goede Vrijdag: de enige dag, zo wil de traditie, dat de zaden niet 'negen keer naar de duivel' gaan voor ze ontkiemen. Ze goot kokend water in de zaaivoor voor ze de zaadjes op de aarde strooide. Mijn moeder leek zich niet bewust van het andere volksgeloof over peterselie: dat het alleen daar groeit waar de vrouw de broek aan heeft. Maar dat zou ik natuurlijk nooit tegen haar zeggen.

Zonaanbidders

In het algemeen houden kruiden van zon. Vele komen uit het Middellandse Zeegebied, waar het consistent warmer is dan hier en ze in aarde groeien die meestal vrij schraal is. Het is dan ook een vergissing om de bodem waar je je kruiden in kweekt erg te verrijken. Als je scheutig bent met de mest, worden de planten pierig en zacht, groeien ze overdadig en hebben ze veel minder smaak.

Zelfs vaste, heesterachtige soorten kun je het beste behandelen als kortlevende planten. Rozemarijn kun je jong houden door hem regelmatig te snoeien, net als lavendel, maar na een jaar of vijf,

zes kun je de meeste beter vervangen door jonge exemplaren die je uit stekken hebt opgekweekt. Sommige lezers zullen ongetwijfeld roepen dat zij zowel een lavendel als een rozemarijn van respectabele leeftijd hebben, maar ik denk toch dat je ze het beste kunt vernieuwen. Met name lavendel wordt verwilderd en houtig als je die niet regelmatig bijknipt na de bloei. Daarmee verleng je zonder meer de levensduur, mits je niet te ver in het oude hout snoeit.

Als je een postzegeltuintje hebt: kruiden doen het vaak prima in potten. Kies de kleinere soorten en zet ze bij elkaar in grote potten in de buurt van de keuken. Dat geldt voor alle kruidentuinen. Situeer ze daar waar je er op regenachtige dagen snel bij kunt komen. De kans is groot dat je niet de moeite neemt om voor een takje munt of een handvol bieslook door de modder naar het eind van de tuin te lopen.

Veel kruiden zijn mooie planten die net zo graag in een bloemenborder staan als in een moestuin, en dat ze geuren maakt ze alleen maar aantrekkelijker. Plant ze waar je ertegenaan strijkt als je langsloopt, zodat ze hun verleidelijke geuren vrijgeven op een zonnige dag.

Kom in actie en zaai mee!

INHEEMSE ZAAIWEEK

Zaai zoveel mogelijk inheemse planten in je tuin, op het balkon, op je dak, in potten op het terras of in je volkstuin! Hoe meer mensen er mee zaaien, hoe meer wilde bijen, vlinders en andere insecten we voorzien van voedsel, schuilplekken en plaatsen om zich voort te kunnen planten.

We delen gratis inheemse zaden uit op de Ambachtelijke Plantenmarkt! Abonnees met vroege toegang vinden deze in hun goodiebag of kom langs bij onze Gardeners' World leeshoek! Let op: op = op.

**22 T/M 28
SEPTEMBER 2025**

Scan de
QR-code
voor meer
informatie

Bekijk hoe jij mee kan doen via
www.inheemsezaaiweek.nl

Een initiatief van:

Alles op zijn plaats
**Gardeners'
World** magazine

Cruidt & Hoeck
WILDELEGENZADEN • INHEEMSE PLANTEN

Vraag het Anne

Heb jij prangende tuinvragen voor Anne? Stel ze via redactie@gardenersworldmagazine.nl o.v.v. *Vraag het Anne*. Het is heel fijn als je ook een foto mee kunt sturen.

Goudsbloem (*Calendula*) is goed voor bestuivers én te verwerken tot een crème voor de huid.

V Hallo mevrouw Wieggers, met gedroogde goudsbloemen (*Calendula*) heb ik een olie gemaakt. Het is mooi geel geworden. Ik zou er het liefst een zalf van maken, maar ben allergisch voor kokos. Kokosvet valt dus af om mee te werken. Heb jij tips? Ik heb een hele droge huid, dus iets wat daartegen helpt zou super zijn. Hoor ik heel graag van je, dank je wel.

GROETJES, BERTINA

A Beste Bertina, *Calendula* is een wondermiddeltje voor de huid. Wat heerlijk dat je daar een olie van hebt getrokken. Die kan je ook al zo op de huid aanbrengen, bijvoorbeeld direct na het douchen of badderen, op de vochtige huid. Een goed vet om te gebruiken voor een droge huid is karitéboter (sheaboter). Deze is goed biologisch verkrijgbaar. Je kan ook een bijenwas gebruiken. Deze is iets minder vettig. Ik zou de gezeefde olie maar licht verwarmen – au bain-marie – om alle werkzame stoffen te behouden. Daar smelt je vervolgens de gekozen boter of was doorheen. Je zou er nog een druppeltje etherische olie naar keuze aan toe kunnen voegen, voor een fijne geur.

SUCCES! ANNE

V Beste Anne, ik hoorde van iemand dat je een stuk van een rabarberplant kan afsteken en dat die dan gewoon gaat groeien. Mijn moestuin-buurvrouw bood daarom een stuk aan, als ik het er zelf afhaal, maar ik ben bang om hem stuk te maken. Het is een hele grote, oude plant. Wat denk jij? Doen?

GROET! MIEKE

A Hallo Mieke, jouw moestuin-buurvrouw heeft gelijk, je kan inderdaad een stuk van een rabarberplant afsteken. Het kan zelfs de wat oudere plant een beetje een verjongingskuur geven. Het is wel een klusje, want het is dan handig de hele kluit – ik zou dit in oktober of november doen – op te graven. Neem een scherpe spade en zoek delen waarop je groeipunten ziet. Zorg ervoor dat ieder deel een aantal groeipunten heeft en steek erdoorheen met de spade. De oudere delen waar je geen groei ziet, kan je wegsteken om de plant te verjongen. Daarna kunnen ze weer de grond in.

GROET! ANNE

Rabarber deel je met een scherpe spade. (Fotolocatie: Wrest Park English Heritage Silsoe Bedfordshire)

Voor een goede oogst is het belangrijk dat citrusvruchten voldoende voeding krijgen.

V Hallo Anne, waarom willen mijn citroenen maar niet bloeien? Ik zie overal om mij heen planten die zelfs al vruchten dragen, maar bij mij ho maar! Ik heb ze nooit gesnoeid, is dat het? Hoor graag!

GROET VAN EEN GEFRUSTREERDE CITROENLIEFHEBBER

A Hallo, ik denk dat het aan de voeding en grondsoort ligt. Een citroen zie je op vakantie vaak op plekken staan waar de grond arm oogt, in een berm, in rotsige, droge grond, maar vaak zitten er wel veel mineralen en andere voedingsstoffen in dit soort grond. In een pot hebben citroenen dan ook best een beetje hulp nodig in de vorm van wat voeding. Aangezien jouw citroenen niet bloeien, kan ik mij voorstellen dat een kaliumrijke voeding zou kunnen helpen. Je kan gaan voor biologische korrels of je geeft bijvoorbeeld een biologische tomatenvoeding. Zo wordt de bloemvorming bevorderd en heb je hopelijk een keer citroenen. Ik zou er alleen tijdens het overwinteren even mee stoppen, aangezien planten dan in rust gaan. Zodra de temperaturen in het voorjaar oplopen, zou ik ermee beginnen.

SUCCES! ANNE

V Ha Anne, ik heb nieuwe burens die hun vijver hebben dichtgegooid en nu hebben we allemaal verweesde kikkers in onze tuin. We hebben alleen niet zoveel plek in onze tuin om een grote vijver aan te leggen. Heeft het zin ze iets kleins aan te bieden? Het is nu zo sneu!

LIEFS, MARIJKE

A Hallo Marijke, dat heeft zeker zin! Sterker nog: kikkers leven een groot deel van de tijd op het droge. Met fijne rommelhoekjes en veel beplanting help je ze ook. Zelfs met een kleine schaal of bak gevuld met water, geplaatst tussen planten, kan je al een verschil maken. Meerdere exemplaren zou natuurlijk helemaal geweldig zijn. Je hoeft ze niet eens perse in te graven. Bij hogere bakken volstaat het om er een plankje naast

te zetten, als een soort loopbrug. Ik weet uit ervaring dat dit goed werkt, en het ziet er ook nog eens heel knus uit, zo'n kikker onderweg naar het water. Met wat hoornblad zorg je ervoor dat het water van zuurstof is voorzien. En wat ik zelf prachtig vind, is om er ook wat kattenstaart aan toe te voegen. Die maken lan-

ge, roze bloemaren die wel houden van de nattigheid van een vijvertje. Wanneer je deze mini-vijvertjes tussen de planten zet, kan je met de kattenstaart prachtige accenten leggen in de tuin, terwijl ze er in de vollegrond misschien wel minder blij zouden zijn. Zo sla je twee vliegen in een klap.

SUCCESI ANNE

Kikkers zijn sterk gebonden aan water en waarderen mini-vijvers.

Lavendel is een sterke plant die niet teveel voeding en water nodig heeft, ideaal voor in potten en bakken.

V Hallo Anne, waarom bloeit mijn lavendel toch zo matig en ligt ze helemaal plat over het pad? Ik heb ze goed verzorgd, mooi gesnoeid, het is lekker vochtig weer geweest en ze staan op een zonnige plek. Wat gaat er mis?

GROETJES! NUTTE

A Hallo Nutte, ik denk dat ze het ietsje te goed hebben dit jaar. Lavendel houdt van een stenige, kalkrijke, zeer goed draineerende grond. Wanneer je de grond verrijkt, en het regent, gaan ze wat te snel en slap groeien. Het kan zijn dat ze daarom wat hangen dit jaar. Je hoeft hier niet perse iets aan te doen. Gewoon geen voeding of compost toevoegen. Dan trekken ze vanzelf bij. Wat wel kan helpen is mulchen met een lichtgekleurd grint. Zo draineert de boel net wat beter en de steentjes houden warmte vast en weerkaatsen licht.

SUCCESI ANNE

V Hallo Anne, waarom bloeit mijn dwergsering nooit? Het is een heel gezond struikje en ik snoei hem precies zoals mij werd uitgelegd bij het tuincentrum. In het voorjaar breng ik hem mooi in vorm. Maar bloeien heeft hij nog nooit gedaan. Hoor graag!

SIMONE

A Beste Simone, ik ben bang dat je verkeerd geïnformeerd bent door het tuincentrum. Je kan de dwergsering direct na de bloei snoeien, indien nodig. Ik denk dat je nu al jaren precies voor de bloei hebt gesnoeid,

waardoor je het hout waarop de struik wilde bloeien hebt verwijderd. Ik zou het snoeien een jaartje overslaan, en weet vrijwel zeker dat je beloond wordt door een heerlijk geurende bloei.

LIEFS, ANNE

Dwergsering snoei je na de bloei.

In verhoogde bakken kun je moes- en sierplanten combineren.

V Hallo Anne, dit klinkt misschien gek, maar is er ook een plant die tropisch oogt maar winterhard is? Ik kom net terug van een vakantie in Madeira en was zo geraakt door de sfeer daar! Maar ik heb een kleine woning en geen kas, dus wil niet klooien met planten binnen overwinteren. Ben benieuwd!

STELLA

A Hallo Stella, die zijn er zeker. Denk bijvoorbeeld aan Nieuw-Zeelands vlas (*Phormium tenax* 'Joker'). Deze heeft een mooi roodachtig blad. *Schefflera taiwaniana* heeft prachtig groot blad. Dit is een ideale plant om schaduw mee te creëren. Ook *Fatsia japonica* is hier geschikt voor. Ten slotte zijn er winterharde gemberen die heel passend zouden zijn. Kwekerij Pieters Planten heeft hier een ruime selectie van, en zou sowieso het bezoeken waard zijn voor dit tropische project.

VEEL PLEZIER! ANNE

Voor een winterhard en tropisch tintje én een vleugje schaduw kun je *Schefflera taiwaniana* aanplanten.

Klokjeswinde (*Cobaea scandens*).

V Hallo Anne, ik heb een nieuwe rozenboog, waar ik heel blij mee ben. Ik heb er een prachtige biologische roos naast gezet, maar ja die heeft natuurlijk flink lang de tijd nodig om aan te slaan. Ik word daar wel een beetje ongeduldig van. Is er een klimmer die ik erbij kan zetten die de roos niet in de weg gaat zitten? Het is namelijk een kleine rambler dus die ruimte zal ze uiteindelijk wel gaan innemen.

GROET, MAXIME

A Beste Maxime, ik zou dan gaan voor eenjarige klimmers. Zij leveren al snel een prachtig resultaat op, waarna ze verdwijnen en de roos het over kan gaan nemen. Kies bijvoorbeeld voor *Lathyrus odoratus*, (geurerwt), *Cobaea scandens* (klokjeswinde), of Suzanne-met-de-mooie-ogen. De eerste zou je al in oktober kunnen voorzaaien. De andere twee zaai je het beste voor in het vroege voorjaar, om ze na IJsheiligen uit te planten.

SUCCES! ANNE

V Ha Anne, ik woon op een plek waar vroeger een fabriekje was. De gemeente heeft ons geadviseerd hier geen eten te kweken. Ik vind dat heel erg jammer want ik zou dolgraag een moestuintje willen. Ik kwam er ook pas achter na aankoop van het huis en nadat ik een leuk hekje om het stukje grond had gezet waar mijn tuintje zou moeten komen. Zijn er niet toch mogelijkheden? Ik dacht, ik vraag het toch maar even.

LIEVE GROET, ANNA

A Ha Anna, ach, wat vervelend! Er zijn wel mogelijkheden. Ik zou, als ik jou was, de plek waar je de tuin voor ogen had gewoon gebruiken, maar dan met verhoogde bedden. In een ideale wereld zouden de verhoogde bedden in contact staan met de vollegrond, maar dat lijkt me hier geen optie. Ik zou daarom wel echt voor een minimale hoogte van 50 à 60 centimeter gaan. Om er zeker van te zijn dat er geen contact is met de grond, zou ik er gerecyclede tegels onder leggen. De paden kan je vervolgens van houtsnippers of gras maken. Vul ze met een goede biologische compost en je kan aan de slag. Als je het duur vindt om ze helemaal te vullen met compost, kan je ook een eerste laag maken van snoeiafval. Dit klinkt langzaam in, maar dit kan juist wel fijn zijn, aangezien je toch ieder jaar wat nieuwe compost toevoegt voor een goede oogst. Wat ik zelf altijd wel erg leuk vindt staan is het verbinden van verhoogde bedden met bogen. Ofwel van staal ofwel van hout. Zo kan je straks onder je boontjes, *Lathyrus* of tomaten doorlopen.

SUCCES! ANNE

V Hallo Anne, ik heb smeewortel gier gemaakt en ben helemaal in mijn nopjes. Behalve dan over de geur, het stinkt inderdaad vreselijk. Ik vraag me nu alleen af: met hoeveel water verdun ik het en welke planten hebben er het meeste aan?

GROET! LIEKE

A Hallo Lieke, goed bezig! Ik zou zeggen: verdun het ongeveer één op tien. En meteen een tip: probeer niet te morsen! Ik weet inmiddels dat de geur met gemak een week blijft hangen op je huid! De planten die er wat aan hebben, zijn vruchtdragende planten en planten waarvan je de bloei wil stimuleren. Denk dus aan tomaten, paprika's, courgettes, dahlia's, zinnia's en zelfs rozen. Zet 'm op!

ANNE

Gebruik smeewortelgier onder meer voor tomatenplanten.

Zorg dat je het blad van een handzaag tussendoor goed schoonmaakt, wanneer je verschillende planten snoeit.

V Ha die Anne, even een vraag over gereedschap. Ik wil graag zo'n inklapbaar, klein zaagje. Ik geloof dat ik jou daar een keer mee zag. Heb jij tips wat betreft een merk dat goed is?

GROETEN! MARLIES

A Ha Marlies, zeker, persoonlijk heb ik er ooit een gekocht van Opinel. Die is loei-scherp en dat is nodig, want hoe schoner de snoeiwond, hoe sneller je plant heelt.

GROET! ANNE

V Ha Anne, iedereen is nu al volop bezig met bloembollen bestellen, maar ik weet niet zo goed waar te beginnen. Ik zoek vooral kleine bolletjes die leuk zijn in potten op tafel. Het aanbod is alleen best groot. Ik zoek biologische bollen. Heb jij tips?

GROETJES, NICOLE

A Ha Nicole, potten vol vrolijke voorjaars-bloeiers luiden de lente echt in. Vooral zo'n eerste kop koffie in de zon wordt er een heel stuk leuker van. Als ik jou was, zou ik gaan voor blauwe druifjes, *Iris reticulata* (prachtige dwergirisjes) en krokussen. De truc om de bollen in potten echt effect te laten hebben, is ze dicht op elkaar te poten. Wanneer ze daar een paar jaar in hebben gestaan, poot je ze uit in de tuin en kies je nieuwe bollen. Ze mogen in de potten en schalen bijna tegen elkaar aan gezet worden. Alle genoemde soorten zijn goed biologisch beschikbaar, en bestuivers zijn er gek op.

SUCCES! ANNE

Dwergirissen kun je goed combineren met andere vroege bloeiers, zoals blauwe druifjes en anemonen.

V Hoi Anne, ik had dit jaar voor het eerst zinnia's. Ze deden het goed, maar ik was wel een beetje teleurgesteld over de bloei. Ik vind de bloemen best wel klein. Ik was er juist mee begonnen omdat ik, in een pluktuin waar ik weleens kom, hele mooie grote zag staan. Heb jij een tip voor een soort die wel een beetje indrukwekkender is dan wat ik nu heb gekweekt?

GROET, ERIK

A Beste Erik, toevallig was ik laatst bij Lies, kweker van Fleur-Couleur. Zij kweekt nu 'Benary Giant Salmon Rose' en die was echt indrukwekkend. Ik kweek deze ook in mijn voortuin dit jaar en de bloemen lijken alleen maar groter te worden naarmate ze bloeien, doordat steeds meer bloemblaadjes ontwikkelen. Het leuke is dat Lies deze soort dit jaar biologisch beschikbaar heeft via Vitalerassen.be. Veel kweekplezier!

ANNE

Zinnia's komen in allerlei kleuren en vormen.

Inspiratie

Mis je kleur in de tuin? Is je tuin net niet die beschutte plek die je voor ogen had? Elke maand lees je hier alles over slimme tuinontwerpen, mooie bloeiers en tips om van je tuin een paradijs te maken.

88

Deze maand

- 60 Heldere sterren**
Carol Klein vertelt waarom Japanse anemonen een plek in elke tuin verdienen.
- 68 Duurzaam tuinieren**
Maak je tuin ecovriendelijk met de tips van Arit Anderson.
- 73 Inheemse held**
Adderwortel (*Persicaria bistorta*) stelt zichzelf voor.
- 74 Toegankelijk tuinieren**
Ralph Stoové bezocht een voorbeeldtuin voor tuiniers met een beperking.
- 78 Geheimen van een kleurrijke tuin**
Nick Bailey vat zijn belangrijkste tips uit deze serie samen.
- 83 Moeiteloos oogsten**
Jack Wallington zaait gewassen voor de winter.
- 88 Samen pompoenen kweken**
Pompoen 'Fictor' is (bijna) klaar om te oogsten.
- 89 Ambachtelijke Plantenmarkt**
Mary Gatacre en Anne Wieggers vertellen over hun groene missie.
- 94 Een kluis vol goud**
Govert gidst je door het flora-erfgoed van het Levend Archief.

68

73

74

78

83

89

94

“Anemonen zijn makkelijk te kweken en gaan eindeloos door als ze zijn aangeslagen.”

Japanse anemonen zijn perfect voor in de schaduw, waar ze krachtig groeien.

Heldere sterren

Wil je robuuste bloemen die oplichten in de schaduw? Dan zijn Japanse anemonen een must. **Carol Klein** vertelt waarom deze bosbewoners een plek in elke tuin verdienen.

Anders dan veel andere schaduwplanten wordt *Anemone x hybrida* heel hoog.

Door hun dikke, vlezige wortels kun je Japanse anemonen makkelijk vermeerderen.

Als ik over groepen planten schrijf, gaat het meestal over de mooie zomerbloeiers die je perken en borders sieren in de volle zon. Maar de meeste mensen hebben schaduwplekjes in hun tuin die schreeuwen om aantrekkelijke, kleurige planten, vooral in deze tijd van het jaar. Ziedaar: de Japanse anemoon. De meeste 'Japanse' anemonen komen uit China, maar worden al honderden jaren in Japan gekweekt. Vanaf het moment dat ze hier meer dan anderhalve eeuw geleden werden geïntroduceerd, waren ze populair. Ze zijn makkelijk te kweken, doen nergens moeilijk over en gaan eindeloos door als ze eenmaal zijn aangeslagen, in steeds grotere groepen.

Het kan in het begin wat moeite kosten voor ze aanslaan, maar als je jonge, sterke planten koopt en de standplaats verrijkt met compost of een biologische bodemverbeteraar, moet het lukken. Buren en vrienden van me geven wel eens delen van hun eigen anemonen als cadeau, maar helaas slaan ze op die manier maar zelden aan. Je kunt een gegeven paard niet in de bek kijken en het is altijd het proberen waard, maar als je een nieuwe variëteit wilt kweken of gewoon wilt vermeerderen wat je al hebt, neem dan wortelstekken. Zet ze in afzonderlijke potten als je zeker weet dat ze levensvatbare wortelstelsels hebben gevormd. Als het eenmaal sterke jonge planten zijn, zet je ze in de tuin bij de moederplant waarvan je de stekken hebt genomen.

Een anemoon die je vrijwel overal ziet, is de zuiver witte 'Honorine Jobert'. Witte bloemen zien er altijd op hun best uit in

de schaduw en naarmate de dagen korter worden, komen de grote bloemen van 'Honorine Jobert' nog beter uit de verf. Sommige tuiniers gebruiken deze anemoon om stukken met felgekleurde bloemen, zoals dahlia's en canna's, te doorbreken. Ik zie ze liever voor donkere bomen of het zachte tapijt van hortensia's, vooral *Hydrangea paniculata* 'Grandiflora'. Die heeft op het toppunt van zijn bloei roomwitte pluimen, maar inmiddels zijn de kelkblaadjes verkleurd naar zachtgroen. Alle witte anemonen staan ook prachtig naast paddenliefjes. *Tricyrtis formosana* is makkelijk te kweken op een schaduwrijke plek met veel humus. De planten hebben verticale stengels met ovalen, glanzend donkergroene blaadjes en kleine, maar opvallende rood en roze gevlekte bloemen. Roze anemonen passen er ook mooi bij, inclusief de roze ouderplant waarvan 'Honorine Jobert' een mutatie was. *Anemone x hybrida* is een vertrouwd gezicht in zowel stads- als plattelandstuinen. Als hij het naar zijn zin heeft, kan hij met gemak 1,5 m hoog worden. De sterke, zich vertakkende stengels vol bloemen steken hoog uit boven bladeren die aan wijnranken doen denken.

Als je de zachtroze *Anemone x hybrida* wat te bleek vindt, zijn de warmere kleuren van sommige *Anemone hupehensis*-cultivars misschien meer naar je smaak. Die zijn meestal minder hoog, maar hebben net zoveel impact door de kleur van hun bloemen en doordat er aan elke plant meer bloemen zitten. De bloemen zijn minder rond. Ze zijn zelfs wat 'hoekig' en sommige bloem- of kelkblaadjes zijn langer en donkerder dan de andere.

Trek rondgroeïende wortels los als je plantjes verpot.

Een laagje scherp zand helpt vocht vast te houden tot wortelstekken uitlopen.

“De meeste mensen hebben schaduwplekjes die schreeuwen om aantrekkelijke planten.”

Succesvol anemonen kweken

■ Vrienden en familie geven vaak wortels van deze anemonen door en zeggen er dan bij hoe snel ze zich vermeerderen, maar helaas slaan oude, houtige wortels maar moeilijk aan. Plant Japanse anemonen altijd vanuit potten die je hebt gekocht of van planten die je zelf hebt vermeerderd en opgekweekt tot ze groot genoeg zijn om 'voor zichzelf te zorgen'.

■ Japanse anemonen zijn bosplanten en hebben geen voedselrijke grond nodig. Als je de grond voorbereidt, verwijder dan al het onkruid en voeg royale hoeveelheden bladaarde toe of zelfgemaakte compost. Beide verbeteren de textuur van de bodem, waardoor de wortels gestimuleerd worden opzij te groeien.

■ In het wild zwerven deze anemonen door het bos met hun wortels net onder het oppervlak. In je tuin moet je dat proces een handje helpen met een flinke mulch van bladaarde of compost.

■ Als je de plant uit zijn pot haalt, zitten er vaak een paar vrij dikke wortels langs de randen. Knip daar een paar vanaf en snijd ze in stukjes van 2-3 cm. Leg die horizontaal boven op vochtige potgrond in een zaaibak. Duw ze goed tegen de potgrond aan, bedek ze met scherp zand en zet de bak op een warme, lichte plek.

■ Tussen de lente en de vroege zomer verschijnt nieuwe groei. Geef goed water en breng een dikke laag compost, bladaarde of biologische mulch aan. Zo wordt vocht vastgehouden en hoef je minder water te geven en te wieden.

■ Met hun kroon van gouden helmknoppen zijn deze laatbloeiende anemonen heel aantrekkelijk voor bestuivers. *Hybrida*-cultivars zijn steriel, maar sommige *Hupehensis*-variëteiten zetten zaad en maken zachte, ronde zaadhoofden. Als ze uit elkaar beginnen te vallen, kun je ze in bakken met zaaigrond zaaien. Bedek met scherp zand.

Carols onmisbare anemonen

Anemone x hybrida
'Honorine Jobert'

Een hoge, elegante plant met enkele, witte bloemen en een krans van goudkleurige meeldraden. Hoe hard het ook waait of regent, hij blijft overeind.

Hoogte x Breedte 1,2 m x 1,2 m

Anemone hupehensis var.
japonica 'Pamina'

Een van de meest gewilde Japanse anemonen met mooie knalroze bloemen, semi-dubbelbloemig maar heel symmetrisch.

H x B 90 cm x 40 cm

Anemone x hybrida
'September Charm'

Deze oude variëteit is een goede allrounder die uitbundig bloeit. De prachtige zachtroze bloembladeren (eigenlijk kelkbladeren) zijn aan de achterkant dieper roze. H x B 90 cm x 50 cm

Inspiratie voor het voorjaar

Bloembollen-parade

Dit is het moment om een voorschot te nemen op het nieuwe jaar: welke bollen ga je planten voor een lentetuin vol leven en kleur? Het kan soms lastig zijn om te kiezen, maar gelukkig staat Natural Bulbs klaar met wat inspiratie. In de jaarlijkse Bloembollenparade maak jij kans op deze 7 bollenmengsels! Doe je mee?

Win elke dag een bloembollenpakket*

Ga snel naar gardenersworldmagazine.nl/parade

*De actieperiode loopt van 25 t/m 31 augustus 2025.

**WIN
25
augustus**

Pluktuin-collectie

Tulpen gecombineerd met narcissen: bestaat er een betere voorbode van de lente? Wat kleur betreft is de keuze groter dan je denkt, kijk maar naar de mooie, zachte tinten wit en roze in deze mix. Samen geven ze een betoverende sfeer aan je lentetuin of aan je zelf geplukte boeket. De Pluktuin-collectie bestaat uit 38 bloembollen van 6 biologisch geteelde soorten:

- Tulp 'Columbus'
- Tulp 'Salmon Impression'
- Tulp 'Royal Virgin'
- Narcis 'Replete'
- Narcis 'Thalia'
- Narcis 'Papillon Blanc'

**WIN
26
augustus**

Bollenlasagne Velt

Een van de eenvoudigste manieren om meer kleur aan je tuin te geven, is het planten van bollen in potten en bakken. Dit vrolijke bollenpakket leent zich uitstekend voor een 'lasagnebeplanting' in een grote pot of bak, waarbij de bloei elkaar opvolgt. De biologische bollenlasagne is geselecteerd door Velt, een vereniging die zich inzet voor o.a. ecologisch tuinieren, en de mix bestaat uit:

- Narcis 'Thalia'
- Bonte krokus, paars-wit gemengd
- Sierui (*Allium*) 'Purple Sensation'

WIN
27
augustus

Koninginnenhapjes Bijenbanket

Begin voorjaar hebben bijen onze hulp hard nodig, dus het beste plant je bollen die ze van het broodnodige voedsel voorzien wanneer er bijna niets anders bloeit. Deze bijvriendelijke grote en kleine krokussen zijn gifvrij en geven 100% gezonde voeding af, vandaar dat ze met recht de naam 'bijenbanket' dragen. Bovendien geven ze je gazon een geweldige kleurinjectie!

- Krokus 'Jeanne D'Arc'
- Krokus 'King of Striped'
- Krokus 'Flower Record'
- Krokus 'Botanicus Mix'
- Narcis 'Tête à Tête'

WIN
28
augustus

Spring Star Mix

Fans van lieflijke verwilderingsbollen kunnen hun hart ophalen aan dit duo. De voorjaarder (oude wijfjes, *Ipheion uniflorum*) heeft zacht-blauwe bloempjes waar je lang plezier van hebt, omdat ze steeds opnieuw bloeien. Die laat zich mooi combineren met de tweekleurige blauwe druifjes, *Muscari latifolium*. Samen vormen ze een geweldig buffet voor bestuivers en geven ze jouw lentetuin een sprankelende start. In de Spring Star Mix zitten 50 bollen:

- Blauwe druifjes, tweekleurig blauw en lichtblauw
- Voorjaarder, zacht-blauw

WIN
29
augustus

Hoge Sierlook (Allium) collectie

Van torenhoog tot iets korter, van paars tot wit, en van grote bloemen tot nóg grotere bloemen ... In dit bollenmengsel vind je in totaal 16 sieruien (*Allium*) die elkaar prachtig aanvullen. Het zijn echte bijenmagneten, dus maak je op voor een langdurig zoemconcert. Zet ze in een zonnige border en laat de mooie zaadhoofden zitten voor later in het seizoen.

- Sierui 'Gladiator'
- Sierui 'Mount Everest'
- Sierui 'Violet Beauty'
- Sierui 'Magic'

Over Natural Bulbs

Als specialist in biologische bloembollen werkt Natural Bulbs uitsluitend samen met een selecte groep kleinschalige, gespecialiseerde planten- en bollenkwekers met een sterke toewijding aan duurzaamheid. In hun unieke webshop vind je biologische bollen, vaste planten en zaden. Natural Bulbs kiest ervoor om samen te werken met de natuur en biedt kwekers een economisch perspectief in de omschakeling naar biologische teelt.

NATURAL BULBS

WIN
30
augustus

Pakket Lange Tulpen

Er zijn tulpen voor alle smaken en tuinstijlen. Dit pakket bestaat uit 42 tulpenbollen van 6 mooie soorten, die vanwege de kleuren en vormen goed bij elkaar passen. Je had er wellicht niet eerder aan gedacht om een zwarte tulp te planten, maar in deze mix vult hij de kleurenmix perfect aan. Je kunt de tulpenbollen van oktober tot de kerstdagen in potten of borders planten.

- Tulp 'Red Impression', rood
- Tulp 'Judith Leyster', rood-roze
- Tulp 'Salmon Impression', zalmroze
- Tulp 'Ronaldo', aubergine-zwart
- Tulp 'Ad Rem', oranje
- Tulp 'Tineke vd Meer', zuurstokroze

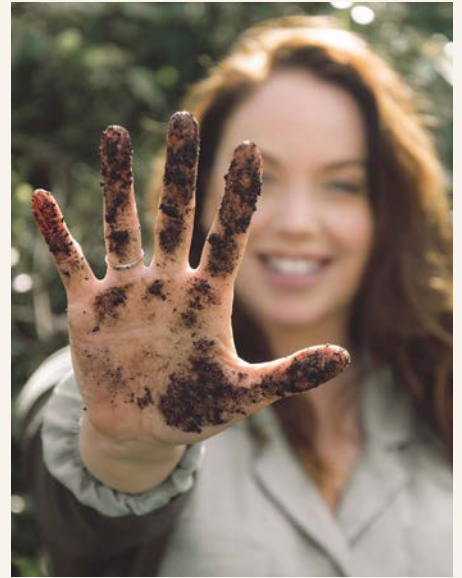

WIN
31
augustus

Marieke's biobollen mix

We willen allemaal graag een bloemrijke tuin in het voorjaar, maar soms is het lastig kiezen uit al het moois. Natural Bulbs vroeg pluktuinexpert Marieke Nolsen om hulp voor een uitgebalanceerde bollenmix, met de allermooiste exemplaren die Marieke zelf ook wel in haar eigen tuin zou willen planten. Het pakket bevat bollen voor 2 m² die je ook volgend jaar weer terugziet:

- Narcis 'Recurvus'
- Narcis 'Papillon Blanc'
- Narcis 'Replete'
- Sierui (*Allium nigrum*), wit
- Indianenbloem (*Camassia*), wit
- Zomerkllokje (*Leucojum aestivum*), wit
- Spaanse hyacint, wit

Iedere maand met **Gardeners' World** aan de slag?

Ontvang **12x**
Gardeners' World
met **32% korting!**
Nu voor 65,-

- Praktische uitleg om lekker te gaan tuinieren
- Inspiratie en tips wat je nú in de tuin kunt doen
- Altijd de duurzame oplossing: tuinier met de natuur

Abonneer je nu via

www.gardenersworldmagazine.nl/abo

of bel +31 (0)24 202 78 27 of scan de QR-code met de camera van je telefoon.

Deze actie is geldig zo lang de voorraad strekt. Je abonneert tot wederopzegging en voor ten minste de actieperiode van 12 nummers. Na afloop van de actieperiode geldt de reguliere abonnementsprijs en is het abonnement per maand opzegbaar. Opzeggen is heel eenvoudig en kan via onze klantenservice. Prijswijzigingen onder voorbehoud.

Scan de
QR-code
voor meer
informatie

“We moeten onze tuinieractiviteiten onder de loep nemen om zeker te weten dat die geen ongunstige invloed op de omgeving hebben.”

Plaats bakken om regenwater op te vangen en een voorraad van deze kostbare hulpbron voor je planten op te bouwen.

Zelfs kleine klusjes, zoals verwelkte bloemen verwijderen om de bloei te verlengen, dragen bij aan de gezondheid van je tuin.

Duurzaam tuinieren

Het hoeft geen enorme klus te zijn om je tuin eco-vriendelijk te maken. **Arit Anderson** heeft deskundige adviezen en een goed plan voor je.

Planten mulchen is een duurzame tuiniertechniek die het vochthoudende vermogen van de bodem vergroot.

Tuinen worden stevast gezien als een oase, een plek van rust, verademing en schoonheid. Er worden bloemen bewonderd en groenten geprezen. Tuinieren is goed voor ons. Maar in een wereld waar menselijke activiteiten hun tol van de natuur eisen, moeten we onze eigen bezigheden in de tuin onder de loep nemen om zeker te weten dat die geen ongunstige invloed op de omgeving hebben. Particuliere tuinen vormen essentiële passages voor dieren en verbinden steden en stedelijke gebieden met het omringende landschap.

Ik ben pas op oudere leeftijd begonnen met tuinieren, toen ik in 2010 mijn huis kocht. Plotseling had ik een stuk grond van 10 x 4,5 meter met een gazon, twee smalle borders met een paar struiken, een zieke appelboom, een grote eucalyptusboom en een zilverbek. De plantenafdelingen van tuincentra noemden destijds al bepaalde planten als 'planten voor bestuivers', maar een paar meter verderop stonden lange schappen vol insectenspray en kunstmest. Aan deze tegenstrijdigheden werd in de media niet veel aandacht geschonken. Als beginnend tuinier vond ik dat ik maar eens op onderzoek moest uitgaan.

Ik schoolde me om tot tuinontwerper en besepte al snel dat de gereedschapskist van een ontwerper ontelbare instrumenten bevat. Planten, bestrating, hout, tuinaccessoires, kassen, buitenkeukens, waterpartijen: een eindeloze lijst van artikelen die je van over de hele wereld kunt laten bezorgen.

Er heerst een groeiende trend van onderhoudsarme instantoplossingen op tuingebied. Tuinontwerpen moeten vaak voldoen aan de eisen van drukbezette klanten die alles wat al in de tuin staat willen verwijderen om hun eigen stempel erop te drukken. Veel hoveniersbedrijven wordt gevraagd om landschappen af te breken en ergens anders weer op te bouwen.

Hoe meer ik leerde over ontwerpen en tuinieren, des te vaker ik me afvroeg: doe ik meer kwaad dan goed? Toen ik nog in de mode-industrie werkte, ging men steeds meer op ethische arbeidspraktijken letten, maar de milieu-impact van de industrie stond nog niet ter discussie. Toen de aandacht voor het milieu in de jaren negentig groeide, dachten we dat de problemen elders lagen, maar inmiddels weten we dat die al bij onze achterdeur beginnen.

In 2016, niet lang nadat ik mijn diploma had gehaald, ontwierp ik een showtuin voor de RHS-bloemenshow bij het Hampton Court Palace. Met deze tuin wilde ik een discussie op gang te brengen rond de vraag hoe onze tuinen eruit zullen zien als de klimaatverandering doorzet. Ik noemde de tuin heel toepasselijk de Near Future Garden (nabije-toekomsttuin). We zijn inmiddels bijna tien jaar verder en als tuiniers beseffen we sterker dan ooit dat onze tuinen een rol kunnen en zouden moeten spelen in een duurzame toekomst.

“Hoe meer ik leerde over ontwerpen en tuinieren, des te vaker ik me afvroeg: doe ik meer kwaad dan goed?”

De Near Future Garden van Arit won in 2016 een gouden medaille tijdens de RHS-bloemenshow bij het Hampton Court Palace.

Waar moet je beginnen als je een duurzame tuin wilt ontwerpen? Ten eerste moet je de definitie van 'duurzaam' helder hebben, want vaak krijgt dit woord een hashtag bij zaken die dat niet zijn. In 1987 definieerde de Verenigde Naties duurzaamheid als 'een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder de behoeften van toekomstige generaties in gevaar te brengen'.

Hergebruik en verjonging

Elke verandering leidt tot een verstoring. Het vergt energie en middelen om iets te verwijderen en het vergt nog meer energie en middelen om iets nieuws toe te voegen of het oude te vervangen. Het is van essentieel belang om een tuin eerlijk te bekijken aan de hand van een aantal vragen: Waarom moet er iets veranderen? Wat kan er behouden blijven? Welke veranderingen hebben een positief effect op het milieu en op mensen? Wat is de beste periode voor deze veranderingen om de impact op het milieu zo klein mogelijk te houden? Hoe gaat de tuin er in de toekomst uitzien?

Het besluit om materiaal, planten en bomen te behouden vormt een uitstekende start. Ik heb ooit een tuin ontworpen voor een klant die haar bestaande terras niet mooi vond, maar haar echtgenoot weigerde om de peperdure granieten tegels weg te gooien. De tegels werden voorzichtig gelicht en opnieuw gelegd in een patroon met openingen en bredere voegen die beplant konden worden. Dit creëerde niet alleen een lossere uitstraling, maar verhoogde ook het beplantingspercentage en maakte het terras waterdoorlatender. Winst op alle fronten.

Veranderingen in een tuin moeten ook leiden tot habitats voor zoveel mogelijk verschillende dieren en dit begint al in de grond. Eén theelepel gezonde aarde bevat meer levende organismen dan er mensen

Insectenhôtels van rommel en restanten bieden een bijzonder onderkomen aan allerlei beestjes.

Volgens Arit vormen duurzame tuinen een belangrijk wapen waarmee tuiniers een bijdrage kunnen leveren aan de strijd tegen klimaatverandering.

op de planeet rondlopen. Aandacht voor deze kostbare substantie zorgt voor tevreden planten en bomen, die op hun beurt weer voedsel en beschutting voor talloze schepseltjes leveren. Mulchen met organisch materiaal heeft meerdere positieve effecten. Het werkt bijvoorbeeld onkruidwerend en verbetert het vochthoudende vermogen van de bodem. En tenzij we onze eigen compost gebruiken, moeten we altijd controleren dat potgrond en bodemverbeteraars turfrij zijn. Turf hoort thuis in zijn natuurlijke habitat: laag- of hoogveengebieden waarin koolstof ligt opgeslagen.

Eerst denken, dan doen

Er lopen non-conformisten rond die tuinen op verschillende manieren verduurzamen. De ontwerpen van tuinontwerper John Little zijn er altijd op gericht om habitats te creëren. Of het nu gaat om geperforeerde vaten met zand voor solitaire bijen of dode bomen voor kevers en vogels, de biodiversiteit komt altijd op de eerste plaats. Hij gebruikt afvalproducten als groeimedium voor planten die arme grond nodig hebben en boost daarmee de waterdoorlatende grond van lang verloren gegane weilanden na.

Duurzaamheid is een manier van eerst denken en dan doen. We moeten er niet alleen op toezien dat onze beslissingen ons weinig kosten, maar ook dat ze niet ten koste van de planeet gaan. Als we dit principe volgen, kan het ons leiden naar oplossingen die we anders misschien niet zouden bedenken. Hoe meer leven we in de tuin zien, des te beter we ons voelen. Zacht bijengezoem, vogelzang in de avonduren, een flits van vlindervleugels en zelfs een slakken spoor betekenen dat je tuin deel is van een netwerk van natuurlijke ecosystemen; het zijn de kenmerken van een tuin die leven ondersteunt.

Hoe duurzaam is jouw tuin?

Gebruik deze gids om te zien hoe je de duurzaamheid van je tuin kunt verbeteren om een plek te creëren die beter is voor jou en voor de planeet. Kenmerken van een duurzame tuin zijn:

- ✓ **Heeft een gezonde bodem.** De tuin levert niet alleen meer bloemen, fruit en groenten, maar heeft ook een groter vochthoudend vermogen, wat belangrijk is voor de veerkracht gedurende droge periodes. En doordat gezonde grond gedurende natte periodes meer water kan opslaan, zullen er ook minder overstromingen en erosie optreden.
Doen: Gebruik organische bodemverbeteraars en spit zo min mogelijk.
- ✓ **Slaat water op.** Door regenwater op te slaan of over de tuin te verspreiden, verminder je het verbruik van kostbaar drinkwater.
Doen: plaats watertonnen en kies planten die geschikt zijn voor het klimaat en de grond in je tuin.
- ✓ **Produceert zo min mogelijk afval.** Door vooruit te plannen en alleen te kopen wat we nodig hebben, hoeven we veel minder nieuwe producten te kopen. Als we dat wat we hebben repareren en onderhouden, hoeven we veel minder weg te gooien.
Doen: bezin, hergebruik, koop minder en recycle.
- ✓ **Koopt lokale producten.** Ondersteun lokale kwekerijen en koop zoveel mogelijk lokale, niet-geïmporteerde producten.
Doen: controleer de herkomst van alles wat je wilt kopen, van zaad tot tuingereedschap.
- ✓ **Is turfrij.** Turf in veengebieden laten liggen is een van de beste manieren om koolstof op te slaan.
Doen: koop alleen turfrij potgrond, mulch en planten.
- ✓ **Is vrij van chemicaliën.** Gebruik natuurlijke manieren om ongedierte, onkruid en ziekten te bestrijden, zoals fysieke of biologische bestrijdingsmiddelen.
Doen: maak gebruik van combinatieteelt, aaltjes en biologische middelen.
- ✓ **Ondersteunt biodiversiteit.** Zorg voor voedsel, water en beschutting voor zoveel mogelijk verschillende vogels, insecten en zoogdieren. Kweek planten die bestuivers van nectar en larven van voedsel voorzien.
Doen: kweek verschillende diervriendelijke bomen, struiken en kruidachtige planten.
- ✓ **Maakt zelf compost.** Gebruik het plantenmateriaal uit je eigen tuin om compost te maken. Hiermee creëer je je eigen unieke microbiële ecosysteem dat de bodem gezonder maakt en je de kosten van de aanschaf van mulch bespaart.
Doen: maak een composthoop, hoe klein ook.
- ✓ **Heeft heel veel planten.** Planten verlagen de temperatuur tijdens een hittegolf en vertragen de waterstroom tijdens een stortbui. Bovendien ondersteunen ze de biodiversiteit.
Doen: verhoog de verhouding tussen planten en harde materialen tot minstens 50 procent – en het liefst meer.
- ✓ **Kost tijd.** De natuur streeft naar evenwicht. Roofzuchtige dieren hebben ongedierte nodig en onkruid kan worden weggeconcentreerd. Verricht geen drastische ingrepen en verwelkom de natuur.
Doen: besteed tijd aan het observeren en experimenteren in de tuin.

Bloemen en bijen zijn symbiotische partners die beide profiteren van hun nauwe contact.

STICHTING NL BLOEIT!

Wij kweken bijzonder aantrekkelijke inheemse planten, soorten waar de wilde bijen, vlinders en heel veel andere insecten dol op zijn. In Nederland zijn er nog maar weinig van deze planten in het wild te vinden en jij kunt helpen door juist de inheemse planten in je tuin te zetten. Op een paar vierkante meter kun je al een prachtige wilde weelde creëren.
nlbloeit.nl

Inheemse held stelt zich voor

Met inheemse planten help je de biodiversiteit enorm. Ze zijn prachtig, maar helaas niet zo bekend. Elke maand stelt een inheemse plant zich aan je voor, in de hoop een plekje in jouw tuin te krijgen. Ze zullen je niet teleurstellen!

Adderwortel

Persicaria bistorta

Ik, adderwortel (*Persicaria bistorta*, voorheen bekend als *Bistorta officinalis*), ben een overblijvende plant en behoort tot de duizendknoopfamilie (*Polygonaceae*). Ik ben dan ook verwant aan allerlei andere inheemse soorten duizendknoop (*Persicaria spec.*), waaronder perzikkruid (*Persicaria maculosa*), een eenjarige soort die spontaan in tuinen verschijnt en vaak als 'onkruid' wordt gezien. Mijn naam verwijst naar de kenmerkende, tweemaal gedraaide of slangachtige wortelstok, wat ook terugkomt in de soortnaam *bistorta* (tweemaal gedraaid).

Ik ben een opvallende plant vanwege mijn aarvormige bloeiwijze met helder- tot lila- of roze bloemetjes die bloeien van mei tot en met juli. Ik kan een hoogte bereiken van circa 40 tot 80 cm en mijn bladeren zijn ovaal en groen van kleur. Mijn bladeren en wortelstokken zijn eetbaar. Mijn jonge bladeren kunnen gekookt worden als een vervanger voor spinazie en zijn rijk aan vitamine A en C. Ook mijn zaden en wortelstokken zijn eetbaar. Ook ben ik al sinds de oudheid een bekend medicinaal kruid, vanwege de werkzame looistoffen (tanninen).

Ik groei het beste op zonnige tot licht beschaduwde plekken met vochtige tot drassige, matig zure, voedsel- en humusrijke, kalkarme zand-, leem- of lichte kleigrond. Van nature groei ik met name in vochtige graslanden, langs sloten en in beekdalen. Ik verspreid me voornamelijk vegetatief via mijn ondergrondse wortelstokken, waardoor ik soms grote oppervlakken kan bedekken.

In Nederland ben ik vrij zeldzaam en de populaties nemen langzaam af. In België ben ik algemener. Mijn nectarrijke bloemen trekken veel insecten aan, zoals bijen (met name hommels), vlinders (o.a. dikkopjes, vuur- en parelmoervlinders) en zweefvliegen. Ik ben een waardplant voor diverse vlinders, onder andere voor de in Nederland uitgestorven ringoogparelmoervlinder.

Naast mijn ecologische waarde als insectenplant, ben ik als sierplant prima toe te passen in vijvertuinen en vochtige borders. In tuinen ben ik goed te combineren met onder andere moeras-spirea, wilde bertram, echte valeriaan, moerasanddoorn, grote pimperl en grote kattenstaart. Van mij zijn ook diverse cultivars ontwikkeld en de 'Superba' is een populaire variëteit vanwege de dikkere bloemen die in grotere aantallen aan de plant groeien. Ik ben verwant aan de bekende tuinplant duizendknoop (*Persicaria amplexicaulis*), waarvan ook veel cultivars zijn gekweekt. Deze najaarsbloei bloeit tot in oktober en combineert makkelijk met andere exotische tuinplanten.

VOLGENDE MAAND Struikhei (*Calluna vulgaris*).

Toegankelijk tuinieren Uitproberen en ervaren

Wat heeft de zomer weer voor een prachtig tuinseizoen gezorgd. Menig bosje plukbloemen fleurde het huis op en de moestuin geeft een rijke oogst. **Ralph Stoové** deed bovendien inspiratie op in een voorbeeldtuin voor mensen met een fysieke beperking.

FOTO'S: MARJOLEIN EN RALPH STOOVÉ

Tuin zonder drempels

In 1987 opende H.K.H. Prinses Margriet de Van Swietentuin, toen nog met de naam 'Gehandicapentuin'. Het initiatief daarvoor startte in 1984 ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de G.A. van Swieten Tuinbouwschool in Frederiksoord. De inspiratietuin laat zien welke mogelijkheden er zijn om – ondanks een beperking of hoge leeftijd – te kunnen blijven tuinieren. Toentertijd was zo'n 'tuin zonder drempels' zijn tijd ver vooruit. Na het verhuizen van de Middelbare Tuinbouwschool naar Meppel werd de gehele tuin een paar honderd meter verplaatst naar het complex 'De Tuinen' in Frederiksoord.

Vrijwilligers

Ongeveer twintig vrijwilligers zetten zich sindsdien in om het erfgoed voort te zetten, maar meer vrijwilligers zijn van harte welkom. Jan Nijman, voormalig docent aan de Middelbare Tuinbouwschool, is één van die vrijwilligers en bestuurslid. "Ik vind het belangrijk om onze kennis uit te dragen. Daarom geven we ook rondleidingen. We hebben verschillende tuinen voor verschillende beperkingen. Zo is er een stokloperstuin, een tuin voor rolstoelers en een tuin voor blinden en slechtzienden."

Werkboekje met tips

Je kunt bij je bezoek aan de tuin voor € 10,- het 'Werkboek Gemakstuinieren' aanschaffen met allerhande ideeën en tips voor het tuinieren met uiteenlopende beperkingen; van tuininrichtingen tot materialen en van gereedschappen tot plantenlijsten. Een absolute aanrader voor wie een tuin praktisch en mooi wil laten aansluiten bij zijn of haar beperking. Meer informatie over de Van Swietentuin vind je op de website detuinenfrederiksoord.nl/van-swietentuin/.

Een plantenbak op hoogte of een onderrijdbare plantenbak kan je in allerlei vormen en maten toepassen.

Ik geniet volop van het oogstseizoen. Mijn onderrijdbare moestuinbak heeft al heerlijke radijsjes en zomerworteltjes opgeleverd. Onder de foliehoes gedijen de tomaten eveneens uitstekend. Iets verderop staan op een buitentafel diverse potten met aardbeien. Met mijn rolstoel schuif ik daar zo aan tafel om mijn toetje verser dan vers te verorberen.

Om nog meer toegankelijke ideeetjes op te doen voor mijn tuin, bezocht ik de Van Swietentuin in Frederiksoord, een voorbeeldtuin voor mensen met een fysieke beperking. Daar staan ook diverse plantenbakken waarvan je zelf kunt ervaren wat voor jou werkt en wat je mooi vindt. Zo hebben de plantenbakken in de stokloperstuin uitsparingen in de onderste 20 centimeter, zodat je met je voeten dichtbij kan staan.

Dat oplossingen niet ingewikkeld hoeven te zijn, blijkt wel uit de eenvoudige PVC-ringen die her en der in de rand zitten. Daar kan je mooi je kruk of wandelstok in plaatsen, zodat je niet bang hoeft te zijn dat die op de grond valt. In de tuin voor rolstoelgebruikers zie je een keur aan bakken waar je met een rolstoel goed dichtbij kan komen. Zelfs vijverliefhebbers komen aan hun trekken bij een onderrijdbare vijverbak. Heerlijk om zonder moeite de waterplantjes en -diertjes te kunnen bekijken en in de zomer lekker met je handen het koele water te voelen.

Tegelwippen voor rolstoelgebruikers

In de Van Swietentuin vind je nog veel meer handigheidjes voor verschillende beperkingen. Als rolstoelgebruiker keek ik natuurlijk vooral naar slimme oplossingen om de tuin rolstoeltoegankelijker in te richten. Een van de tofste tips vond ik de kleine tussenpaadjes door een border. Bij een rolstoeltoegankelijke tuin denk je al snel aan bestrating van voldoende breedte. Met het oog op het populaire 'tegeltwippen' kan dat dus ook

Wip tegels om de rolstoeltoegankelijkheid en meer groen in je tuin te combineren.

Met een fruitplukker hoef je de ladder niet meer op om appels of peren te oogsten.

anders, vooral bij paadjes in een border. Door van een paadje van drie straattegels breed de middelste rij 30x30 tegels weg te halen, ontstaat er tussen de tegels ruimte voor lage gewassen. In een moestuin kan je bijvoorbeeld die ruimte opvullen met munt of citroenmelisse. Je kan dan over je moestuintje heen rijden. Uiteraard kan je ook twee losse rijen tegels op de breedte van de wielen plaatsen. Zo simpel kan het dus zijn om de tuin rolstoeltoegankelijk te maken én tegelijk te zorgen voor meer groen in je tuin.

Voelen en luisteren

De voorbeeldtuin biedt echter ook voor mensen met andere fysieke beperkingen slimme oplossingen. Zo loopt vrijwilliger Jan Nijman tijdens de rondleiding met ons door de tuin voor blinden en slechthzienden. Hij wijst ons op hoe de structuren van verschillende

soorten planten anders aanvoelen. Op de achtergrond prikkelen geluiden uit een volière en een windgong het gehoor. De verschillende ondergronden en bestratingstypen van de paden bieden variatie in de beleving wanneer je door de tuin wandelt. Jan deelt ondertussen zijn tips. Zo laat hij wat felgeel gekleurde houten planken met gaten of sleuven zien, waarmee iemand die slechthziend is contrasten beter kan waarnemen om zo op de juiste plek plantjes in de grond zetten.

“Als je die plantjes in het potje zonder bodem in de grond zet, voelt iemand die slecht ziet tijdens het schoffelen waar die moet stoppen,” vult Jan aan. Behalve voor mensen met een visuele handicap, zie ik in die tip ook mogelijkheden voor mensen met een verminderde motoriek. Het plantje blijft door de potrand immers beschermd tegen een schoffelbeweging. Door de bodem uit

Zelfs een vijverbak kan je onderrijdbaar maken.

de potjes te knippen, wortelen de plantjes evenwel goed in de volle grond.

Tuingereedschap ontdekken

Jan neemt ons ook mee naar de kas waar allerlei gereedschappen liggen om het tuinieren met een beperking te vergemakkelijken. Ik probeer er een tuinharkje met een verlengde steel, waarmee ik vanuit de rolstoel de grond kan bewerken. Voor mensen die ook wat meer steun nodig hebben voor handen of polsen pakt Jan een universeel handvat erbij dat je om kort of lang gesteeld tuingereedschap kan plaatsen. De ring biedt

Onkruid wieden vanuit mijn rolstoel

In de nazomer zie je tussen de oude ‘Harderwijker klinkertjes’ van ons pad flinke plukken gras opkomen. Aangezien het als rolstoelgebruiker een hoop kracht en energie scheelt als je niet de transfer uit de rolstoel naar de grond en andersom hoeft te maken, vind ik de EasyWeed van Gardena een perfecte oplossing om het paadje onkruidvrij te maken. Hij heeft een ronddraaiende borstel die je over de voegen kan laten rijden. Dankzij de verstelbare steel kan je de Easy Weed eenvoudig aanpassen aan je lengte en je ontvangt meerdere typen borstels voor verschillende typen bestrating. Alleen met een handbeperking kan het gelijktijdig indrukken van de dubbele bedieningsknoppen wat lastig zijn.

De ‘Power for all alliance’-accu past op meer dan 150 apparaten en niet alleen op de apparaten van Gardena, maar ook van o.a. Bosch en Husqvarna. De meegeleverde 2.0 Ah accu gaat zo’n 40 minuten mee. Er bestaan grotere accu’s die langer meegaan, maar bedenk dat die ook zwaarder zijn en dus je lijf meer belasten. Omdat ik vaak onbewust snel over mijn fysieke grenzen ga, helpt een kleinere accu mij bovendien om bijtijds te stoppen.

Ralph maakt vanuit de rolstoel de voegen van paden onkruidvrij.

Onderrijdbare plantenbak

Vreeken's Zaden leverde een onderrijdbare plantenbak van VegTrug. Dankzij de duidelijke handleiding schroefde ik de taps toelopende bak eenvoudig in elkaar. De VegTrug is leverbaar in een versie van 100 cm of 180 cm breed. Daarnaast kan je kiezen voor bakken die van twee kanten onderrijdbaar zijn en voor bakken die je tegen een muur kan plaatsen. Ik testte een VegTrug van 100 cm breed, die van twee kanten onderrijdbaar is. Daarnaast kan je diverse accessoires aankopen voor op de VegTrug, zoals frames met insectengaas of foliehoes. Van een bevriende rolstoeltuinier kon ik een frame met foliehoes overnemen. In onze – vaak wat koelere – bostuin kan wat extra warmte in zo'n moestuinbak namelijk geen kwaad.

Hügelkultur in een bak

Door de schuine onderkanten kan ik met mijn rolstoel een flink stuk onder de bak rijden, terwijl er toch een diepte van 39 cm overblijft. Ik besloot de bak te vullen volgens het principe van de Hügelkultur. Zo probeer ik over de jaren optimaal voedingsstoffen in de grond te krijgen zonder steeds bij te hoeven mesten. In het voorjaar vulde ik de bak met onderin een paar boomstammetjes, met daarbovenop een laagje houtsnippers met blad- en takkenresten. De bak topte ik af met een mengsel van aarde en compost. Ik zaaide de bak in met een variatie aan moestuinplanten: tomaten, zomerwortelen, Oost-Indische kers en radijsjes. Het resultaat overtrof mijn verwachtingen. Op nog geen vierkante meter gaf de moestuinbak een zeer rijke en gevarieerde oogst.

Verse wortelen uit de VegTrug.

extra steun aan je onderarm en het haakse handvat geeft een natuurlijker houding en meer grip. Doordat je de materialen kan uitproberen, weet je zeker of het voor jou ook prettig werkt.

In mijn eigen tuin gebruik ik al diverse gereedschappen die handig zijn met – of specifiek zijn aangepast aan – mijn handicap. Een aantal daarvan bewijzen in deze nazomer hun diensten. Zo hangt onze appelboom momenteel vol sappige appeltjes, maar wel te hoog om er vanuit mijn rolstoel bij te kunnen. Daarom gebruik ik een zogenaamde fruitplukker. Dat is een opvangnetje met afgeronde plukpinnen op een lange steel. Zo kan ik de rijpe appels of peren zelf uit de boom halen.

Duwte

Voordat de eerste vorst het land in trekt wil ik ook de heg nog een beetje terugsnoeien. Dankzij een elektrische snoeischaar op een telescopische buis kan ik toch de bovenkant van de coniferen strak maken. En dan kan mijn rolstoel trouwens ook eens aanvullend zijn. Met de elektrische snoeischaar steunend op mijn schoot en mijn lieftallige eega die mij even een duwtje geeft, snoeien we in één beweging de bovenkant strak. Dus geen gedoe met uitmeten en touwtjes, maar wel met een hoop lol om deze ongetwijfeld lachwekkende vertoning. En laten we eerlijk zijn, plezier in tuinieren is toch het allerbelangrijkst?

“Zo simpel kan het dus zijn om de tuin rolstoeltoegankelijk te maken én tegelijk te zorgen voor meer groen in je tuin.”

Over Ralph

Tuinliefhebber Ralph Stoové gaat rollend door het leven. Zijn drijfveer om de wereld een stukje toegankelijker te maken voor mensen met een fysieke beperking, vertaalt zich ook naar zijn passie voor tuinieren. Ralph is ervan overtuigd dat een beperking geen belemmering hoeft te vormen om tuinplezier te beleven. Het vergt alleen soms wat aanpassingen en creativiteit. In de serie 'Toegankelijk tuinieren' deelt hij tips en ervaringen om met een lichamelijke beperking optimaal in je tuin aan de slag te gaan. En bovenal: om te genieten!

Benieuwd naar de bostuinavonturen van Ralph en zijn vrouw Marjolein? Volg dan op Instagram [@stoofs_tuin_en_moestuin](#). En wil je meer tips uitwisselen over toegankelijk tuinieren? Meld je dan aan voor de Facebookgroep 'Toegankelijk Tuinieren'.

Probeer in een boeketje
kleurencombinaties uit voordat je
gaat planten.

Geheimen van een kleurrijke tuin

Nick Bailey vat zijn belangrijkste tips uit deze serie samen en moedigt je aan om de kleurentheorie uitbundig in praktijk te brengen.

Deel 9 Een kleurige afsluiting

In de afgelopen acht delen van deze serie heb ik getracht om alles wat ik weet over kleur in de tuin met je te delen. Van seizoenskleuren, opeenvolgende kleuren, langdurige kleuren en kleurenpaletten tot het gebruik van de kleurencirkel en kleurencombinaties. In deze laatste aflevering van de kleurserie wil ik de nuttigste tips en ideeën voor kleurgebruik in de tuin nog eens op een rijtje zetten. Gewapend met deze kennis kun je je tuin voorzien van de gewenste kleurencombinaties, langdurig bloeiende bloemen en steeds veranderende seizoenstaferelen. Gebruik mijn inspirerende en uitvoerbare kleurideeën om je tuin te veranderen in het kleurenspektakel waarvan je altijd al hebt gedroomd.

Maar voordat je bedenkt welke kleuren je in je tuin wilt toepassen, is het de moeite waard iets meer te weten over de onderliggende kunst en wetenschap. Kleuren hebben een grote invloed op mensen. Rood verhoogt onze hartslag en adrenalineafgifte, terwijl blauw het tegengestelde effect heeft. En oranje stimuleert onze intellectuele hersenactiviteit. Is dat niet boeiend? Bovendien beïnvloeden kleuren elkaar. Felrood en oranje houden elkaar in evenwicht en vragen beide evenveel aandacht. Maar als je die felrode kleur naast iets groens

zet, dan zal het rood in het oog springen en het palet overheersen.

Wil je een kleurenpalet samenstellen, dan is de kleurencirkel een goed uitgangspunt. Combineer de kleuren in een van de 'punten' van de cirkel en je hebt een harmonieus palet van lichtere en donkere tinten van dezelfde kleur. Wil je meer spektakel, combineer dan drie tinten die op de cirkel naast elkaar liggen. Bijvoorbeeld rood, geel en oranje. Deze kleuren gaan goed samen, maar hebben een opvallender effect dan harmonieuze combinaties. Voor nog meer spanning combineer je kleuren die op de cirkel tegenover elkaar liggen: rood en groen, paars en geel, oranje en blauw. De kleuren in deze paren versterken elkaar, waardoor beide tinten levendiger, feller en intenser lijken. Je kunt de cirkel ook op andere manieren gebruiken. Als je bijvoorbeeld gebruikmaakt van alle kleuren op de buitenste ring van de cirkel, dan krijg je een rijk, meerkleurig palet met verzadigde kleuren. Neem je daarentegen alle kleuren van de binnenste ring, dan heb je een palet met zachte pasteltinten.

Een van de slimste manieren om een kleurenpalet voor beplanting samen te stellen, is door uit te gaan van een paar hoofdplanten en hun kleuren in andere planten te laten

Een vlamme combinatie van rode *Salvia* en felroze en oranje zonnehoed.

“Ik beleef erg veel plezier aan het spelen met kleuren in de tuin en ik hoop dat jij dat ook zult doen.”

Madeliefjes met hun gouden hartjes harmoniëren mooi met het gele duizendblad.

FOTO'S: NEIL HEPWORTH

terugkomen. Het is de manier waarop veel professionele tuinontwerpers werken en de reden waarom zoveel showtuinen een sterke samenhang uitstralen. Je kunt bijvoorbeeld beginnen met een zonnehoed: de bloemen hebben donkerrood met gele bloemblaadjes en een bijna zwart hartje. Door deze drie kleuren in andere planten te herhalen, ontstaat er een bij elkaar passende combinatie. Je kunt bijvoorbeeld gele margrietten, zwart gras en donkerrode beemdkroon bij de zonnehoed planten. En beperk je niet tot de kleur van de bloemen, want de samenhang in een kleurenpalet kan ook ontstaan door de herhaling van de kleur van andere plantendelen, zoals schors, bessen, loof of doorns. Als je echt een verfijnde uitstraling wilt, dan moet je deze kleurencombinaties in de hele tuin laten terugkomen. Hoe meer je herhaalt, des te vakkundiger de beplanting overkomt. En wil je de lat nog hoger leggen, bedenk dan hoe de tint van individuele planten in de loop van de seizoenen verandert en daardoor de kleur

van steeds andere planten kan accentueren. Bijvoorbeeld, de kleine boom *Koelreuteria paniculata* begint in het voorjaar met een zee aan gele bloemen en draagt 's zomers geelgroene bladeren die in het najaar oranje kleuren. Combineer elk van deze seizoenskleuren met andere planten en succes is verzekerd. Zo zou je de gele voorjaarsbloemen kunnen combineren met paarse tulpen, het geelgroene zomerloof met roze hortensia's en de oranje herfstbladeren met donkerblauwe akonieten – steeds veranderende, spannende kleurcontrasten.

Als het om kleuren gaat, bestaan er geen regels. Het draait alleen om je persoonlijke smaak. Sommigen vinden bepaalde kleuren met elkaar botsen, maar als jij dat juist mooi vindt, waarom niet? Roze en geel worden bijvoorbeeld over het algemeen als botsende kleuren gezien, net als een

Wist je dat?

De kleurencirkel van de schone kunsten is gecreëerd door een wetenschapper! Isaac Newton stelde voor om het elektromagnetische spectrum in een cirkel weer te geven.

3 favoriete planten

Salvia's zijn verkrijgbaar in allerlei prachtige kleuren.

Salvia microphylla 'Cerro Potosi'

Produceert zes maanden lang opvallende, knalroze bloemen.

Hoogte x Breedte 90 cm x 90 cm

Salvia patens

De blauwste blauwe bloem die er bestaat. Bloeit vanaf mei tot oktober.

H x B 60 cm x 45 cm

Salvia 'Peter Vidgeon'

Bloemen in lila en roze sieren deze struik vanaf juni tot eind najaar.

H x B 75 cm x 50 cm

Kies de kleuren die jij mooi vindt. Hou je van krachtige, spannende combinaties, laat de pastelkleuren dan links liggen en vul je tuin met gewaagde dahlia's, vurige *Lathyrus* en warme salvia's.

combinatie van alle mogelijke kleuren. Maar het is jouw tuin en die mag eruit zien zoals jij wilt! De levensduur van kleuren is vaak lastig voor tuiniers, vooral als je weinig ruimte hebt, maar ook hier is een oplossing voor. Veel planten bloeien bijna het hele jaar door en andere veranderen in de loop van het jaar van kleur. De meest betrouwbare doorbloeiers zijn overblijvende steenraket, *Euphorbia epithymoides*, *Nemesia denticulata* en de karmijnrode roos 'Bengal Crimson'. Planten die hun kleurenpalet in de loop van het jaar veranderen zijn bijvoorbeeld de groenblijvende struik *Nandina domestica* en de vaste planten *Bistorta affinis* en hemelsleutel (of sedum). Door deze te combineren met langbloeiers als cosmea en *Salvia nemorosa* 'Caradonna', kun je een border of een volledige tuin creëren die nooit kleurloos is – de droom van vele tuiniers.

De indruk van het formaat van je tuin wordt ook sterk beïnvloed door kleur. Als je een diepe, smalle tuin hebt, zet dan planten met felle kleuren achterin. Deze

lijken dichterbij te staan dan ze in werkelijkheid doen, waardoor de tuin minder als een pijpenla aanvoelt. Heb je daarentegen een ondiepe tuin, dan kun je lichtblauwe en -gele kleuren achterin zetten. Deze wijken naar achteren en geven de tuin een dieper en ruimer gevoel.

Kleuren kunnen een tuin een apart thema geven of die met het omringende landschap verbinden. Als je kleuren uit de omgeving in je tuin herhaalt, maak je gebruik van het Japanse principe *shakkei*, dat wil zeggen dat je elementen uit het bredere landschap 'leent'. Met kleur kun je ook een opvallend thema creëren. Felle, verzadigde kleuren doen altijd aan de tropen denken, terwijl zilveren, zachtgele en blauwe tinten mediteraan overkomen en een pastelkleurig palet het gevoel van een cottagetuin oproept.

Ik beleef erg veel plezier aan het spelen met kleuren in de tuin en ik hoop dat jij dat ook zult doen. Ga aan de slag, wees dapper, vat moed, probeer iets nieuws en laat met je kleurrijke tuin zien wie je werkelijk bent.

Puzzel & win

Vul de puzzel in en maak kans op de speciale uitgave
Zaai een tuin - Kweek je hele tuin op uit zaden

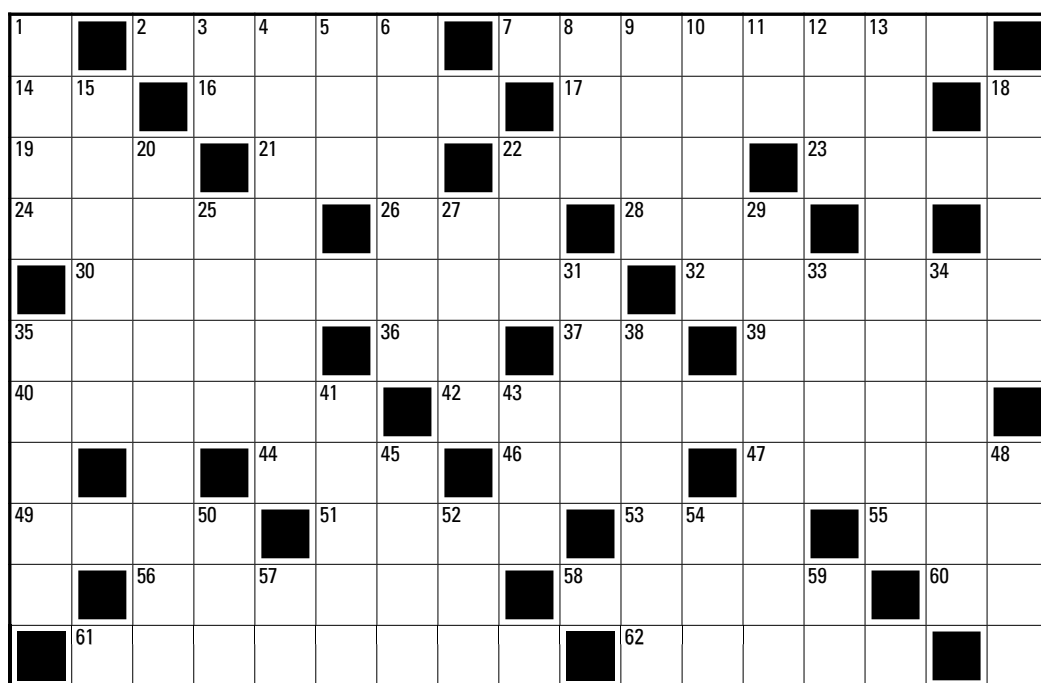
Kruiswoordpuzzel

horizontaal

2 aantocht 7 kasplant 14 voetbalclub uit Alkmaar 16 vis zonder graat 17 scherp kijken 19 hertje 21 plaaggeest 22 tonen 23 vulkaan 24 vent 26 kookgerei 28 onwillekeurige zenuwtrek 30 soort onderricht 32 knorrig mopperen 35 ziekte 36 van de wind afgekeerde zijde 37 eb of vloed 39 overdreven voorliefde 40 het omliggende land 42 etentje 44 achterzijde van de hals 46 Republiek Maluku Selatan (afk.) 47 siersteen 49 daarbinnen 51 plakband 53 liniaal 55 onderzoeksinstituut 56 ik heb het gevonden! 58 opeenvolgende nummering 60 lidwoord 61 individu 62 man van adel.

verticaal

1 groene oase in de stad 3 voegwoord 4 niet ontmoeten 5 bladgroente 6 ofschoon 8 wier 9 pijpzwart 10 spijkerstof 11 daar 12 afwijzing 13 kostschool 15 smalle inham 18 pech 20 ogen 22 in orde 25 tafelgast 27 boom 29 opschudding 31 zangpartij 33 akkergewas 34 door water omgeven gebied 35 knaap 38 wintervoertuig 41 keukengerei 43 roem 45 zandkleur 48 vergrootglas 50 gril 52 puinhoop 54 Duitse omroep 57 opnieuw (in samenstellingen) 59 oude maat.

31	13	20	57	35	46	54	5
----	----	----	----	----	----	----	---

Breng de letters uit de genummerde vakjes over naar de gelijkgenummerde vakjes van de oplossingbalk.

Zaai een tuin

Zaaien is een heerlijke tuinbezigheid. De keuze aan planten die je op deze manier kan opkweken is tientallen malen groter dan wanneer je afhankelijk bent van het kopen van planten. Ook is het veel goedkoper. Voor een paar euro zaai je armen vol bloemen, een tuin vol pracht en een buik vol eten. Daarom is er deze speciale uitgave boordevol kweek- en zaaitips, de beste soorten en variëteiten om

te zaaien, kalenders om te weten wat je wanneer moet zaaien en oplossingen voor veelvoorkomende zaai-problemen.

Met stap-voor-stap uitleg, praktische tips voor het kweken van prachtige bloemen en heerlijke groenten uit zaad, deskundig advies en tips voor alle problemen én inspiratie voor het zaaien van eenjarigen, snijbloemen en vaste planten.

Moeiteloos oogsten

Het mag dan inmiddels najaar zijn, maar we genieten nog steeds van de rijke zomeropbrengsten. Ook bereiden we ons voor op allerlei wintergewassen die we nu gaan zaaien, zegt **Jack Wallington**.

FOTO: NEIL HEPWORTH

September heeft iets melancholiek over zich: de dagen worden korter en het einde van het kweekseizoen is in zicht. Ik klamp me vast aan de warmte en geniet van de rijke kleuren van laatbloeiende vaste planten.

Wat we ooit 'Indian summer' noemden is inmiddels normaal geworden, doordat de zomer voortduurt tot in de herfstmaanden. Als tuiniers hebben we een scherpe neus voor veranderingen. De winters worden gemiddeld zachter en natter, de zomers warmer en droger. Hoewel je dat niet zou zeggen als je afgaat op de hoeveelheid regen die de afgelopen twee jaar hier is gevallen! Tegenwoordig is onvoorspelbaarheid de grootste uitdaging voor het kweken van groenten. Door de overvloedige regen zijn de afgelopen winter de meeste van onze koolsoorten verrot en konden we in het voorjaar pas vrij laat in de vollegrond zaaien.

Toch is zelfgekweekt, biologisch voedsel een deel van de oplossing, want daarmee kunnen we onze koolstofvoetafdruk enorm verkleinen, vooral gezien het aantal tuiniers in het land. Per slot van rekening zijn we met een paar miljoen!

Oogsten

Een van de spannendste groenten die we zelf kweken is aubergine. Alles eraan is geweldig: de kleur van de bloemen, de kleur van de vruchten en de smaak! Op het moment rijpen er ook heel veel tomaten, waaronder de vleestomaat 'Burlesque'. Wanneer onze tomaten, uien en aubergines rijp zijn, staat er absoluut ratatouille op het menu.

Aubergines kweken kost bijzonder weinig moeite. Ze moeten alleen vroeg en binnenshuis worden gezaaid en hebben 's zomers veel warmte nodig. Doorgaans groeien ze het beste in een kas of folietunnel, vooral in koudere streken. De variëteiten 'Czech Early' en 'Black Beauty' geven een grote opbrengst en produceren meer vruchten als je geregeld plukt. Je kunt aubergines oogsten zodra ze aan de plant verschijnen, hoewel het beter is om ze te plukken wanneer ze wat groter zijn, maar nog wel glanzen. Wanneer de schil dof wordt, gaan ze bitter smaken.

Bij ons bereiken ook herfstframbozen nu hun hoogtepunt. We kweken drie variëteiten: 'Joan J', 'Polka' en 'All Gold'. Het fijne aan herfstframbozen is dat je ze naar behoefte kunt plukken, omdat de vruchtjes in meerdere maanden rijpen – geen overschot dus.

Aubergines kun je oogsten wanneer ze nog jong zijn of hun volle omvang hebben bereikt.

Overblijvende stengeluien geven elk jaar weer een moeiteloze oogst.

3 onmisbare overblijvende groenten

Aardperen
Asperges
Zeekool

“Aubergines kweken kost bijzonder weinig moeite. Je moet ze alleen vroeg zaaien.”

Planten

Eerder dit jaar heb ik het deel van mijn tuin met vaste groenten opgewaardeerd met meerjarige boerenkool en bloemkool ‘Nine Star’. Deze maand plant ik overblijvende uien die ik heb gekregen van mijn buurvrouw June.

Stengeluien, *Allium fistulosum*, komen oorspronkelijk uit Azië, maar groeien ook bij ons in Yorkshire goed. Ze zien eruit en smaken een beetje als een kruising tussen grote lente-uitjes en bieslook. Ze worden vaak rauw gesneden in misosoep gebruikt, maar je kunt ze ook gekookt eten. In de tuin zijn ze absoluut probleemloos: plant ze gewoon op dezelfde diepte als ze in de pot staan en laat ze vervolgens een jaar of twee met rust. De bollen zullen zich vermenigvuldigen, waarna je het loof kunt oogsten. Je kunt er ook een paar opgraven om de bollen te gebruiken, hoewel die vrij klein blijven.

De overblijvende ui *Allium cepa* ‘Perutile’ heeft smallere bladeren, maar iets grotere bollen, ongeveer zoals een kleine sjalot. Je kunt het loof eten als bieslook en de bollen als gewone uien, hoewel je er vanwege hun kleine formaat wel veel moet kweken en schillen. Het mooie van deze uiensoort is dat hij pollen vormt, net als bieslook en stengeluien, en dat bespaart je de moeite van het zaaien in het voorjaar.

Zaaien

Ik zaai wintergewassen in de loop van een paar maanden voordat het echt koud wordt. Ik begin met slasoorten in augustus, zaai wintererwten in september en tuinbonen en knoflook in oktober.

Toen ik nog zuidelijker woonde, zaaide ik in mijn volkstuintje altijd de wintererwt 'Meteor' in de vollegrond. Ik gebruikte alleen vliesdoek om de planten tegen de ergste kou te beschermen. Hier in het noorden kweek ik ze in een folietunnel, zodat ze 's winters beter beschut staan. Hoe dan ook, je kunt ze zaaien op een diepte van 5 cm, 7,5 cm uit elkaar, in rijen met een tussenruimte van 30 cm. Geef royaal water en plaats twijgen als klimsteun. Streef ernaar om ze in deze periode op te kweken tot sterke planten. In de winter zal hun groei vertragen en in het voorjaar worden ze productief.

Staat je folietunnel of kas net als bij ons nog vol tomaten en aubergines, dan kun je wintererwten zaaien in turfrijke potgrond in potjes met een doorsnee van 7-9 cm totdat er ruimte vrijkomt. Ikzelf zal dit zeker doen, omdat onze tomaten nog tot in oktober opbrengst geven.

Zaai nu deze 3 soorten wintersla

Kropsla 'All Year Round'
Mosterd 'Purple Frills'
Mizuna

Wintererwten zijn heel geschikt om op lege plekken in de vollegrond te zaaien.

Zet in pot gezaaide wintererwten ruim voor de winter in de grond.

Verzamel zaad op een windstille dag na een periode met droog weer.

Schud zaadhoofden leeg in een envelop om morsen te voorkomen.

Klussen

Ik heb een paar pastinaken van vorig jaar in de grond laten zitten. Hoewel ik dolgraag zou willen beweren dat ik opzettelijk gebeurde, was ik ze gewoon vergeten. Begin zomer hebben ze prachtig gebloeid met enorme geelgroene bloemschermen die zeer geliefd zijn bij bestuivers, met name zweefvliegen.

Inmiddels zijn we een paar maanden verder. Ze hebben zaad gezet en zijn verdroogd, dus de zaadjes zitten los genoeg om ze te verzamelen, zodat ik ze volgend voorjaar kan zaaien. Oogst het zaad door het met de hand van de zaadhoofden te halen en doe het in een papieren zakje of envelop. Je kunt ook een zaadhoofd in zijn geheel van de plant knippen en ondersteboven in een zak of boven een groot vel papier houden. Tik tegen de stengel totdat de zaadjes loslaten.

Label het zakje met de plantnaam en de datum, want zaden kun je zomaar verwisselen. Bewaar ze tot het voorjaar op een koele, droge en donkere plek. Zelf zaad winnen is leuk en bespaart je een paar euro en de moeite om ze volgend jaar te bestellen!

FOTO'S: NEIL HEPWORTH

VOLGENDE MAAND Jack gaat aan de slag met pompoenen en zaait tuinbonen en knoflook.

Samen zaaien: (bijna) tijd om te oogsten!

Volgende keer: recepten!

In de oktober-editie delen we recepten van heerlijke gerechten waarin je jouw zelfgekweekte pompoenen kunt verwerken.

Pompoen 'Fictor', die we afgelopen maanden samen hebben opgekweekt, is (bijna) klaar om te oogsten. Hoe je weet of de vruchten rijp zijn, hoe je ze oogst en vervolgens bewaart, leggen we je deze maand uit. We zijn heel benieuwd naar de pompoenen die we met z'n allen hebben opgekweekt!

Rijpe vruchten

Wanneer kun je jouw pompoen oogsten? Dit kun je zien aan de vrucht. Zodra de gele vruchten verkleuren naar donkeroranje, dan weet je dat de vrucht goed gerijpt is. Vervolgens is het belangrijk te bekijken of het steeltje nog leven bevat. Pas als het steeltje aan de buitenkant helemaal verkurkt is, kun je hem oogsten.

Zo kun je ze oogsten

Klaar om je pompoen van het land te halen? Knip of snijd dan het steeltje af. Wees voorzichtig met de vrucht als je hem plukt en maak zo min mogelijk wondjes. Gebeurt dit per ongeluk wel? Dan is de pompoen minder lang houdbaar. Je hoeft de vruchten ook niet allemaal tegelijk te oogsten. Pas als in de herfst het weer echt omslaat, is het verstandig ze allemaal van de plant te halen.

Tips voor het bewaren van pompoenen

Zodra je jouw pompoenen geoogst hebt, is het belangrijk om ze goed te bewaren. 'Fictor' is een pompoen die je heel lang kunt bewaren, mits je dit op de juiste manier doet. Het beste is om de pompoen eerst goed binnen te laten indrogen en dan langzaam te laten wennen aan koudere temperaturen. De beste bewaartemperatuur is rond de 10 °C, dus werk daar naartoe. Een droge plek in de schuur is perfect als opslagplek, mits er goede ventilatie is. Wordt het erg koud? Dan kun je pompoenen beter op een andere plek leggen om koudschade te voorkomen.

Tip van Bart (De Bolster)

"Laat de pompoenen minimaal twee weken liggen na de oogst, ook wanneer de vrucht kleine beschadigingen heeft. De smaak is dan optimaal en je maakt er heerlijke gerechten mee!"

Heb jij je pompoenen al geoogst?

We zijn razend benieuwd naar het eindresultaat! Heb je hier foto's van? Mail ze dan naar redactie@gardenersworldmagazine.nl o.v.v. 'Pompoen', of deel ze via Instagram met #mijngardenersworld.

Ambachtelijke Plantenmarkt

Twée vrouwen op groene missie

Mary Gatacre en **Anne Wieggers** delen een missie: zij willen laten zien dat een mooie tuin ook gifvrij kan zijn. Vanuit die missie is de Ambachtelijke Plantenmarkt ontstaan, een plek waar eind september het neusje van de zalm aan duurzame kwekers en ambachten samenkomt. Met veel liefde vertellen de vrouwen hoe het zover (en zo groen!) is gekomen.

We gaan even terug naar pak 't beet 2020. Mary, Kate en Laura Gatacre vertelden in *Gardeners' World magazine* over hun geliefde Landgoed De Wiersse en Anne kon haar ogen niet afhouden van de historische tuinen vol leven. Wat een voorbeeldplek! Mary: "Wij zien ons landgoed niet alleen als plek van schoonheid en plezier, maar beschouwen het ook als een leerplek voor bewust tuinieren en duurzaam omgaan met de wereld om ons heen."

In hun liefde voor duurzaamheid vinden Anne en Mary elkaar. "Al wandelend door de prachtige tuinen bespraken we dat een oprijlaan als die van hun gewoon smeekte om een plantenmarkt", vertelt Anne. Toen in 2023 de toonaangevende Kwekerijdagen Bingerden ophielden te bestaan, grepen de vrouwen de kans om een traditie voort te zetten – maar dan op hun eigen manier. De allereerste editie van de Ambachtelijke Plantenmarkt bood ruimte aan heel veel ambachtelijke, kleinschalige kwekers die zonder pesticiden en mét liefde voor de bodem werken. En dat is op de editie van 2025 niet anders. Sterker nog: de stempel die ze drukken, is alleen maar groener geworden.

Biologisch keurmerk? Niet altijd

Mary legt uit hoe ze samen de plantenmarkt vormgeven: "We hebben ervoor gekozen niet uitsluitend met Skal-gecertificeerde kwekers te werken. Sommige kleinschalige kwekers werken aantoonbaar duurzaam, maar hebben niet altijd de middelen of kiezen er bewust voor om zich niet te certificeren." Anne herkent dit: "De papierwinkel die het met zich meebrengt is bijna niet te doen. Bovendien is het soms zo dat bepaalde vooruitstrevende duurzame methoden (nog) niet erkend worden door dit keurmerk, waardoor dingen haaks op elkaar komen te staan. Om die redenen is het voor sommige kwekers minder aantrekkelijk of haalbaar om voor een biologische certificering te gaan."

"In een contract staat dat ze zonder pesticiden werken en geen planten inkopen waar dit op kan zitten."

Bekijk hier de kwekers en hun werkwijze:
gardenersworldmagazine.nl/kwekers-plantenmarkt

Transparantie en bewustwording

Wel vinden de vrouwen het erg belangrijk dat bezoekers weten wat voor praktijken ze ondersteunen bij hun aankoop. Daarom brengt de organisatie dit jaar voor het eerst glashelder in kaart hoe elke kweker werkt, welke keuzes hij of zij maakt in de teelt, welke materialen worden gebruikt en hoe de kwekers omgaan met de natuur. Er zijn nu zogeheten duurzaamheidsprofielen opgesteld, die je ook als bezoeker kunt inzien op de website van *Gardeners' World magazine* (zie QR-code).

"Het gaat ons hierbij om transparantie en bewustwording", legt Mary uit. Anne kent veel van de kwekers die op de markt staan persoonlijk: "Ik heb gezien hoe ze werken,

Wat betekent duurzaamheid voor Mary?

"Voor mij betekent duurzaamheid verantwoordelijkheid nemen voor wat je nalaat, maar ook voor wat je nu doet. Op De Wiersse is dat geen abstract begrip. We zien dagelijks hoe droogte, verzuring en verlies aan biodiversiteit ingrijpen op het landschap, het bodemleven, de bomen en de tuin. En we weten: wat je nu niet aanpakt, schuift door naar de volgende generatie. In de afgelopen jaren hebben we bijvoorbeeld meer dan 10.000 m² gazon omgevormd tot botanisch hooiland. We composteren zelf en zijn gestopt met chemische middelen. En we kiezen, waar mogelijk, voor handwerk in plaats van machines. Schoonheid zit voor ons niet alleen in het bewaren van erfgoed, maar juist ook in de bereidheid om het te laten meebewegen."

heb hun planten uitgeprobeerd en weet dus wat voor vlees we in de kuip hebben. Maar dat is niet voldoende. Vandaar dat we het zelf laten uitleggen.”

Mary vult aan: “Duurzaamheid is natuurlijk een genuanceerd en breed begrip. Veen-vrije potgrond, biodiversiteitsbevordering, hergebruik van materialen, geen chemische bestrijdingsmiddelen – al die aspecten spelen een rol voor kwekers.” Om de poort van De Wiersse door te mogen, hebben alle kwekers dan ook een contract ondertekend. “Hierin staat onder andere dat ze zonder pesticiden werken en geen planten inkopen waar dit op kan zitten”, aldus Anne.

Veilige plek

Met meer helderheid over het aanbod van kwekers op de markt, willen de tuin-vrouwen een lans breken voor veilig en groen plantshoppen. Want met alle verhalen over pofplanten en gifgebruik in de tuinwereld, lijkt de behoefte hieraan te groeien. “We willen kunnen beloven dat wanneer je de poort van De Wiersse door bent, het een veilige plek is om te winkelen”, vertelt Anne. “Zonder dat je bang hoeft te zijn om spijt te krijgen van je aankoop.”

Mary beaamt dit. “Het zit in onze natuur om te zorgen voor de plek om ons heen. Tegelijkertijd leven we in een tijd waarin het moeilijk is om te onderscheiden wat écht goed is voor de natuur. Onze plantenmarkt helpt bezoekers om bewuster keuzes te maken: welke planten je kiest, waar ze vandaan komen, hoe ze gekweekt zijn en wat ze toevoegen aan het geheel.”

Gifvrije olievlek

Wat hopen de twee vrouwen dat op 27 en 28 september gaat gebeuren? Anne: “Ik hoop allereerst dat mensen enorm genieten van deze dagen. En ik hoop dat alle aankopen die ze doen als een olievlek Nederland en België gaan vullen met prachtig, gifvrij groen. Verder wil ik graag een signaal afgeven en mensen – en vooral tuincentra en andere kwekers – laten zien hoeveel vraag er is naar echt goede, gifvrije planten.”

Mary hoopt mee op die gifvrije olievlek. “We willen laten zien dat je als particulier daadwerkelijk het verschil kunt maken. Of je nu een balkon hebt of een landgoed. We geloven dat iedere tuin, hoe klein of groot ook, een verschil maakt. Dit begint bij het maken van bewuste keuzes en het begrijpen wat de impact hiervan is: welke planten gebruik je, hoe ga je om met de bodem, water en

Wat betekent duurzaamheid voor Anne?

“Het is voor mij een werkwoord. Er wordt zoveel over duurzaamheid gesproken en geschreven. Ik geloof dat je het gewoon moet doen. Dus ondanks alle aanvragen die wij krijgen voor de markt, is er alléén plek voor duurzaam groen. Ditzelfde geldt voor ons magazine. Er is geen plek voor adverteerders die bespoten planten willen promoten. We kiezen onze partners, ondanks dat we geld zullen moeten verdienen om te kunnen bestaan, zorgvuldig. We laten zien dat dit kan. Er zijn veel mensen geweest die op voorhand zeiden dat het niet ging lukken. Na twee uitverkochte plantenmarkten en aldoor stijgende abonnees hebben we laten zien dat het wél kan. ‘Wie stappen zet krijgt grond onder de voeten’, blijkt maar weer. Wanneer je altijd maar naar mitsen en maren luistert verlam je en ga je niet aan de slag.”

biodiversiteit. Juist in een wereld waarin het onderscheid tussen ‘goed’ en ‘schadelijk’ soms lastig te maken is, willen we een plek bieden waar die kennis gedeeld wordt.”

Natuurlijk gaan Mary en Anne zelf ook enorm genieten. “Met de markt brengen we mensen samen”, zegt Mary. “Er zijn dit jaar bijna twintig inhoudelijke lezingen van kwekers en tuiniers met een enorme kennis. We hopen dat bezoekers met nieuwe ideeën, planten, gesprekken en vriendschappen naar huis gaan!”

Ben je erbij?

Wanneer: 27 en 28 september 2025

Waar: Wiersserallee 9, 7251 LH Vorden

Tijden: 11.00 – 16.30 uur

Kosten: Prijs met zomerkorting: € 13,50 (t/m 31 augustus 2025),
Reguliere prijs: € 15,50

Gratis voor jongeren onder de 16 jaar.

Ga voor tickets & meer informatie naar dewiersse.com/plantenmarkt

Ben je abonnee van Gardeners' World magazine? Dan kan je speciale vroege toegangskaartjes kopen, waarmee je samen met één tuinmaatje een uur eerder naar binnen kunt. Op 16 juli heb je hierover een mail ontvangen.

Plattegrond & legenda

KWEKERS

OPRIJLAAN

- 1 Biologische Rozenkwekerij
De Bierkreek
- 2 Kwekerij De Hessenhof
- 3 Kwekerij Arborealis
- 4 Aaldering De Stek
- 5 De Warande
- 6 Boomkwekerij Albert Leemreize
- 7 Kwekerij De Arend
- 8 Volvelds
- 9 Stekkers
- 10 StadsBomerij
- 11 't Gagel
- 12 De Glinstertuin
- 13 Alies Natuurlijk
- 14 Sas' Mini-Kwekerij
- 15 Kwekerij Pieters Planten

WEILAND

- 16 Vijverplantenland
- 17 Ferdinandushof
- 18 Zaden uit Zalk
- 19 Marcel de Wagt – Kwekerij van
Opvallende Vaste Planten
- 20 Kwekerij Hof te Dieren
- 21 Arjan Schepers Vaste Planten
- 22 Do it yourselves
- 23 De Tuinen van Weldadigheid
- 24 Kwekerieje
- 25 Kwekerij Lovendaal
- 26 Plukatelier
- 27 Natural Bulbs
- 28 Kwekerij Kleikracht
- 29 Kwekerij K WEEK
- 30 Noorderbloemen
- 31 Bloem en Oogst
- 32 Ecohoeve 'Den Oude Kastanje'
- 33 Cruydt-Hoeck

INGANG TUIN

Muziek (zondag)

Borrelweide
(huisgemaakte cider,
natuurwijn, mezze)

Landgoedwinkel
& Café De Wiersse

Invalidentoilet

BOUWHUIS

STANDHOUDER/VERKOOPPUNT

VOORPLEIN

Gardeners' World magazine Ontmoet de redactie

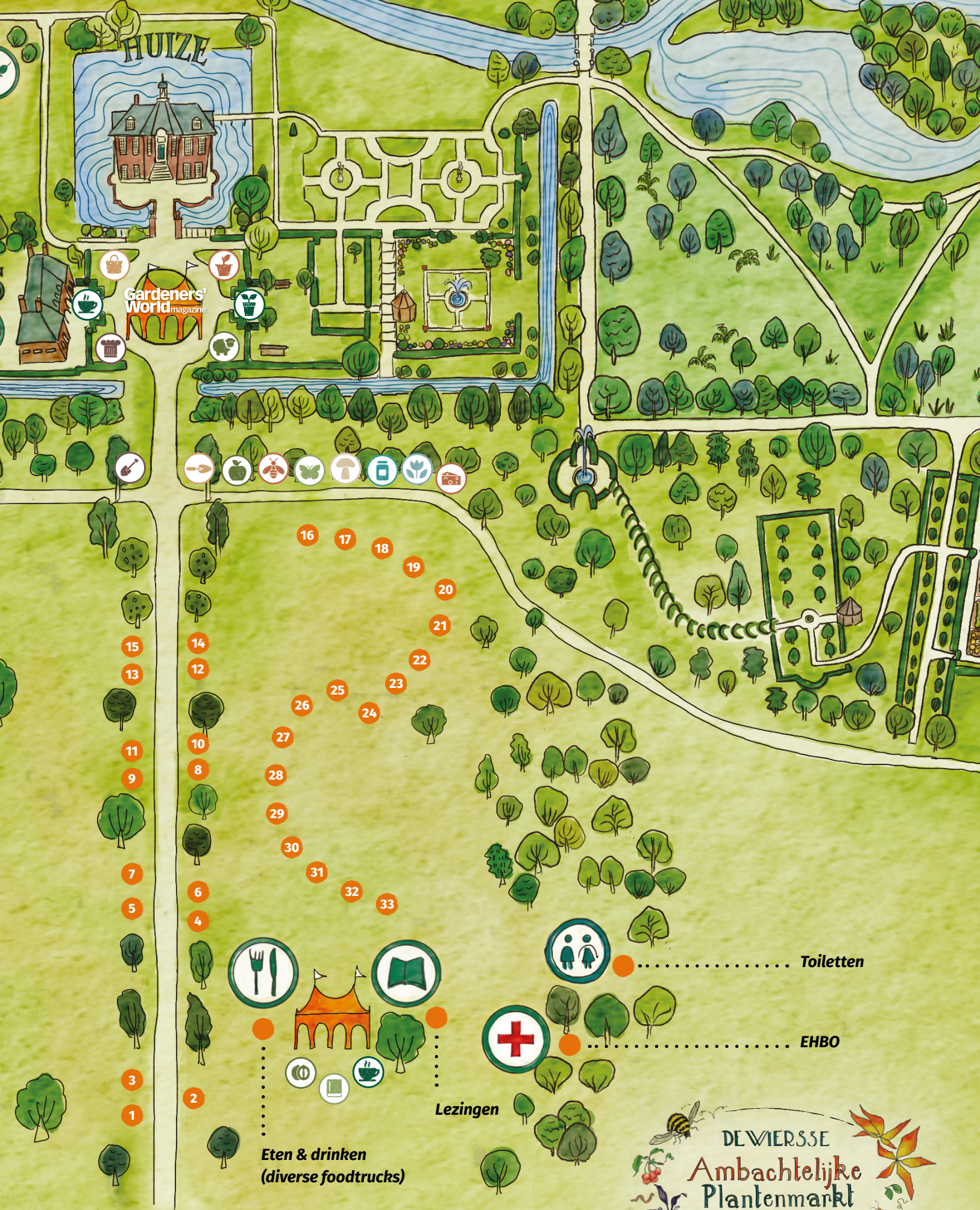
- Poffertjes
- Annabel Middeldorp Manden
- Pottenbakkerij De Smeltkroes
- Plantencreche
- Woolpots

KRUISING

- Sneeboer
- Kopersporen
- Jo Tragter
- Bijenstichting
- De Vlinderstichting
- Groene Takken
- Het Blauwe Huisje
- Arnica Kwekerij
- Johannes Regelink Kaas

WEILAND

- Veld 4
- Champ Clarke boeken
- Café De Wiersse

OPRIJLAAN

DE WIERSSSE
**Ambachtelijke
Plantenmarkt**

Over Govert

Als natuurgids leid ik graag mensen door onze prach-

tige natuur en daarnaast ben ik gek op tuinieren! In de serie 'Govert gidst' leid ik jullie graag door de wereld van de natuur(rijke) tuin. Het is echt niet nodig om je tuin volledig op de schop te doen en je favoriete planten bij het compost te zetten. Met kleine aanpassingen kun je vaak al een wereld van verschil maken.

Door het delen van inspiratie, praktische tips én verdiepende informatie, kunnen we samen in de tuinen van Nederland en België meer ruimte geven aan de natuur. Laat je inspireren en beleef de natuur in je tuin!

Het Levend Archief werkt nauw samen met zadenkwekers voor de ontwikkeling van inheemse zadenmengsels, onder meer voor dijken. Hier zie je een proefopstelling voor inheemse dijkbegroeiing.

Govert gidst

Een kluis vol goud

Nu de nazomer is begonnen en de herfst langzaam dichterbij kruipt, is het voor veel planten de tijd om de zaden te rijpen voor de volgende generaties. Hoe belangrijk dat is voor natuurbehoud, komt **Govert de Jong** tijdens zijn bezoek aan het Levend Archief te weten, waar hij op pad gaat met Nils van Rooijen.

Op een zonnige zomerdag ontmoet ik Nils van Rooijen – plantenecoloog en programmaleider bij het Levend Archief – bij de plantenkassen van de Radboud Universiteit in Nijmegen. Het mooie van plantenfanaten is dat je gelijk het gevoel hebt dat je elkaar al veel langer kent en het was dan ook gelijk ‘vol aan’ met de plantenverhalen. Al kletsend lopen we de kassen in, die het midden houden tussen een laboratorium en een duurzame kwekerij. Inheemse planten groeien buiten welig, terwijl binnen de planten op strikt wetenschappelijke wijze worden onderzocht.

Belang van behoud

Het Levend Archief is dé plek in Nederland waar ons kostbare flora-erfgoed wordt verzameld, bewaard, onderzocht, bewaakt en ingezet voor natuurherstel. Nils vertelt waarom dit zo belangrijk is: “In Nederland hebben we ongeveer 1500 inheemse soorten. Hiervan zijn er zeker 500 bedreigd, 200 ernstig bedreigd en van enkele tientallen soorten is het onzeker of ze er over een aantal jaar nog wel zijn. Deze soorten vallen onder de beschermde Rode Lijst. Daarnaast is er de zogenaamde roze lijst: dit zijn (vrij) algemene planten die teruglopen in aantallen binnen de bestaande populaties. De helft van deze laatste categorie neemt sterk af in populatiegrootte en verspreiding, in het bijzonder in het landelijk gebied.”

Hier komt de missie van het Levend Archief in beeld: “Wist je dat pas in 1992 de term ‘biodiversiteit’ voor het eerst is genoemd en dat landen, waaronder Nederland, toe hebben gezegd dat biodiversiteit beter beschermd en flora vastgelegd moet worden? Helaas is deze toezegging door de overheid, op een kleine verzameling houtgewassen na, nooit waargemaakt. En dat is zonde, want als planten verdwijnen, komen ze niet meer terug. Dat is waar wij om de hoek komen kijken.”

Het idee voor het Levend Archief begon in 2016 met de uitzonderlijke collectie van Gerard van der Weerden, voormalig hoofd van de proeftuinen van Radboud Universiteit. Hij had maar liefst 3000 zaden van enkel nachtschadegewassen, opgeslagen in één koelkast. Nils vertelt daarover: “Toen ik dat te weten kwam, dacht ik: wat als we al onze inheemse planten in de helft van zo’n koelkast kunnen bewaren? Zo kunnen we onze autochtone, inheemse flora veiligstellen en gebruiken voor herintroducties. In 2017 zijn we hier verder in gaan verdiepen in samenwerking met onder andere botanische tuinen, FLORON en universiteiten zoals de Radboud Universiteit, WUR en de UvA.”

Nils inspecteert de ingezonden zaden, die nu in de droogkast liggen.

Ook in België

Plantentuin Meise is bezig met zaden verzamelen voor Izabel (‘Inzamelen zaden van de Belgische Flora’). In tegenstelling tot in Nederland, heeft de Vlaamse overheid dit initiatief zelf in het leven geroepen, en inmiddels worden ook zaden uit Wallonië opgeslagen. Opvallend: uit onderzoek aldaar blijkt dat het DNA van sommige planten tussen nu en dertig jaar geleden zeer grote moleculaire veranderingen hebben ondergaan en dat sommige planten zich dus snel kunnen aanpassen aan veranderende omstandigheden, zoals het klimaat.

Een complexe zaak

In Nederland hebben we zo’n 1500 inheemse soorten, dus je zou denken dat het oogsten van de zaden in principe ‘zo’ gebeurd moet zijn? Toch zit er veel meer complexiteit achter dan je vermoedt. “We willen alle soorten behouden in ons archief, en daarin is vooral de genetische variatie belangrijk. Voor het oogsten van de zaden zoeken we zeker vier tot vijf oorspronkelijke populaties van elke soort. Dit heeft te maken met ‘fysisch-geografisch’ onderscheid, bijvoorbeeld verschillen in bodemsamenstelling, lokaal klimaat en waterkwaliteit. Als je kijkt

Knikkend nagelkruid (*Geum rivale*).

naar het zeldzame knikkend nagelkruid (*Geum rivale*) zijn er meerdere populaties in Noord-Brabant en Gelderland, maar deze zijn genetisch echt verschillend van elkaar. De Gelderse populatie heeft overeenkomsten met Duitse populaties en de Brabantse met de Belgische”, legt Nils uit.

Zo kom je van 500 rode lijst-soorten ineens tot ruim 2000 populaties die bewaard moeten worden. Nils verzamelt met zijn team, vele vrijwilligers en plantenexperts meerdere zaden van deze variëteiten, over meerdere jaren. En voor je het weet

Deze echte gamander (*Teucrium chamaedrys*) gaat, na onderzoek, uiteindelijk naar een botanische tuin.

heb je een koelkast gevuld met meer dan anderhalf miljoen zaden. Alle zaden worden nauwkeuring gelabeld met een uniek 'accessienummer'. Dit nummer blijft altijd hetzelfde en daarmee kunnen de zaden en resultaten heel goed met elkaar vergeleken worden. Was het bijvoorbeeld een droog of nat jaar? Bloeiende de plant vroeger of later? Zo ontstaat er een heel duidelijk beeld hoe planten zich in het wild ontwikkelen.

Precisie-priegelen

Wanneer de zaden binnenkomen, worden ze gedroogd in een speciale klimaatkast om al het vocht weg te halen. Vervolgens gaan de conservatoren Mark de Jong en Noa Spoor aan de slag met het uitzoeken van de zaden, en dat is een heel precies werkje. "De zaden van bijvoorbeeld bosgeelster (*Gagea lutea*) zijn relatief groot – ongeveer één millimeter – en kan je wel gemakkelijk

Bijzondere plantenverhalen

Sommige planten die langskomen in het Levend Archief hebben wel heel bijzondere verhalen en laten het belang zien van het zadenarchief. Nils geeft twee inspirerende voorbeelden.

Hoe berggamander verdween en weer terug kwam

"De berggamander (*Teucrium montanum*) is echt mijn lievelingsplant. Deze plant is zo'n honderd jaar geleden ontdekt op één specifieke plek in Zuid-Limburg en omdat het landschap sindsdien nagenoeg hetzelfde is gebleven, staat deze er nog steeds. Deze plant heeft al die tijd nooit meer dan anderhalve meter in beslag genomen. Dat is op zijn minst apart te noemen. De oorzaak bleek onder andere een slechte kiemkracht van de zaden. Van de tweehonderd zaden die we hebben geoogst van deze unieke plant, waren er maar twaalf kiemkrachtig. Daaruit kwamen twee

kiemen, waarvan er maar één het overleefd heeft. Die hebben we gestekt en uiteindelijk is ook de laatste kiem overleden. De stekken doen het wél uitstekend. Toen deze enige plant in Nederland vervolgens wegspoelde tijdens de hevige regenval in 2022, hebben wij later stekjes op dezelfde plek weer uit kunnen zetten en groeit de plant daar 'gewoon' weer opnieuw."

Gered door tuiniers: roggelelie

"De roggelelie (*Lilium bulbiferum* subsp. *croceum*) is een zeldzame

plant, waarvan de oorspronkelijke populaties alleen nog op enkele akkers in Drenthe te vinden zijn. Vroeger werd deze plant als een plaag gezien op rogge-akkers en kwam hij met vele duizenden voor, en dat is gelijk ook de reden waarom hij verdwenen is. Maar omdat ze zo mooi zijn, heeft men ze in de tuin gezet. Zo vonden we genetisch inheemse roggelelies bij oude boerderijen, zodat we alsnog voldoende kwaliteitsszaden konden oogsten. Het terugbrengen van deze soort is helaas nog wel lastig!"

Roggelelie (*Lilium bulbiferum* subsp. *croceum*) is voor onderzoek opgekweekt uit verzamelde zaden.

"We willen alle soorten behouden in ons archief, en daarin is vooral de genetische variatie belangrijk."

Berggamander (*Teucrium montanum*) in bloei bij het Levend Archief.

Tips van Nils voor het oogsten en bewaren van zaden

Nils vertelt hoe je zaden uit de tuin het beste kunt oogsten en bewaren.

1. Bloeiwijze oogsten

Voor het oogsten van zaden kun je het beste de hele bloeiwijze oogsten, wanneer de zaaddoosjes geel beginnen te kleuren. De rest van de energie van de bloem kan dan nog opgenomen worden door de zaden, zonder het risico te lopen dat de zaden al gevallen zijn.

2. Gortdroog bewaren

Zorg dat de zaden goed drogen op een plek met circa vijftien procent luchtvochtigheid en het liefst bij kamertemperatuur. Dus drogen op de vensterbank in de zon is eigenlijk de beste huis-tuin-en-keukenaanpak! Sla de zaden vervolgens op in papieren zakjes en houd de condities zo stabiel mogelijk (dus niet teveel slepen). Dan kun je veel zaden lang goed houden. Zaden van veel boom- en struiksoorten zijn vaak lastiger te bewaren. Deze worden dan ook recalcitrante zaden genoemd.

3. Oogsten uit eigen tuin

Verzamel alleen zaden uit je eigen tuin en niet van (zeldzame) soorten in de natuur. Dit is nodig om de natuurlijke populaties van planten gezond te houden, zeker omdat in de natuur maar weinig zaden kiemen. Verzamel, ook in je tuin, niet alle zaden. Beperk je bij eenjarige soorten tot 10 of 20 procent om de kans tot natuurlijke uitzaai te behouden. Zo kunnen de prachtige planten zichzelf verspreiden in je tuin. Zaai zaden nooit in de natuur uit.

In deze koelkast liggen maar liefst rond de 1,5 miljoen zaden van ca. 500 planten, verzameld op ongeveer 1500 locaties.

onderscheiden van restjes plant, daar word je op den duur wel goed in", vertelt Mark. Noa is bezig om met een zeer fijne pincet de nog vele malen kleinere zaden van de knolsteenbreek (*Saxifraga granulata*) te verwerken in een kiemproef, en dat vergt een stabiele hand. De proef laat zien hoe sterk de kiemkracht van de verzamelde zaden is. Zo weten ze hoeveel zaden nodig zijn voor het kweken van planten, bijvoorbeeld voor natuurherstel. Zijn alle zaden geprepareerd, dan worden ze vervolgens geseald in aluminium en opgeslagen in een speciale koelkast. De helft gaat naar Centrum voor Genetische Bronnen Nederland in Wageningen, voor het geval dat de nood hoog is.

Maar zolang we met zijn allen goed voor de natuur zorgen, dus ook in onze eigen tuinen, blijven wilde planten floreren en kunnen deze zaden lekker in de kluis blijven zitten.

Mark scheidt heel precies de zaden van bosgeelster.

Bosgeelster is de gekozen iconsoort van Noord-Holland.

Anne: Blauwbaard (*Caryopteris*) is een feest in de najaarstuin. Ik vind de blauwe versie geweldig, maar ik zag laatst een roze cultivar bij kwekerij Bastin. Die staat, ondanks dat de naam 'blauwbaard' nu niet meer opgaat, te pronken op mijn terras.

Aan de slag

Er is altijd genoeg te doen in de tuin, maar de taken verschillen per seizoen. In deze rubriek vind je alle tuintaken die je deze maand kunt uitvoeren. Loop de handige checklists na en hou zo makkelijk je tuin bij.

Deze maand

100 Algemene tuintaken

Zorg voor late kleur en verzamel lathyruszaad.

103 Adams tuintaak van de maand

Narcissen planten op 4 manieren.

105 In de kas

Let op gebarsten tomaten.

106 Bloemen

Verbena verspenen en tweejarigen planten.

108 Groente en fruit

Rooi late aardappelen en verplant jonge aardbeien.

110 De basis

Heggenschaar schoonmaken en slijpen.

111 Kamerplanten

Bladstekken van maansteen nemen.

In deze tijd van het jaar kan andoorn (*Stachys*) de tuin gaan domineren. Verwijder een paar exemplaren om andere planten de ruimte te geven.

Verwijder zwervende vaste planten

Verwijder de scheuten van zich verspreidende vaste planten. Denk aan: andoorn (*Stachys*), Kaukasische vergeet-mij-nietjes (*Brunnera*), brandkruid (*Phlomis*) en longkruid (*Pulmonaria*). Als de

grote bladeren tegen groenblijvende struiken of heggen groeien, ontstaan daar lelijke of dode plekken. Haal ze daar dus weg.

Je kunt dit met een tuinschepje doen, maar de meeste scheuten

laten zich met wortel en al gemakkelijk uit de grond trekken als je ze stevig bij de basis vastpakt. De hoofdplant zal zich snel herstellen en verder groeien, zonder blijvende schade op te lopen.

SNELLE OPLOSSINGEN

Controleer heggen op te lange hoofdscheuten. Sterk groeiende, rechtopgaande takken verstoren de vorm van de heg en de planten zullen minder vertakken. Snoei deze scheuten terug om de heg in de gewenste vorm te houden.

Hanteer de op de verpakking aanbevolen zaaidichtheid.

Zaai kale plekken van het gazon in

Steek op versleten en kale plekken van het gazon zoden af en bereid de grond voor op inzaaien. Hark het oppervlak een beetje open. Zorg ervoor dat het stukje grond egaal is en even hoog ligt als onder de rest van het gras.

Bestrooi de plek gelijkmatig met zaad, hark nogmaals voorzichtig door en dek af met gaas ter bescherming. Geef bij droog weer water. In deze tijd van het jaar zal graszaad binnen ongeveer tien dagen ontkiemen.

Zorg voor late kleur

Geef de tuin met een paar extra planten meer kleur voordat de herfstbladeren het overnemen. Er zijn nu allerlei laatbloeiende vaste planten verkrijgbaar. De blauwbaard (*Caryopteris*) op onderstaande foto is er in allerlei variëteiten. Chrysanten en asters zijn beschikbaar in meerdere kleuren, en ook dahlia's zijn nog steeds mooi.

Verspreid ze tussen de rest van de beplanting zodat er een goede kleurbalans ontstaat. Dompel de potten in water voordat je gaat planten en voorzie hoge exemplaren van steunen.

Gebruik planten als blauwbaard voor extra kleur.

Stek varens

Vermeerder varens door de miniplantjes die aan de hoofdnerf van een blad ontspruiten te laten wortelen in vochtige potgrond.

Knip een gezond blad met miniplantjes af en zet dat langs de middennerf vast op universele, turfvrrije potgrond. Geef water en zet hem op een warme, vochtige plek. Wanneer de plantjes hebben geworteld, kun je de middennerf met een snoeischaar doorknippen om ze van elkaar te scheiden. Zet ze in potjes.

Afleggen is een simpele manier om je varens te vermeerderen.

STAP VOOR STAP

Verzamel lathyruszaad

Als je tijdens het opruimen van lathyrusplanten meteen wat zaad verzamelt, dan kun je dat eind najaar of volgend voorjaar zaaien. De kleine, harde zaden zijn rijp wanneer ze rammelen in hun droge peulen. De meeste variëteiten zijn zaadvast, maar de nakomelingen van F1-hybriden lijken niet altijd op hun ouders.

1

Kies stengels met droge, papierachtige, bruine peulen. Breek de peulen open en vang het zaad op in een bakje.

2

Ontdoe het zaad van afval en strooi het in een envelop. Label de envelop met de naam van de variëteit en de datum.

3

Schrijf ook de naam van de variëteit en de datum erop en noteer de eigenschappen van de ouderplanten. Bewaar op een koele plek.

Trek uitgebloeide lathyrusplanten uit de grond en gooi ze op de composthoop.

Ruim uitgebloeide *Lathyrus* op

Uiteindelijk raakt *Lathyrus* uitgeput en uitgebloeid, en dan is het tijd om de oude, rommelige planten op te ruimen, zodat de borders een frisse uitstraling houden. Voordat je de planten van hun steunen haalt, moet je alle bindtouwjes en klem-

metjes verwijderen. Hebben de planten last van meeldauw, dan kun je ze beter bij het groenafval doen dan op de composthoop gooien.

Laat mooie plantenstelen staan, want die geven de border de rest van het seizoen

wat meer glans. Late vaste zomerplanten zitten nog vol leven en kleur. Als je uitgebloeide planten weghaalt, krijgen de laatste zomerbloemen de ruimte om te schitteren. Win tijdens het opruimen van de planten meteen wat zaad (zie links).

Checklist

- ☐ Splits dichtgegroeide pollen van vroege vaste zomerbloeiërs.
- ☐ Geef pas geplante vaste planten, struiken en bomen bij langdurig droog weer royaal water.
- ☐ Bestel nieuwe bomen om in het najaar te planten.
- ☐ Dek vijvers vóór de bladval af met gaas om te voorkomen dat er volgend voorjaar algen in groeien.
- ☐ Begin een nieuwe composthoop voor snoeiafval en oud plantenmateriaal.

Graaf ongewenste boomzaailingen uit en verwijder alle wortels.

Verwijder boomzaailingen

Trek of graaf boomzaailingen op voordat ze een lange penwortel ontwikkelen die het onmogelijk maakt om ze uit te graven zonder omringende planten te verstoren. Vooral esdoorn- en eszaden ontkiemen vaak massaal in tuinborders.

Boomzaailingen kunnen ontkiemen onder het loof van andere planten, aan de voet van bomen en struiken, of op andere plekken waar je de grond niet vaak bewerkt, waardoor je ze misschien nog niet hebt opgemerkt. Haal ze nu uit de grond, voordat ze een probleem worden.

Verwijder bramenstengels zodra je ze ziet, om te voorkomen dat dit later een zware klus wordt.

Hou bramen in toom

Ontdoe heggen nu van bramen, voordat de stengels gaan overhangen en dieper wortelen om hun reis door de tuin te vervolgen. Draag handschoenen om de stengels

vast te houden en knip ze zo laag mogelijk af. Alleen de uiteinden afknippen volstaat niet om ze te bestrijden.

Kijk vervolgens waar ze wortelen en trek ze uit de

grond. Bramen groeien vaak langs omheiningen. Vraag je burens om toestemming om de planten aan te pakken of spreek af om dit samen te doen.

Geef vogels vetbollen

Vul voedersystemen met vetbollen om vogels te voorzien van extra energie voordat ze de winter moeten trotseren of aan hun lange trek beginnen. Maak de voedersystemen eerst schoon, doe er de vetbollen in en hang ze buiten het bereik van katten en andere dieren.

Je kunt ook zelf vetbollen maken: smelt reuzel of niervet, roer er verschillende ingrediënten door, bijvoorbeeld havervlokken, suiker, pinda's, kaas, tarwemeel en maiskorrels, en laat het geheel in de koelkast opstijven.

Voedingsrijke vetbollen voorzien vogels van broodnodige energie.

Met de juiste verzorging zal een amaryllis meerdere jaren bloeien.

Laat amaryllisbollen rusten

Als je amaryllisbollen voeding, water en 'rust' geeft, dan zullen ze elk jaar weer bloeien.

Stop eind september met water geven en laat de bollen op een vorstvrije plek overwinteren. Verwijder dorre bladeren. Amaryllisen vinden het niet erg om in een (krappe) pot te staan, dus je hoeft ze slechts om de drie tot vijf jaar te verpotten.

Tips voor volgend jaar: kop de planten na de bloei en geef ze vervolgens geregeld water. Dien ook elke twee weken universele vloeibare plantenvoeding toe en vanaf half juli kaliumrijke voeding om de bloei voor volgend jaar te bevorderen.

Checklist

- ☐ Geef kuifletie (*Eucomis*) minder water om hem op de winter rust voor te bereiden.
- ☐ Zaai overgebleven zaad van winterharde eenjarigen op lege plekken.
- ☐ Zet vorstgevoelige planten binnenshuis of in de kas.
- ☐ Kop en snoei lavendel, maar laat de aanwas van dit jaar grotendeels met rust, zodat de planten mooi vol blijven.
- ☐ Label dahlia's wanneer ze nog bloeien, voordat je ze in het najaar opgraaft.

Plant narcissen

September is een prima tijd om narcisbollen te planten. Het lijkt misschien nog vroeg voor bollen, maar narcissen wortelen goed als je ze nu plant. Bovendien zijn er nu nog volop verschillende variëteiten verkrijgbaar. Kies van elke variëteit de grootste bollen en controleer of die stevig zijn en vrij van schimmel – dat kan zich gedurende de opslag ontwikkelen.

De meeste narcissen groeien het beste op een zonnige plek in goed drainerende grond. Ze doen het ook goed in humusrijke grond, maar ze kunnen niet tegen drassige of langdurig droge grond. Sommige variëteiten, zoals 'Jenny' en 'Jack Snipe', bloeien elk jaar weer in de schaduw. Narcissen staan mooi als je ze verwildert in een grasveld. Ze kunnen ook in potten of tussen andere planten in borders worden gekweekt.

Zorg ervoor dat je de bollen diep genoeg plant. Liggen ze te dicht aan het oppervlak, dan zullen ze na het eerste jaar niet meer bloeien. Maak de plantgaten drie keer zo diep als de bollen hoog zijn, plant de bollen met het puntje omhoog en bedek ze met aarde.

Plant vroeg- en laatbloeiende variëteiten voor bloemen vanaf februari tot begin mei.

STAP VOOR STAP Narcissen planten op 4 manieren

1 Maak plantgaten met een bollenplanter. Of verwijder een graszode en graaf een gat met de juiste plantdiepte. Plant meerdere bollen, en doe het gras en de aarde terug.

2 Vul een grote pot tot 12 cm onder de rand met turfrijke potgrond. Zet de bollen 3 cm uit elkaar, vul de pot tot net onder de rand met potgrond, druk stevig aan en geef royaal water.

3 Kies een lege plek in de border en maak met een tuinschepje diepe gaten. Plant de bollen in groepjes voor meer effect. Schep de aarde terug en markeer de plek met zand.

4 Ruim voor kerst zul je het eerste loof zien. In het nieuwe jaar zullen er bloemknoppen verschijnen. Vroege variëteiten bloeien vanaf februari.

DE WIERSSSE Ambachtelijke Plantenmarkt

 **Gardeners'
World** magazine

Op 27 en 28 september 2025 is het zover: dan vindt de derde editie plaats van de Ambachtelijke Plantenmarkt. Er zijn dit jaar nóg meer fantastische kwekers aanwezig met een uitgebreid assortiment aan sterke, duurzame planten én de beste adviezen waarmee de planten in jouw tuin zullen stralen.

**27 & 28
september
2025**
11:00 - 16:30

Tickets

- €13,50** Zomerkorting
t/m 31 augustus
- €15,50** Laatste kans
- Gratis** Voor jongeren
t/m 16 jaar

Landgoed

DE WIERSSSE

Het prachtige Landgoed De Wiersse is waar het allemaal gaat gebeuren. Op deze dag zullen er ook rondleidingen plaatsvinden over heel het landgoed.

Tickets zijn alleen online te koop en niet aan de deur verkrijgbaar.
Ga voor meer informatie naar:

www.dewiersse.com/plantenmarkt

Kop afrikaantjes

Knip oude bloemhoofden van de afrikaantjes (*Tagetes*) die je in je groentetuin hebt geplant om witte vlieg te weren.

De doordringende geur van deze planten brengt het ongedierte in de war, vooral op een beschutte plek, zoals in een kas. Als je de planten kopt of er zelfs maar even langs

strijkt, komt er nog meer van de werkende stof vrij.

Planten die van hun verwelkte bloemen zijn ontdaan, zullen een paar weken langer bloeien. Breek de bloemhoofden met je vingers af of gebruik een schaar. Gooi het afval op de composthoop.

Verwijder verwelkte bloemen uit afrikaantjes voor nieuwe bloei.

Een kleine kas wordt sneller warm bij zonnig weer.

Regel temperatuur en luchtcirculatie

In deze tijd van het jaar nemen de verschillen tussen dag- en nachttemperaturen toe. Zet de roosters daarom bij warm weer open en doe ze 's avonds weer dicht.

De temperatuur in de kas kan bij zonnig weer snel oplopen en 's nachts sterk dalen, waardoor

de planten gestrest raken en minder goed groeien.

In het najaar neemt ook het risico op schimmelziekten toe. Zorg daarom voor een goede luchtcirculatie in de kas, zodat de schimmelsporen niet kunnen neerslaan.

Doorgaans laten de pepers na een opwaartse draai makkelijk los.

Oogst pepers

Je kunt pepers oogsten zodra ze de goede kleur en grootte hebben. Wil je een milde smaak, dan kun je ze het beste vroeg plukken. Hoe langer ze aan de plant hangen, des te pikanter ze worden. De planten kunnen goed tegen lagere temperaturen, dus je hebt nog een paar weken.

Let op gebarsten tomaten

Zie je dat tomaten gaan barsten? Dan is de kans groot dat de planten te veel water krijgen. Pluk de gehavende vruchten meteen. Ze zijn nog eetbaar, maar zullen aan de plant sneller rotten.

De vruchten rijpen nog in de najaarszon, maar de temperaturen dalen al, waardoor de planten trager groeien en minder water nodig hebben. Minder water geven heeft ook het grote voordeel dat de suikerconcentratie hoger wordt en de tomaten nog zoeter en lekkerder worden.

Oogst gebarsten tomaten meteen, anders gaan ze rotten.

Checklist

- ☐ Geef minder water en voeding nu de planten trager groeien.
- ☐ Rooi zomergroenten die hun beste tijd hebben gehad en gooi ze op de composthoop.
- ☐ Vervang eventuele gebroken glaspanelen voordat de najaarskou aanbreekt.
- ☐ Geef de kas een grondige schoonmaakbeurt. Haal potplanten van de stellingen zodat je overal goed bij kunt.

STAP VOOR STAP Ijzerhard verspenen

Graaf spontaan uitgezaaide ijzerhardzaailingen op om elders te planten en op te kweken. Sommige soorten, zoals *Verbena bonariensis*, worden meer dan 1 meter hoog. Plant ze ergens in de border waar hun lichte, luchtige uitstraling goed uitkomt. Nijp de toppen uit de zaailingen zodat ze voller worden.

1

Hou de zaailing bij de basis vast en graaf hem met een tuinschepje op. Zet hem in een bak.

2

Schep een laagje turfvrrije, universele potgrond in een pot van 9 cm. Laat de zaailing in de pot zakken en vul rondom op met potgrond. Druk in het midden aan.

3

Geef royaal water en zet de zaailingen op een beschutte plek met veel licht – een koude bak of kas is ideaal.

FOTO'S: SARAH CUTTLE, TIM SANDALL

Dwergirissen zijn ideaal voor potten. Plant de bollen 5 cm uit elkaar.

Plant dwergirissen in potten

Plant de bollen van dwergirissen (*Iris reticulata*) langs de rand van winter- en voorjaarsbloeiende potten. *Iris reticulata* is verkrijgbaar in licht- tot donkerblauwe tinten en heeft bloemblaadjes met een mooie tekening. Ze

bloeien wanneer ze ongeveer 15 cm hoog zijn, dus zijn ze het meest geschikt voor potten met planten waardoor ze niet worden overgroeid.

Maak de potgrond los en graaf gaten die drie keer zo diep zijn

als de bollen hoog. Zet in elk gat een bol met het puntje omhoog, bedek met aarde en druk aan. Geef water en zet de pot op een plek waar je begin voorjaar kunt genieten van de mooie bloemen en hun heerlijke geur.

Laat zinnia's doorbloeien

Kop verwelkte zinnia's om de planten netjes te houden en te stimuleren om meer felgekleurde bloemen te produceren. Knip met een scherpe, schone snoeischaar de oude bloemhoofden boven een gezond bladpaar af. Dit stimuleert vertakkingen en meer bloemen. Gooi het snoeiafval op de composthoop.

Na het koppen zien de zinnia's in de border er een stuk beter uit, maar vergeet niet om ook een paar bloemen voor op vaas te knippen.

Knip oude bloemhoofden boven een gezond bladpaar af.

Maak de wortelkluit losser met je vingers of een mes.

Plant tweejarigen

Plant nu in pot gekweekte tweejarigen, zoals vingerhoedskruid en steenraket, zodat ze in de tuin of in potten goed kunnen aanslaan voordat ze volgend voorjaar gaan bloeien.

Als ze wortelgebonden zijn, dan moet je de wortelkluit aan de onderkant met je vingers open-trekken. Gebruik zo nodig een mes. Dompel de planten voordat je ze in de grond zet.

Je kunt deze maand ook de spontane zaailingen van tweejarigen verhuizen naar een plek in de border voor een meer gebalanceerde beplanting.

Fleur lege plekken op met cyclamen

Koop een paar potten met winterharde bloeiende cyclamen waarmee je de najaarstuin meteen opfleurt.

Verpot ze naar grotere potten of groepen kleinere

potten met een goede waterafvoer, in een mengsel van turfvrrije, universele potgrond en zaaigrond.

Zorg ervoor dat de cyclamen even diep in de nieuw pot

komen te staan als in hun oorspronkelijke pot.

Plaats de potten op een beschutte plek waar ze uit de felle zon maar wel goed in het zicht staan.

Felroze cyclamen geven de tuin kleur wanneer andere planten over hun hoogtepunt heen zijn.

Checklist

- ☐ Haal vorstgevoelige vaste planten zoals pelargoniums uit de grond en zet ze binnen in potten.
- ☐ Kort uitgebloeide vaste planten met een scherpe snoeischaar in en composteer het snoeiafval, mits dat ziektevrij is.
- ☐ Geef asters steunen zodat ze niet omvallen wanneer ze hoger worden.
- ☐ Bereid potten voor op voorjaarsbeplanting: verwijder de oude planten, schraap de potgrond eruit en maak ze schoon.

Knip uitgebloeide hebebloemen af om de bloei te verlengen.

Kop Hebe

Kop de bloemen van struikveronica's (*Hebe*) om de planten te fatsoeneren en de groei van meer zijstengels te stimuleren. Knip stengels met verwelkte bloemen net boven een gezond bladpaar af. Alle nieuwe scheuten zullen volgend jaar bloeien.

Hebe is een gemakkelijke bloeier en met een snoeibeurt zul je geen potentieel bloeiende delen weghalen. De plant zal hoogstens wat later bloeien.

Struikveronica's zijn sterk, maar kunnen in een strenge winter toch vorstschade oplopen. Snoei ze daarom nu niet drastisch terug.

30
MINUTEN
OVER

Vervang verwelkende planten in plantenhangers met iets wat er het hele najaar goed uitziet, zoals zegge, purperklokje, klimop of maagdenpalm. Geef de grond in de hangers een opkikker met een paar handen verse potgrond en vloeibare, universele plantenvoeding.

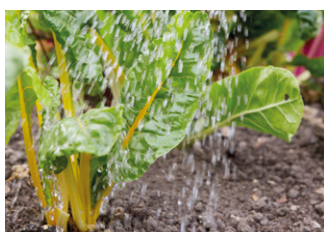

Oogst nu zaad uit peulen om volgend jaar te gebruiken.

Oogst bonenzaad

Verzamel de droge peulen van sperziebonen en bewaar de zaden, zodat je die volgend voorjaar niet hoeft te kopen. De peulen zijn bruin, droog en papierachtig. Ze gaan gemakkelijk open en zouden stevige, goed gevormde bonen moeten bevatten.

Controleer de bonen op gaatjes, want er bestaan bonenkevers die gaatjes boren en het zaad waardeloos maken. De kevers zullen niet alle bonen aantasten, dus de geoogste peulen bevatten waarschijnlijk nog genoeg voldoende goede exemplaren.

Voorkom dat snijbiet doorschiet door genoeg water te geven.

Bewater snijbiet

Geef snijbiet en spinazie genoeg water, zodat de planten niet doorschieten. Controleer geregeld en laat ze niet uitdrogen. De lagere nachttemperaturen stimuleren de bloei, maar met extra water moeten de planten deze periode doorkomen.

Als je ziet dat de stengel in het midden gaat bloeien, knip die er meteen uit en geef de plant weer water. Er zullen dan nieuwe bladeren opkomen. Zijn de temperaturen eenmaal definitief gezakt, dan vertraagt de groei en zullen de planten waarschijnlijk niet meer in bloei schieten.

Maak de aarde rond aardappelen met een tuinvork voorzichtig los.

Rooi late aardappelen vóór de eerste vorst

Rooi late aardappelen voordat het weer kouder wordt. Maak de aarde rond de planten met een vork voorzichtig los, maar duw de vork niet te dicht bij de planten de grond in om te voorkomen dat je de aardappelen spietst.

Gooi de planten op de composthoop, tenzij ze zijn aangestast door meeldauw – gooi ze in dat geval bij het GFT-afval. Borstel de aarde van de schil en haal de aardappelen met lelijke plekken en beschadigingen ertussenuit.

Bewaar de aardappelen in papieren zakken in een koele, droge schuur of garage. Zaai na het rooien een groenbemester of breng een laag goed verteerde compost aan die je afdekt met karton om onkruid te weren.

Rijpe peren zouden na een lichte draai van de tak moeten loslaten.

Controleer of peren rijp zijn

Test of appels en peren rijp genoeg zijn om te worden geplukt. Zoek eerst op wanneer de variëteiten in jouw tuin rijp zouden moeten zijn. Je kunt ook gewoon een vrucht plukken en die proeven. Liggen er valappels of -peren op de grond

rond de boom, dan is dat ook een teken dat ze rijp zijn.

Houd een vrucht bij de onderkant vast en draai. Het steeltje van een rijpe vrucht laat gemakkelijk los van de boom zonder dat je kracht hoeft te zetten.

Volgende maand

- ☐ Zaai tuinbonen voor een vroege oogst volgend jaar.
- ☐ Plant groepen voorjaarsbollen in gazons.
- ☐ Plant groenblijvende planten.
- ☐ Verpot vlinderorchideeën na de bloei.
- ☐ Maak de kas schoon om planten gezond te houden.

STAP VOOR STAP Verplant jonge aardbeien

Plant jonge aardbeienplanten die in een bed met volwassen aardbeien staan in potten om ze verder op te kweken en een nieuw bed te beplanten.

De jonge uitlopers vind je langs de randen van het bed of dichtbij de oudere planten. Het is verstandig om deze uitlopers weg te halen, omdat ze anders zouden concurreren met de moederplanten, die daardoor verzwakken.

1 Zoek gezonde, nieuwe planten aan de uitlopers van oudere planten. Graaf ze met wortels en al uit en knip de stengel waarmee ze aan de moederplant vastzitten door.

2 Knip de oudste, verwelkte, rommelige en verkleurde bladeren bij de wortelhals af.

3 Zet elk plantje in zaai- en stekgrond. Plant het met de wortelhals ruim boven de grond om rot te voorkomen.

4 Geef de opgepote plantjes royaal water en laat ze vervolgens op een beschutte plek verder groeien voordat je ze later in een nieuw aardbeienbed plant.

30
MINUTEN
OVER

Verwijder de pompoenbladeren die de vruchten bedekken om te zorgen dat de schil meer zonlicht krijgt. Pompoenen kun je alleen goed bewaren als ze volledig rijp zijn. Leg stro of tegels onder de vruchten om rot te voorkomen.

Oogst courgettes wanneer ze nog klein zijn, zodat de plant volop blijft produceren.

Blijf courgettes oogsten

Oogst courgettes zodra ze groot genoeg zijn om te eten, want als je even een paar dagen niet kijkt, hebben ze ineens de grootte van een flespompoe. Knip de steel waarmee ze aan de plant vastzitten door.

Hoe meer je er oogst, des te meer courgettes er groeien. Zo eet je ze wanneer ze nog klein en mals zijn, en verleng je tegelijkertijd het oogstseizoen.

Variëteiten met een gladde schil zijn zowel rauw als gekookt of gebakken lekker.

Checklist

- ☐ Plant overwinterende plantuitjes op een zonnige plek met een goede waterafvoer.
- ☐ Dek koolsoorten af om ze te beschermen tegen duivenvraat.
- ☐ Aard winterkolen aan zodat ze steviger staan.
- ☐ Snoei oude bramenstengels na de oogst terug en bind nieuwe stengels aan.
- ☐ Graaf witlof op om gedurende de winter te forceren.

Snoei heggen met een scherpe heggenschaar, dan staan ze er de hele winter netjes bij.

Slijp je heggenschaar

Reinig en slijp je heggenschaar om hem tijdens je najaarsschoonmaak optimaal te kunnen benutten. Met een scherpe heggenschaar worden snoeiklussen een stuk gemakkelijker en dankzij de schone sneden zullen de planten snel herstellen.

Dit is een goede periode om de heg een laatste keer te snoeien, zodat hij er de hele winter netjes uitziet. Bovendien is het nestelseizoen voorbij, dus je loopt niet het risico om vogels in de tuin te verstoren. Snoei nu ook vormplanten, want er komen nog een paar betrekkelijk warme weken aan waarin de buitenkant van de planten kan herstellen en voller kan worden.

Het is nu ook de tijd om langer gras te maaien. Haal eerst een stok door het gras, zodat dieren als kikkers en padden kunnen ontsnappen voordat je begint. Laat het maaisel een paar dagen liggen. Hark het dan bij elkaar en gooi het op de composthoop. Knip met je heggenschaar groter snoeiafval klein voordat je het op de composthoop gooit om de compostering te versnellen. Schep daarna de buitenkanten van de hoop naar het midden om het materiaal goed te mengen.

STAP VOOR STAP Heggenschaar schoonmaken en slijpen

1 Borstel loszittend plantenmateriaal van de schaar en verwijder met wat staalwol eventueel aangekoekt plantensap van de snijbladen. Lukt dat niet, gebruik dan een harsoplosmiddel om het weg te halen.

2 Leg je schaar op een stevig werkblad of ander oppervlak en houd een vijl in dezelfde hoek als het snijblad. Druk de vijl stevig op het blad en duw hem steeds van je af om de schaar te slijpen.

3 Spuit kruipolie tussen de snijbladen en rond de verbindingsmoeren. Open en sluit de bladen totdat ze soepel bewegen. Draai de moeren zo nodig aan. Breng na elk gebruik wat kruipolie aan.

4 Gebruik je pas geslepen heggenschaar om lange stengels in grassige gebieden af te knippen. Wrijf de snijbladen na afloop droog, spuit er kruipolie tussen en berg ze op in de schuur.

STAP VOOR STAP Bladstekken van maansteen nemen

Veel vetplantsoorten kunnen gemakkelijk worden vermeerderd met bladstekken. Bijvoorbeeld: maansteen (*Pachyphytum*), vetkruid (*Echeveria*), boomlook (*Aeonium*) en sommige *Crassula*-soorten. Verwijder een of meer blaadjes en leg die 24 uur in een schone bak tot dat de wond droog is en een beschermlaagje heeft gevormd. Steek de blaadjes dan in een pot met goed drainerende potgrond.

- 1** Trek mooie blaadjes aan de onderkant van de stengel met een neerwaarts rukje van de plant.
- 2** Vul een terracotta pot met een mengsel van turfvrrije, universele potgrond en minstens 50 procent scherp zand. Steek de blaadjes met de afgebroken kant recht op in de potgrond.
- 3** Controleer na een paar weken of ze zijn uitgelopen. Als het goed is, ontspruit er aan de onderkant van elk blad een kleine plantje dat gaat wortelen. Volgend voorjaar kun je het moederblad verwijderen en het kleine plantje verpotten.
- 4** Vul een schone terracotta pot met cactuspotgrond. Je kunt deze potgrond ook zelf maken door zaaigrond te vermengen met scherp zand. Zet het plantje in het midden, breng een laag scherp zand aan en geef royaal water.

Checklist

- ☐ Spuit grootbladige kamerplanten in de tuin af om opgehoopt stof te verwijderen.
- ☐ Dien je planten deze maand nog wekelijks plantenvoeding toe.
- ☐ Zet kamerplanten die in de zomer buiten hebben gestaan voor het einde van de maand weer binnen.
- ☐ Controleer kamerplanten op ongedierte en wrijf dat met een vochtige doek weg.

Bestrooi de potgrond met grind op de drainage te verbeteren.

Mulch potten met grind

Strooi een laag scherp zand of grind op de potgrond van kamerplanten. Grind is verkrijgbaar in verschillende kleuren en maten.

Los van het uiterlijk is grind ook nuttig om het water bij de wortelhal van de plant weg te houden en te voorkomen dat stengels op vochtige potgrond hangen, waardoor het risico op schimmel of rot kleiner wordt. Verder weerkaatst het warmte, waardoor de wortels koeler blijven. Ook vermindert het de verdamping en beschermt het de potgrondstructuur in potten die van bovenaf worden begoten.

SNELLE OPLOSSINGEN

Controleer of kamerplanten op de beste plek staan. Planten met dikke, vlezig bladeren houden van direct zonlicht, terwijl planten met dunnere bladeren, zoals de lepelplant, gefilterd licht nodig hebben. Planten die snel verwelken en veel water nodig hebben, doen het beter op een koelere plek.

Klantenservice

Wil je abonnee worden of heb je vragen over je abonnement? Op onze website vind je antwoord op de meeste vragen.

[www.gardenersworldmagazine.nl/
contact](http://www.gardenersworldmagazine.nl/contact)

Wist je dat je tegenwoordig eenvoudig zelf je adres kan wijzigen? Ga naar www.gardenersworldmagazine.nl/adreswijzigen om je nieuwe adres door te geven. Het nieuwe adres wordt vervolgens automatisch in ons systeem gewijzigd.

Telefoon

We zijn er maandag tot en met vrijdag van 09.00 tot 17.00 uur om je vragen te beantwoorden.
+31 (0)24-2027 827

E-mail

Stel je vraag per e-mail aan een van onze service medewerkers.
[klantenservice@
gardenersworldmagazine.nl](mailto:klantenservice@gardenersworldmagazine.nl)

ABONNEMENTSINFORMATIE Gardeners' World kost €7,99 per nummer. De abonnementsprijs is in Nederland € 79,- en in België € 82,- (12 nummers). Deze prijs geldt bij betaling per automatische incasso. Voor betaling via een (digitale) factuur geldt een toeslag van € 2,50. Je kunt eenvoudig een machtiging afgeven via www.magazineshop.nl/machtigen. Abonnementen worden automatisch verlengd, tenzij anders vermeld. Het opzeggen van een abonnement kan eenvoudig telefonisch via +31 (0)24-2027827 of per mail via klantenservice@gardenersworldmagazine.nl.

BBC

Gardeners' World

Gardeners' World is een uitgave van F&L Media B.V.

in licentie van BBC Studios

Hoofdredacteur Anne Wiegers

Redactie Lizanne Croonen, Iona van den Dries, Jos Heijmans en Govert de Jong

Met medewerking van Berthe Bogers, Milly Born, Heleen Calcoen, Kwekerij Kleikracht, Jaap Molenaar (De Bijenstichting), Ralph Stoové, Arjan Vernhout (NL Bloeit!) en redactie Gardeners' World UK

Art Direction Nick Groenewold

Vormgeving Mylène Nales, Tom Gerrits, Lisanne Cobussen, Susan Gerbrands-Derksen, Ferry Dorrestein en Ellen Willemsen

Sales Gavin Woesthoff +31 (0)6 20509854
gwoesthoff@fnl.nl

Marketing Anouk Tolboom +31 (0)24 2404595
atolboom@fnl.nl

Drukkerij Senefelder Misset Doetinchem B.V.

Vragen aan de redactie

Heb jij opmerkingen, suggesties of vragen aan de redactie? redactie@gardenersworldmagazine.nl

Nieuwsredactie / Pers

redactie@gardenersworldmagazine.nl of het onderstaande adres o.v.v. redactie Gardeners' World
Jonkerbosplein 52, 6534 AB Nijmegen

F&L Media

COPYRIGHT Alle rechten van dit materiaal behoren toe aan Immediate Media Co. Limited en mogen niet worden herdrukt of hergebruikt, in welke vorm dan ook, zonder uitdrukkelijke schriftelijke toestemming. Het auteursrecht op deze uitgave en op daarin verschenen artikelen wordt door de uitgever voorbehouden. Het verlenen van toestemming tot publicatie in de gedrukte uitgave houdt in dat de auteur de uitgever, met uitsluiting van ieder ander onherroepelijk machtigt de bij of krachtens de auteurswet door derden verschuldigde vergoedingen voor kopiëren te innen en dat de auteur alle rechten overdraagt aan de uitgever, tenzij anders bepaald. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen, vernieuwsvuldig of gekopieerd zonder uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever stelt zich niet aansprakelijk voor eventuele onjuistheden die in deze uitgave zouden kunnen voorkomen.

BBC Gardeners' World magazine is published by F&L Media B.V. under licence from BBC Studios, Television Centre, Wood Lane, London W12 7TQ. The Gardeners' World logo and the BBC Blocks are the trade marks of the British Broadcasting Corporation. Used under licence. © Immediate Media Company Limited. All rights reserved. Reproduction in whole or part prohibited without permission.

Gardeners' World
Managing Director - Catriona Bolger
Head of Content - Kevin Smith

Immediate Media Co Ltd
Chairman - Martin Weiss
CEO - Tom Bureau
Director of International Licensing and
Syndication - Tim Hudson
International Partners Manager -
Molly Hope-Seton

BBC Studios, UK Publishing
Chair, Editorial Review Boards: Nicholas Brett
Managing Director, Consumer Products and
Licensing - Stephen Davies
Director, Magazines and Consumer Products -
Mandy Thwaites
Compliance Manager - Cameron McEwan
UK.publishing@bbc.com
www.bbci.com

Kweekgids

september

Binnen zaaien
Buiten planten/zaaien
Oogsten

Kweek snelgroeïende groenten om snel van te eten en plan voedzame maaltijden vooruit.

De beste keuzes voor september		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
	Aardbeien Heerlijk zoet, maar laag in calorieën. Bron van foliumzuur en de beschermende antioxidant ellaginezuur.												
Tips Houd de ruchten en centrale kroon droog tijdens het bewateren, omdat beide gevoelig zijn voor rot. Plant ↓ met kroontje op grondhoogte Afstand ↔ 35 cm uit elkaar ↗ 75 cm tussen rijen													
	Druiven Boordevol polyfenolen (antioxidanten in planten), die goed zouden zijn voor het hart en de huid.												
Tips Verwijder de eerste twee jaar na het planten alle bloemen om de wijnstok de tijd te geven zich goed te vestigen. Plant ↓ zelfde diepte als voorheen Afstand ↔ 1,2 m uit elkaar ↗ 1,5 m tussen rijen													
	Kruisbessen Deze pittige bessen bevatten quercetine, een ontstekingsremmende fytonutriënt die kan helpen bij het verlichten van seizoensgebonden allergieën.												
Tips Breng eind winter een algemene meststof aan voor meer groei en mulch vervolgens de grond om vocht vast te houden. Plant ↓ zelfde diepte als voorheen Afstand ↔ 1,2 m uit elkaar ↗ 1,2 m tussen rijen													
	Peren Een goede bron van oplosbare en on-oplosbare vezels, die goed zijn voor de darmgezondheid en kunnen helpen om het cholesterolgehalte te verlagen.												
Tips Plant op een zonnige, beschutte plek. Geef water tijdens droge periodes terwijl de vruchten beginnen te zwellen. Plant ↓ zelfde diepte als voorheen Afstand ↔ 2-5 m uit elkaar ↗ 3-5 m tussen rijen													
	Pruimen Bevatten kalium, magnesium en bètacaroteen, die helpen bij het reguleren van de bloeddruk en hartslag.												
Tips Snoei alleen in de lente of zomer om het risico op zilverbladziekte of bacteriële kanker te verminderen. Plant ↓ zelfde diepte als voorheen Afstand ↔ 2-4 m uit elkaar ↗ 5 m tussen rijen													
	Radijsjes (winter) Leveren vitamine C, kalium en magnesium, waardoor ze nuttig zijn voor het reguleren van de bloeddruk.												
Tips Kies een wintervariëteit om in de zomer en herfst te zaaien. De wortels zijn na ongeveer 10 weken klaar om te oogsten. Houd de grond vochtig. Zaai ↓ 1 cm diep Afstand ↔ 23 cm uit elkaar ↗ 15 cm tussen rijen													
	Snijbiet De bladeren leveren foliumzuur, dat de koolhydraten in onze voeding omzet in energie. Voeg snijbiet toe aan salades en pastasauzen.												
Tips Bedek de planten in oktober met vliesdoek of stolpen. Begin in het vroege voorjaar weer met het oogsten van de bladeren. Zaai ↓ 1,5 cm diep Afstand ↔ 10 cm uit elkaar ↗ 45 cm tussen rijen													
	Spinazie Bevat de nuttige carotenoiden luteïne en zeaxanthine, die de ogen beschermen. Kook lichtjes voor een optimale opname van voedingsstoffen.												
Tips Zaaien in september vereist een warme, zonnige standplaats. Bescherm de planten vanaf oktober tegen vorst met stro of stolpen. Zaai ↓ 2,5 cm diep Afstand ↔ 15 cm uit elkaar ↗ 30 cm tussen rijen													
	Uien Een bron van zwavelhoudende verbindingen die de doorbloeding bevorderen, evenals darmvriendelijke vezels voor een gezonde spijsvertering.												
Tips Zet plantuitjes in goed doorlatende grond of in verhoogde bedden bij zware grond. Verwijder alle bloemstelen. Plant ↓ met het puntje net boven de grond Afstand ↔ 10 cm uit elkaar ↗ 30 cm tussen rijen													
	Veldsla Gemakkelijk te kweken en rijk aan bètacaroteen, dat ons lichaam omzet in vitamine A voor gezonde ogen, huid en het immuunsysteem.												
Tips Pluk telkens een paar blaadjes, zodat ze blijven groeien. Oogst de hele winter, maar bescherm met vliesdoek, cloches of stro. Zaai ↓ 1 cm diep Afstand ↔ 10 cm uit elkaar ↗ 15 cm tussen rijen													

Volgende maand

Het oktober-nummer ligt vanaf 23 september in de winkel.

Omarm het najaar

- Maak je tuin tiptop met de tips van Adam.
- De beste knoflooksoorten voor de grootste oogst.
- Help tuindieren aan een goede winterslaaplekk.

Carol vertelt je alles over asters, de herfstbloem bij uitstek.

Monty geeft tips voor tulpen en laat zien welke er groeien op Longmeadow.

Frances Tophill helpt je bij het kiezen, planten en onderhouden van hagen.

FOTO'S: SARAH CUTTLE; JASON INGRAM

Mis geen nummer meer!

Neem nu een abonnement en krijg voortaan elke uitgave van Gardener's World automatisch in je brievenbus.

Ga naar www.gardenersworldmagazine.nl/abo of bel gratis naar +31 (0)24 2027 827

Bezoek Euro-Serre tijdens de

Open Serre Dag

13 september 2025

Wat mag je verwachten op de Open Serre Dag?

- **Gratis workshops** voor volwassenen en kinderen
- Een marktje met **lokale makers** en hun prachtige handgemaakte creaties
- **Heerlijke hapjes en drankjes**
- **Live muziek en kinderanimatie**
- **Speciale actie bij aankoop** van een Euro-Serre
- **Gratis inkom en parking**

Geleenlaan 1, 3600 Genk

Meer info op www.euroserre.com

HENCHMAN®

DÉ ULTIEME TUINLADDER

Ongelijke grond, verschillende hoogtes en een combinatie van zachte en harde bodem: de tuin heeft verschillende uitdagingen waar een gewone ladder geen goede oplossing voor heeft.

Een **HENCHMAN Tripod Ladder** is ontworpen om je veilig, stabiel en zelfverzekerd te laten werken. De verhoogde stabiliteit geeft je het vertrouwen om op hoogte te werken en maakt het trimmen van heggen en het snoeien van bomen makkelijk. Als je hem eenmaal hebt, zou je willen dat je hem eerder had aangeschaft.

Door het lichtgewicht ontwerp van de **HENCHMAN Tripod Ladder** is het prettig om hem te tillen en te gebruiken – perfect voor de lastig bereikbare klusjes in je tuin en in huis.

1. VEILIG WERKEN

Elk van de drie poten kan individueel versteld worden voor complete stabiliteit op ongelijke ondergronden.

2. COMFORTABEL WERKEN

De ingebouwde platformtrede en hoge leuning zorgen ervoor dat je makkelijk handsfree kunt werken.

3. ZELFVERZEKERD WERKEN

De klauwvormige voeten van de ladder zorgen voor extra stabiliteit op zachte ondergronden. De gratis rubberen voetjes houden je stabiel op harde ondergronden, zowel binnen als buiten.

PRIJZEN V.A. € 349 . MATEN 1,8 - 4,8 M
GRATIS VERZENDING . 5 JAAR GARANTIE

"Kwalitatief hoogwaardige producten die ervoor zorgen dat je met vertrouwen werkt op hoogtes!" Daniel. G

4,9

Op basis van meer dan 3000 reviews in het VK

DE ONGEËVENAARDE
VEILIGHEIDSKENMERKEN
VAN DE HENCHMAN
TRIPOD LADDER ZIJN
ONDER MEER:

2,4 M
3 VERSTELBARE
POTEN

Krijg 5%
korting met de
code NL09GW25

NEEM ZELF EEN KIJKJE!
Scan de QR-code om meer te weten
te komen over alle HENCHMAN-ladders

BESTELLEN OF MEER INFORMATIE:

www.henchman.nl